

prosvetni delavec

Glasilo delavcev vzgoje, izobraževanja in znanosti Slovenije,
Ljubljana, 2. novembra 1979 – št. 17 – letnik XXX

V pričakovanju novega

V času, ko se vsa področja vzgoje in izobraževanja preobrazajo, vse vzgojno-izobraževalne organizacije pa pričakujejo, da bodo kmalu bolj ali manj korenito spremenile vsebino in notranjo organizacijo dela, je odločilnega pomena, kako se pedagoški in andragoški delavci pripravljajo na te spremembe in kako jih pričakujejo: z optimizmom in pripravljenostjo za uresničenje novih zamisli, ravnodušni do novega ali celo z nezaupanjem in s pesimizmom.

Pripravljenost za uresničevanje novih in zahtevnejših nalog, za nadomeščanje dosedanjih vsebin, oblik in metod vzgojno-izobraževalnega dela s sodobnejšimi izhaja iz poznavanja in sprejemanja novih zamisli, iz njihove jasnosti in prepričljivosti, iz zaupanja v njihove ustvarjalce ter iz zavzetosti za vrednote in cilje reforme.

Oblikovanje nove podobe vzgoje in izobraževanja, novih sistemskih, programskih in organizacijskih zamisli mora zato spremljati sprotno obveščanje tistih, ki bodo te zamisli uresničevali. Ustvarjanje novega mora spremljati optimizem ob pričakovanju novega, ki spodbuja osebno pripravljenost za nove naloge in napore.

Obveščanje, stalno in sprotno seznanjanje delavcev na področju vzgoje in izobraževanja z načrti in pripravami za preobrazbo je v teh okoliščinah izjemno pomembno. Tudi naše glasilo ima pri tem odgovorne naloge. V imenu te družbene odgovornosti vabimo k sodelovanju in vsebinskemu oblikovanju glasila družbeno-politične in strokovne organe v republiki ter najširši krog pedagoških in andragoških delavcev, ki so pripravljeni prispevati k obveščanju naših bralcev in k uresničevanju reforme.

Aktualnost in vsebinska polnost našega glasila ter njegova razširjenost med pedagoškimi delavci so naša skupna družbena in strokovna obveznost.

JOŽE VALENTINČIČ

Vzgajati za delo in učenje

O preobrazbi in izobraževanju se pojavljajo različna mnenja in pogledi doma in po svetu, zato so pred dnevi o tem spregovorili tudi na seji komisije predsedstva CK ZKS za idejno in teoretično delo. Vsak pomislek na o, da ne bi bilo trdnih izhodišč za razvoj

usmerjenega izobraževanja je odveč, kajti osemletno delo na tem področju kaže jasno pot. Gotovo pa se pojavljajo različni kritični pomisleki, med katerimi dobronamerni niso uperjeni proti temeljnim izhodiščem preobrazbe, pač pa osvetljujejo

nekatero slabost in zatike, ki so se pokazali pri uresničevanju reforme vzgoje in izobraževanja. Razpravljalci so zavzeto načelnjali pereča vprašanja, zlasti še počasno spreminjanje družbeno-ekonomskih odnosov na področju vzgoje in izobraževanja.

Pri tem so ugotovili, da je sedanji sistem financiranja prej sredstvo za ohranitev starih šolskih oblik dela kakor spodbuda za resnično notranjo preobrazbo šole, saj uporablja za merila predvsem kvantitativne metode, ne da bi upošteval tudi kakovost vzgojno-izobraževalnega dela.

Četudi se marsikje pojavljajo težnje, da bi ohranili sedanje stanje, je preobrazba vzgoje in izobraževanja zapleten proces, ki ga je treba spodbujati ter dosledno in odgovorno usmerjati. Da bi nadaljni proces preobrazbe potekal uspešno, je treba proučiti razmere in izkušnje, ki so jih imeli v drugih republikah, vendar pa upoštevati, da so pri nas posebne razmere, zato izkušnje drugih ne morejo preprosto veljati tudi za nas.

Jasno je, da je reforma dolgotrajen proces, ki pa ne more biti le delen, temveč zajema v svojo gojo in izobraževanje. Zato ni opravičila, da bi kjerkoli čakali. Poglavitno je, to, da vsi dojemamo delo kot človekovo ustvarjanje. Odveč je npr. vprašanje, ali več splošne ali strokovne izobrazbe, kajti oboje je namenjeno človeku za delo in učenje. Z usmerjenim izobraževanjem nameravamo dvigniti splošno raven izobrazbe, podobno kakor se je to zgodilo ob spremembi, ko so bile ukinjene nižje gimnazije. Prav ob gimnazijah še vedno preveč pomišljamo, čeprav smo med zadnjimi deželami, ki gimnazijo sploh še imajo. Navsezadnje ime ni pomembno, bistveno je znanje, ki ga potrebujejo mladi, da se lahko usposobijo za delo in učenje, povsod kjer jih potrebuje združeno delo. To pomeni, da bo treba spremeniti in dopolniti predvsem vzgojno-izobraževalne programe, tako da bodo ustrezali potrebam dela in nadaljnemu študiju. V skladu s tem moramo spremeniti gimnazijo ter jo vgraditi v enoten sistem usmerjenega izobraževanja. Predvsem pa je treba zagotoviti enakopravnost vseh možnosti šolanja: za delo, ob delu in iz dela, ter bolj dosledno upoštevati stalnost izobraževanja.

Med najbolj občutljiva vprašanja sodi omejitve vpisa, vendar

je to treba reševati skladno s stvarnimi razmerami in ob upoštevanju vseh interesov in potreb združenega dela, da bo zagotovljena ustrezna kadrovska reprodukcija.

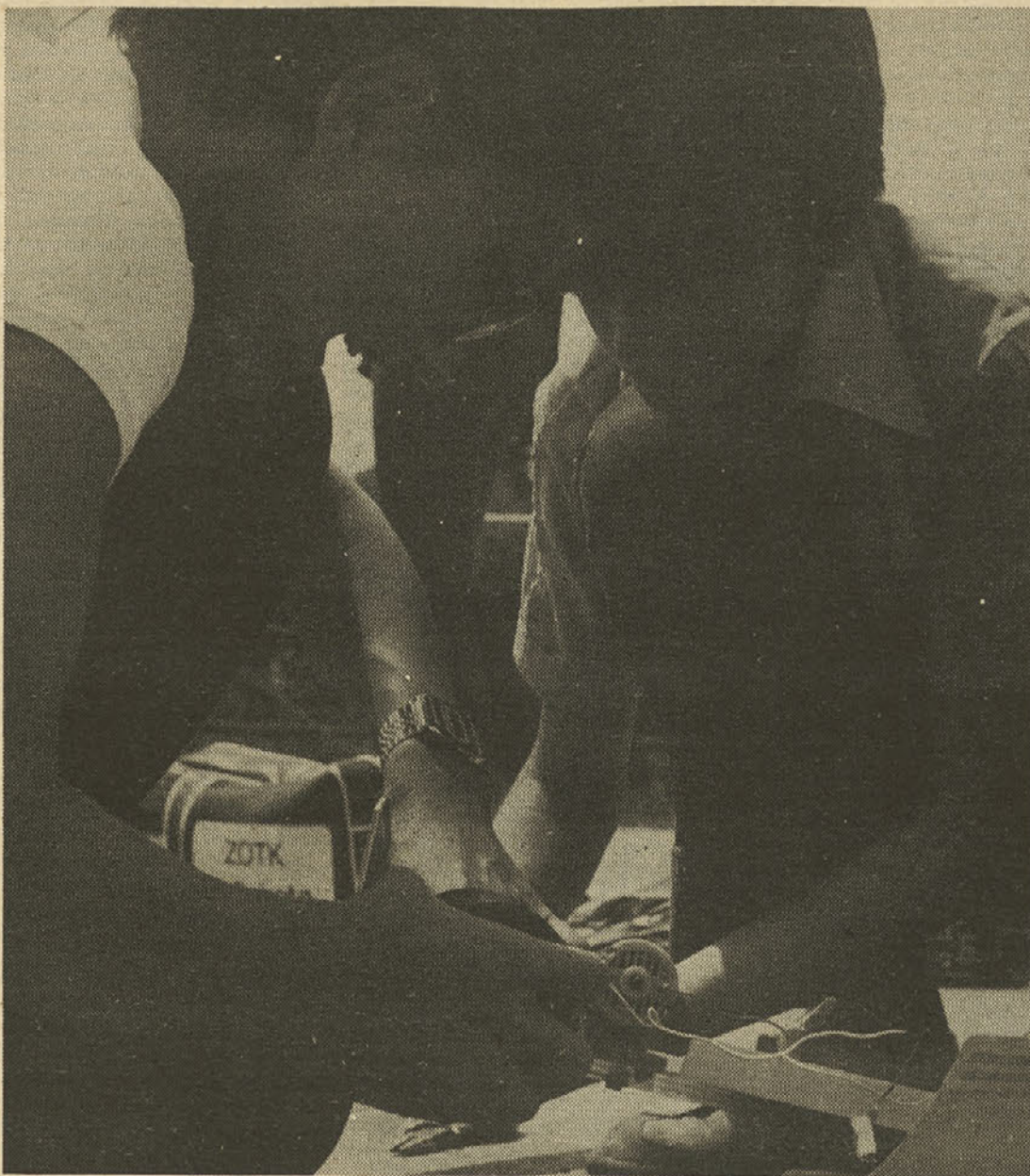
Pomembno je prerasti didaktični materializem, ki ga je v šoli še polno, ker preprosto ni mogoče širiti splošne izobrazbe z dodajanjem novega znanja, temveč z razumno odbiro vsebine, ustrezno za dojetje temeljnega pa z boljšimi metodami in oblikami vzgoje in izobraževanja, da se bodo ljudje lahko tudi sami izobraževali.

Ponekod še vedno skušajo ugotavljati, da nimamo jasnih temeljnih izhodišč za preobrazbo vzgoje in izobraževanja, čeprav so bila ta opredeljena že na X. kongresu ZKJ. Slabosti so druge: ali ta izhodišča različno tolmačijo in jih hočejo uporabiti za uveljavitev posebnih ciljev, ali pa so se zmedli ob nekaterih nepričakovanih slabostih, ki so se pokazale v praksi. Med take spodrselja je sodijo včasih ne dovolj premišljene zasnove središč usmerjenega izobraževanja, ki so jih hoteli ustanoviti, ne da bi imeli pred očmi širše družbene interese in potrebe, nerazumevanje vzgoje, zlasti pri vgrajevanju v svobodno menjava dela; premalo korenite spremembe v slogu šolskega dela, preslaba obveščenost in ozaveščenost vseh občanov o reformi, da bi se lahko povsod ustvarjalno vključevali in podobno.

Brez kolebanja se bo treba zavzeti za hitrejšo preobrazbo, vendar ne zaletavo, temveč z dobro pripravljenimi programi, da bi skladno s predvidevanji usmerjeno izobraževanje tudi steklo. V pripravi ustreznih zakonov o svobodni menjavi dela in o usmerjenem izobraževanju ter drugih je prav zdaj še mogoče izpopolniti določila, ki bodo zagotavljala vse možnosti razvoja.

Izhodišča reforme so jasna, tem ni dvoma, zato se ne sprašujemo, več, kaj hočemo, temveč predvsem, kako bomo skladno s možnostmi uresničili izhodišča in načela, ki smi si jih zastavili za preobrazbo.

RUDI LEŠNIK



(Foto: Miran Novšak)

Celodnevna osnovna šola

Ocena prehojene poti in razvojnih možnosti

Celodnevni osnovni šoli, oceni dosežkov in pomanjkljivosti v njenem dosedanjem razvoju ter njeni prihodnji usmeritvi je bila namenjena osrednja razprava na seji Sveta za vzgojo in izobraževanje predsedstva Republiške konference SZDL dne 19. 10. 1979. Gradivo za razpravo je dala analiza vzgojno-izobraževalnega dela celodnevne osnovne šole, ki jo je pripravil Zavod SRS za šolstvo (analiza je bila objavljena v našem glasilu 11. maja 1979) in uvodna beseda predsednika koordinacijskega odbora za celodnevno osnovno šolo Nika Lukeža. Razpravljalci so pohvalili predloženo analizo, razprava pa je osvetlila veliko vprašanj, ki so pomembna za prihodnjo usmeritev ne samo celodnevne osnovne šole, temveč tudi osnovne šole na sploh.

KAJ JE ZNAČILNO ZA CELODNEVNO OSNOVNO ŠOLO KOT REFORMIRANO ŠOLO?

Dosedanji razvoj celodnevne osnovne šole omogoča — je v razpravi poudaril Emil Rojc — da kritično ocenimo, ali se celodnevna šola uveljavlja v skladu s sprejeto zasnovo. Bistvo celodnevne osnovne šole kot reformirane osnovne šole ni v drugačni organizaciji in daljšem trajanju vzgojno-izobraževalnega dela, kot menijo nekateri, pač pa drugje: v njeni povezanosti z okoljem, v novih oblikah in metodah dela, v novih odnosih v vzgojno-izobraževalnem procesu.

Za uresničenje sprejete zasnove je temeljnega pomena, da je celodnevna osnovna šola povezana s krajevno skupnostjo in združenim delom, s starši — delavci in občani, ki se dejavno vključujejo tudi v samo vzgojno-izobraževalno delo, še zlasti pri prostih dejavnostih učencev. Celodnevna osnovna šola mora premagati zastarele oblike in metode dela: prevladujoči frontalni pouk, odtujenost kontrolnih nalog in testov znanja, tradicionalni pedagoški režim in preživele odnose. Prizadevati si mora za oblikovanje sodobne didaktike, za prožno organizacijo vzgojno-izobraževalnega dela, za individualizacijo in diferencirano vodenje učencev, spodbujati mora hitrejšo napredovanje sposobnejših.

Za uresničenje višjih ciljev in nalog ni torej bistveno trajanje vzgojno-izobraževalnega dela, bistveni sta usmeritev in učinkovitost dela. Starši se včasih upravičeno pritožujejo, da šola celo predolgo zadržuje učence.

IZKUŠNJE IN VPRAŠANJA

Razpravljalci so poudarili, da so uspehi celodnevne osnovne šole dobri zlasti tam, kjer je šola tesno povezana z družino, s krajevno skupnostjo in z občani. Zato mora biti načrtovanje vzgojno-izobraževalnega dela skupno, letni načrt šole pa javna

listina. Tako bo mogoče zagotoviti tudi ustrezno gmotno osnovo za njen razvoj, saj se po tej poti oblikujejo novi družbenoekonomski odnosi, ki so odločilni za preobrazbo vzgoje in izobraževanja.

V taki odprti osnovni šoli, ki vključuje v delo tudi druge občane, ima učitelj tudi vlogo mentorja: pridobiva, spodbuja in usmerja zunanje sodelavce, ki vodijo to ali ono dejavnost.

Celodnevna osnovna šola ter reformirana osnovna šola nasploh zahteva sodobnejšo pravico učiteljev. Njihovo usposabljanje za nove oblike in metode dela bi odpravilo marsikatero pomanjkljivost in zadrege. Preobrazba osnovne šole zahteva torej tudi preobrazbo kadrovskih šol, saj bi imelo njihovo zaostajanje za zahtevami reforme težke posledice. Že zaposlenim učiteljem pa moramo omogočiti, da bodo šli v korak z razvojem in zahtevami časa s pomočjo stalnega dopolnilnega izobraževanja.

Koliko so kadrovske šole sposobne uresničiti te naloge? Družbeni položaj učitelja — so poudarili razpravljalci — premalo spodbuja sposobnejšo mladino, da bi se odločala za učiteljski poklic. Kadrovske šole sicer lahko dajo prihodnjim učiteljem trdne izobrazbene temelje za sodobno vzgojno-izobraževalno delo, ne morejo pa delati čudežev. Venomer nove zahteve in potrebe na področju vzgoje in izobraževanja zahtevajo stalno izpopolnjevanje učiteljev v vsej njihovi delovni dobi in stalno usposabljanje za nove naloge. Razvoj nove šole zahteva tudi več raziskovalnega dela, saj moramo ustvarjati novo didaktiko, razvijati in preverjati nove rešitve v pedagoški praksi ter dati le-tej trdnjše teoretično podlago.

Razprava je opozorila še na nekatera odprta vprašanja, npr.: zakaj je učiteljeva obveznost po šolah tako različna, zakaj niže vrednotimo vzgojno-izobraževalne dejavnosti zunaj pouka, če tako poudarjamo njihovo vzgojno in izobraževalno vrednost, zakaj kadrovske šole še ne usposablja učiteljev za nekatere nove dejavnosti, ali ni morda sedanjí program življenja in dela osnovne šole preobsežen, kako zagajati potrebna sredstva za uresničenje programov itd.

Celodnevna osnovna šola kaže pot nadaljnega razvoja osnovne šole — so povzeli ob koncu razprave, zato naj preraste v njeno prevladajočo obliko. V svojem delu naj dosledno uresničuje sprejeto zasnovo: vrašča naj se v okolje in povezuje s krajevno skupnostjo in starši, razvija naj sodobne metode, oblike in odnose v vzgojno-izobraževalnem delu. Tem nalogam bodo namenjeni tudi področni posveti, ki jih bo pripravila v prihodnjih mesecih socialistična zveza, da bi ob koncu izoblikovali stališča in smernice za nadaljnji razvoj celodnevne osnovne šole.

JV

PRENOVLJEN OTROŠKI VRTEC

Pred kratkim so v Puconcih slovesno odprli prenovljen otroški vrt. Dosedanji prostori so bili skrajno neprimerni, saj je v njih deloval vrtček že od 1. 1932. Preureditev je stala okrog 3 milijone dinarjev, denar zanjo pa so dale Skupnost otroškega varstva, krajevna skupnost Puconci in Osnovna šola Puconci. Tako so pridobili prostor za dva oddelka vzgojno-varstvene enote v prostorih vrtca pa bo tudi učilnica za I. razred.

Slavostni govornik je bil Janez Kovač, predsednik izvrš-

nega sveta skupščine občine Murska Sobota, v kulturnem programu pa so nastopili najmlajši in učenci puconske osnovne šole.

Izvajalec del je bilo Gradbeno podjetje konstruktor TOZD Pomurje. Odprtje vzgojno-varstvene enote sodi med slovesnost ob praznovanju praznika občine Murska Sobota. Pri preureditvi so s prostovoljnim delom pomagali krajanje, učenci, mladina in delovni kolektiv Osnovne šole Puconci, delovne organizacije pa so prispevale tudi denar. JANEZ KONKOLIČ

dogodki novosti

Enotno osnovno izobraževanje

Skupščina Zveze samoupravnih interesnih skupnosti osnovnega izobraževanja in vzgoje v SFRJ

Razprava o razčlembi stanja in gospodarskega položaja osnovnega izobraževanja in vzgoje v SFRJ, ki jo je pripravila delovna skupina Zveze samoupravnih interesnih skupnosti izobraževanja in vzgoje SR Bosne in Hercegovine je bila povod in priložnost za to, da cenimo zdajšnje stanje in opozorimo na nadaljnje smeri razvoja izobraževanja. Ta razprava, ki ji glede na njen pomen in aktualnost namenimo še posebno pozornost, je zanimiva zlasti zato, ker so v njej sodelovali predstavniki naših socialističnih republik in pokrajin, ljudje, ki so posredno ali neposredno povezani z vzgojno-izobraževalnim procesom. To je bila seja skupščine Zveze samoupravnih interesnih skupnosti osnovnega izobraževanja in vzgoje SFRJ, ki je bila letošnjega oktobra v Sarajevu. Delegati in predstavniki družbenopolitičnih organizacij in ustanov zveze, republik in pokrajin so podprli analizo in menili, da šele to gradivo omogoča, da spoznamo resnično stanje v našem osnovnem šolstvu.

Ko je Miroslav Krehić, ki je vodil sejo, govoril o dosedanjih dosežkih na tem področju, je med drugim poudaril, da so bile v preteklem načrtovalnem obdobju v tej dejavnosti materialne težave, in sicer v vseh republikah in pokrajinah. Te težave se zrcalijo v nenehnem zaostajanju osebnih dohodkov in s tem tudi življenjske ravni zaposlenih. Tudi omenjena razčlemba prika-

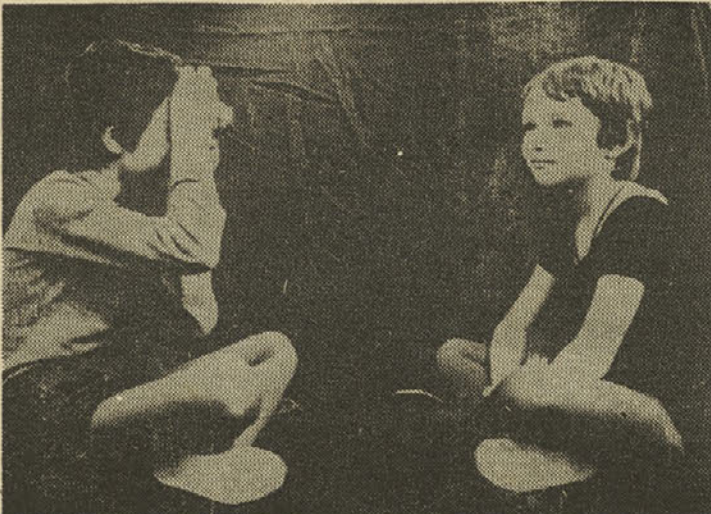
zuje to zaostajanje v primerjavi z drugimi dejavnostmi pa tudi z drugimi stopnjami izobraževanja. Razpravljalci so menili, da je treba osnovno izobraževanje in vzgojo obravnavati v vsej Jugoslaviji enotno, ne le kadar gre za gospodarski položaj tega področja, temveč tudi, kadar gre za nadaljnje tokove preobrazbe. To pa pomeni, tudi enotne predmetnike in učne načrte, učbenike in podobno. Razumljivo je, da je treba pri tem upoštevati posebnosti republik in pokrajin.

Namesto sklepa k razčlembi, ki jo bodo dopolnili s predlogi s te seje, so poudarili, da nas čaka zdaj nadaljnja akcija za hitrejši razvoj osnovnega izobraževanja in vzgoje; pri tej morajo sodelovati družbenopolitične organizacije, predvsem pa delegati v samoupravnih skupnostih osnovnega izobraževanja in vzgoje.

Obravnavali in sprejeli so tudi informacijo o vzgojno-izobraževalnem delu z otroki jugoslovanskih delavcev, ki so začasno zaposleni v tujini. Zveza bo vztrajala, da je treba sprejeti dogovor čimprej, saj čakamo na podpisovanje le-tega že nekaj let. Poudarili so tudi, da morajo dogovor podpisati samoupravne interesne skupnosti osnovnega izobraževanja in vzgoje, saj vodijo uresničevanje tega programa.

S to sejo se je končalo obdobje, ko je imela zveza svoj sedež v Bosni in Hercegovini, naslednjih šest mesecev pa ga bo imela na Hrvaškem.

M. VODENIČAREVIĆ



Gashi Sani (13 let): V ateljeju, fotokrožek Osnovne šole France Prešeren, Kranj. Fotografija je bila nagrajena z zlato plaketo J. Puhar — Pionirski foto '79

Nič brez pedagogike

V Subotici je bil prvi jugoslovanski simpozij o pedagoškem izobraževanju univerzitetnih učiteljev in sodelavcev.

Ni dvoma, da morajo biti univerzitetni učitelji strokovno izredno usposobljeni ljudje, res pa je tudi to, da sama strokovnost še ne zagotavlja uspešnega študija. Pogosto se dogaja, da učitelji na naših fakultetah in višjih šolah nimajo niti temeljnega

pedagoškega znanja, zato njihova predavanja ne glede na trud ne dajo pričakovanih dosežkov.

Prav zato je Združenje univerzitetnih učiteljev in drugih znanstvenih delavcev Vojvodine ob sodelovanju ustreznih jugoslovanskih združenj organiziralo pred nedavnim v Subotici prvi jugoslovanski simpozij o pedagoškem izobraževanju univerzitetnih učiteljev in sodelavcev. Lahko rečemo, da je simpozij

organiziran o pravem času, saj je preobrazba vzgoje in izobraževanja segla že v visoko šolstvo, za uresničenje enega njenih temeljnih smotrov — povečati učinkovitost študija, pa je treba študij posodobiti. Prav zato je tudi razumljivo, da za sodoben univerzitetni pouk ni dovolj samo strokovno usposobljen predavatelj; ta mora biti hkrati tudi dober pedagog.

Na simpoziju je sodelovalo več kot sto vidnih strokovnjakov vseh jugoslovanskih univerz. O glavni temi posvetovanja, ki je, kot vse kaže, v središču razpravljanih vseh visokih šolah, so razpravljali zelo odkrito in utemeljeno. Veliko je bilo predlogov o tem, kako izboljšati študij, zdi pa se, da so najbližje stvarnosti tisti, ki predlagajo razne oblike stalnega izobraževanja v svojem okolju. To naj bi bili — tako predlagajo — tečaji, ki bodo trajali semester ali dva, na njih pa bodo obravnavali aktualna vprašanja pedagogike in dela pri študiju, seveda v skladu s poprejšnjim znanjem slušateljev in na temelju dosežkov sodobne znanosti. Tečaji naj bi bili obvezni za vse asistente in mlajše učitelje, ki

si do zdaj niso pridobili pedagoške izobrazbe.

Razumljivo je, da bodo tečajniki prilagojeni slušateljem, ki bodo usposabljeni na več načinov, saj tudi v vseh znanstvenih panogah ne uporabljajo iste metode dela. Zato morajo v vsaki kem univerzitetnem okolju poskusi take metode pedagoške usposabljanja osebja, ki bodo učinkoviti.

Na simpoziju v Subotici so tudi slišali, da so že do zdaj skrbeli izboljšati pedagoško znanje univerzitetnih učiteljev in sodelavcev. Tako je bilo posebno univerzah v Ljubljani, Zagrebu in Novem Sadu, toda daleč ni prišli. Zato so razpravljalci menili, da je simpozij dobra priložnost, da začnemo skupno akcijo in da si v vseh univerzitetnih okoljih prizadevajo za to. Na simpoziju niso namenili sprejemnih sklepov, veljavnih za vse, zato priporočajo združenjem univerzitetnih učiteljev in drugih znanstvenih delavcev v republikah, pokrajinah, naj poskrbijo, da uresniči zamisel o nenehnem pedagoškem usposabljanju ljudi, razdajajo svoje znanje študentom.

DRAGAN PAVLOVIĆ

Polovične rešitve

Sekcija za izobraževanje, znanost in kulturo SZDL Jugoslavije o družbenoekonomskem položaju delavcev študentov

Socialistična samoupravna preobrazba vzgoje in izobraževanja pomeni tudi korenito spremembo družbenoekonomskega položaja učencev in študentov. Razprava na seji sekcije zvezne konference Socialistične zveze delovnega ljudstva Jugoslavije, ki je bila pred nedavnim, je pokazala, da se na tem področju ni kaj prida premaknilo. Učenec in študent še vedno nista enakopravna subjekta v vzgojno-izobraževalnem delu, njuno mesto še vedno ni jasno določeno v drugih organizacijah združenega dela, osebni in družbeni standard mladega rodu je na nič kaj zavidanja vredni ravni. Razumljivo je, da v takih razmerah ni mogoče uresničiti tega, kar od preobrazbe pričakujemo.

Svetlana Antonovska, predsednica komisije za vzgojo, izobraževanje in znanost pri predsedstvu konference Zveze socialistične mladine Jugoslavije, je v uvodnih besedah poudarila, da mora novi družbenoekonomski položaj učencev in študentov temeljiti na tem, koliko prispevajo k ustvarjanju dohodka po načelih izobraževanja ob delu in iz dela. S tem ko vzpostavljajo neposreden odnos z organizacijami združenega dela, morajo dobiti učenci in študenti tudi ustrezno mesto v procesu dela in samoupravljanja. Napačno je mnenje, da organizacija združenega dela, ki zagotovi možnosti za prakso in proizvodno delo učencev in študentov, s tem že izpolni svoje obveznosti.

Pristaše starega vzemirja naša opredelitev, da si učenci, študenti in vsi drugi subjekti vzgojno-izobraževalnega dela pridobivajo znanje ob delu. Gotovo je, da bi bilo tega njihovega vzemirjenja kaj kmalu konec, če bi se družbenoekonomski položaj vzgoje in izobraževanja ter učencev in študentov temeljito spremenil. Menim, da mora biti prehod učencev v svet dela že v osnovni šoli sestavni del vzgojno-izobraževalnega procesa. Razmišljati moramo tudi o tem, kako uvesti delegacije učencev in študentov v delavske svete in druge oblike samoupravnega življenja in dela organizacij združenega dela. Socialistična zavest mladih rodov se bo uspešneje oblikovala le tedaj, če bo zrasla iz resnične povezanosti s svetom družbenega dela. V naši družbi ni prostora za šolo z zaprtimi vrati — je dejala Svetlana Antonovska.

Razpravljalci so poudarjali, da mladina za zdaj le delno uresničuje vlogo, ki bi jo morala imeti v preobrazbi vzgoje in izobraževanja. To velja prav tako za učence in študente kot za mladino v organizacijah združenega dela. Pravijo, da so razlogi prav v tem, ker mladina premalo sodeluje v samoupravnem odločanju (pre-

malo je udeležena tudi v proizvodnji in vzgojno-izobraževalnem delu) pa tudi Zveza socialistične mladine v nekaterih okoliščinah ni dovolj dejavna.

DRUŽBENI PROBLEM

Po besedah Rajka Bulatovića (svet Zveze sindikatov Jugoslavije) še vedno niso ustvarjale možnosti za to, da bi bilo nadaljnje izobraževanje odvisno od sposobnosti mladega človeka. Sedanji sistem štipendiranja kreditiranja pomeni le delno rešitev. Pri spreminjanju družbenoekonomskega položaja učencev in študentov pa bo treba napraviti prav tovrstne slabosti.

Gorica Gojković-Mojov (Srbija) je opozorila, da učenci in študenti v sedanjem sistemu kreditiranja in štipendiranja neenakopravni. V navadi je, da dobijo štipendije in posojila predvsem študenti in le zelo malo učencev, čeprav potrebujejo organizacije združenega dela delavce s srednješolsko izobrazbo.

Upoštevanje učencev in študentov kot subjektov v izobraževanju ni samo pedagoški, temveč tudi družbeni problem. Če ga bomo rešili — je dejal Stipe Mirović (Hrvaška) moramo najprej združiti delo in izobraževanje. Tako bi nastale možnosti, potrebne za to, da bi dobila učenci in študent tak položaj, kakršnega ima delavec v združenem delu.

Milorad Macić (Srbija) in Ljiljana Bošković (predsednica konference ZSM Jugoslavije) opozarjala, da se na področju družbenega standarda učencev in študentov še vedno ne uresničuje solidarnost. Nekaterim učencem ni jasno, da učenje samo oseba, temveč tudi družbena potreba. Ko so mladi govorili o domovih za učence in študente (delegata iz Vojvodine SR Bosne in Hercegovine) so poudarjali, da se je v zadnjih treh desetletjih število domov za učence nenehno zmanjševalo.

Sedanji družbeni ukrepi na področju družbenoekonomskega položaja učencev in študentov še vedno niso v skladu vlogo združenega dela — je dejal Velimir Bulatović (Nase Boževski pa je menil, da treba dati v načrtih razvoja, stavljenih za naslednjih pet let, prednost življenjski ravni učencev in študentov. Franjo Klančnik (Slovenija), predsednik jugoslovanske skupnosti domov učencev, je dejal: Skrajni čas je, da spregovorimo o domovih učencev, ki jim družba vsa leta namenja dovolj pozornosti, zato je v domovih premalo prostora, prostori niso funkcionalni pa tudi vzgojitelji, ki bi dali učencem več možnosti, da bi dobili kazali svoje sposobnosti in se uveljavili z dejavnostmi, ki jih zanimajo, je premalo.

DJOKICA PETKOVIĆ

Kaj obeta novi zakon o osnovni šoli

V javni razpravi o osnutku zakona so zavzeto sodelovali predvsem pedagoški delavci

V začetku letošnjega novembra bo Republiški komite za vzgojo in izobraževanje obravnaval predlog novega zakona o osnovni šoli, enega izmed dokumentov, ki bo v prihodnjih letih usmerjal delo in življenje v pomembnem delu našega šolstva. Kakšen je bil odmev na javno razpravo o osnutku zakona o osnovni šoli in katere spremembe so predvidene v novo izoblikovanem predlogu? Ob katerih vprašanjih je bila razprava najbolj vroča? Za podatke o tem smo naprosili pomočnika predsednika Republiškega komiteja za vzgojo in izobraževanje Petra Winklerja, ob prebiranju opomb, ki so jih poslale komiteju šole, občinske izobraževalne skupnosti, vzgojno-izobraževalni zavodi, aktivni ravnatelji idr., pa smo si lahko ustvarili približno podoba mnenj, ki so se izoblikovala v okoljih, kjer žive in delajo naši prosvetni delavci.

Razprava o osnutku zakona je imela precejšen odmev, čeprav je bila časovno precej nerodno zasnovana: začela se je tik pred počitnicami in segla v začetek letošnjega šolskega leta. Tako kot je že v navadi, so obravnavali osnutek zakona odbori skupščinskih zborov, zakonodajno pravna komisija in komisija za narodnosti ter organi Izobraževalne skupnosti Slovenije. O osnutku zakona so živahno razpravljali v delegacijah, po obravnavi na skupščinskih zborih (skupščine SRS in Izobraževalne skupnosti Slovenije) pa je dobil predlagatelj še veliko pripomb iz javne razprave v občinah, organizacijah združenega dela in strokovnih društvih.

Pripombe so zadevale številna košljiva vprašanja, kar dokazuje, da so si osnutek skrbno ogledali tudi ljudje v zbornicah, manj pa kažejo pripombe na to, da bi o njem razpravljali starši v svetih šol in delegati v krajevnih skupnostih.

ZAPLETENA POT DO BREZPLAČNE OSNOVNE ŠOLE

Nešteto vročih razprav je bilo že o tem, da zelo nepopolno urešničujemo ustavno določilo o brezplačnem osnovnem šolanju. Po veljavnem zakonu o osnovni šoli je za učence brezplačno celotno vzgojno-izobraževalno delo (pouk), poleg tega pa tudi prevoz v šolo ali oskrba v domu za učence in mlečna malica, postopoma pa naj bi učenci brezplačno dobivali še učbenike in druge učne pripomočke. Vsega, kar je zapisano v zakonu, še nismo zagotovili, čeprav je bil v zadnjem desetletju dosežen velik napredek. Učbeniki in drugi učni pripomočki se dražijo in le manj kot tretjina učencev jih dobiva brezplačno. Veliko finančno breme za starše so tudi nekatere posebne oblike vzgojno-izobraževalnega dela, npr. šola v naravi in ekskurzije.

Predlog novega zakona ne obeta bistvenega izboljšanja, nasprotno — »po črki« zagotavlja celo manj od sedanjega. Občinske izobraževalne skupnosti lahko določijo, da morajo starši prispevati denar za učbenike in druge šolske potrebščine, šolsko prehrano, šolo v naravi in druge oblike vzgojno-izobraževalnega dela, ki presegajo obvezni program (ta obsega predpisani predmetnik in učni načrt ter predpisano število ur interesnih dejavnosti, dopolnilnega in dodatnega pouka). V osnutku zakona je bilo predvideno, naj bi starši prispevali denar tudi za ekskurzije in športne dneve, vendar je bilo to določilo — po odločnih zahtevah v javni razpravi — umaknjeno. Že za ta korak k ureditvi ustavnih načel pa bo treba precej denarja, in sicer — tako ocenjujejo predlagatelji zakona — okrog 27 milijonov din na leto.

V javni razpravi je vzniknilo veliko pobud za to, naj bi naredili odločnejši korak k zagotavljanju brezplačnega osnovnega šolanja, ki naj ga tudi zakon natančneje opredeli. Pogosto je bilo tudi slišati, da je treba storiti več za ureditve načela o enakih pravicah do osnovnega izobraževanja.

ZA BOLJŠE DELO

Priprava otrok na šolo je tokrat v predlogu zakona opredeljena le kot obveznost, saj so se razpravljalci zavzeli, naj jo ureja en zakon; tokrat jo opredeljuje zakon o vzgoji in varstvu otrok kot sestavino predšolske vzgoje ter določa vsebinske in organizacijske okvire za njeno izvedbo.

Razpravljalci so tudi opozarjali, naj zakon o osnovni šoli bolj poudari vlogo celodnevne osnovne šole in opredeli njeno razširjeno dejavnost. Zato je predlagatelj v 39. členu besedilo osnutka izčistil in izpopolnil. V predlogu zakona je poudarjena težnja, da uvede celodnevno osnovno šolo kot prevladujočo obliko vzgojno-izobraževalnega dela v osnovni šoli. Podaljšano bivanje je opredeljeno le kot prehodna oblika v razvoju celodnevne šole; uveljavljajo jo tam, kjer še nimajo materialnih možnosti za to, da bi zagotovili celodnevno šolo vsem učencem.

Veliko pozornosti je zbudila v javni razpravi različica k 51. členu osnutka, ki dopušča največ 32 učencev v oddelku (prej 36). Menda ni treba posebej poudarjati, da je našla med prosvetnimi delavci navdušene zagovornike; v vseh pripombah je utemeljena s staro resnico, da je manjše število učencev v oddelku eden pomembnih pogojev za sodoben pedagoški proces. Največ 32 učencev v oddelku bo torej upoštevano v novem predlogu. Ker pa bo za uresničitev te zamisli treba poiskati kar precej denarja, prostora in učiteljev, napovedujejo, da je ne bo mogoče uveljaviti v tem srednjeročnem obdobju. Izhod iz zagate ponuja prehodna določba (v 160. členu), po kateri bo treba predpisati uveljaviti najkasneje do konca prihodnjega srednjeročnega obdobja, tam, kjer že imajo prostor, učitelje in denar, pa lahko že kar takoj izoblikujejo razrede po novem.

DA NE BO ZADREGE

Prav živahna je bila razprava o šolskem koledarju. Različna mnenja in bolj ali manj ponesrečeni poskusi zadnjih let so opravili svoje. Razpravljalci se strinjajo, naj predpisuje šolski koledar Republiški komite za vzgojo in izobraževanje, saj bo le tako zagotovljen enoten red in usklajen ritem dela.

Veliko pogovorov je bilo tudi o členih, ki govorijo o razrednem in predmetnem pouku. Javna razprava se je izoblikovala v mnenje, zapisano že v sedanjem zakonu: v petem razredu osnovne šole lahko opravljajo vzgojno-izobraževalno delo tudi učitelji razrednega pouka, novo pa je, da se od prvega do četrtega razreda lahko uvede predmetni pouk za telesno, likovno in glasbeno vzgojo.

Zelo različna so bila mnenja o določbah, ki govorijo o ocenjevanju in napredovanju učencev. Večina praktikov meni, naj bi učitelj ne ocenjeval učencev prvega razreda v prvem polletju, temveč naj njihov napredek le sproti spremlja in o tem obvešča starše. Ali pa so vsi starši sposobni za tako sodelovanje? Marsikdo dvomi.

Kljub drugačnemu mnenju nekaterih strokovnjakov pa so razpravljalci odločno nasproto-



vali, da bi se tako ocenjevanje razširilo kar na ves prvi razred, in predlogu, naj bi učenci ne ponavljali prvega razreda. Predlagatelj se je odločil: obvelja naj stara odločba iz zdaj veljavnega zakona o osnovni šoli.

Tudi takih, ki so nasprotovali temu, da bi dobil učenec, ki ima negativno oceno iz tujega jezika, spričevalo o uspešno končani osemletki, je kar precej. Menijo, da taka rešitev ni mogoča, ker bo v skupni vzgojno-izobraževalni osnovi v usmerjenem izobraževanju tudi tuji jezik.

NESTVARNE ŽELJE?

Ob podatku, da imamo v osnovni šoli komaj 5,8 odstotka učiteljev z visoko izobrazbo, 52,7 s srednjo in 12,8 nekvalificiranih, je najbrž povsem nestvarna zahteva iz javne razprave, naj predpiše zakon za vse učitelje osnovne šole visoko izobrazbo, v prehodnih določbah pa dopusti možnost, naj še naprej poučujejo učitelji z višjo in srednjo izobrazbo. Gotovo je, da bi morali najprej zagotoviti vsem učiteljem, da bi si pridobili vsaj višjo izobrazbo, pa tudi malce bolj dobrohotno bi morali odpreti vrata osnovne šole tistim z diplomami visokih šol in fakultet, kot pa je bilo to v navadi doslej.

Novost, ki jo je zelo podprla tudi javna razprava, so določila o enoletni pripravniški dobi za učitelje in druge strokovne delavce, ki bodo vsebinsko natančneje opredeljena s posebnim izvršilnim predpisom. Upajmo, da bo šlo s tem v zgodovino žalostno (pa precej dolgo) obdobje, ko so bili učitelji ob začetku svoje odgovorne poklicne poti preobloženi z različnimi obveznostmi in največkrat prepuščeni sami sebi

— brez najpotrebnejše pomoči bolj izkušenih. Ob zagotavljanem mentorstvu bi lahko začelnik že po enem letu opravil strokovni izpit (moral pa ga bo najpozneje v dveh letih) — kot to predvideva predlog zakona.

Nasprotno pa so bila v javni razpravi zelo kritično ocenjena določila o delovni obveznosti in razporeditvi delovnega časa učiteljev. Gre zlasti za dve vprašanji, ki bosta verjetno povzročili veliko preglavic v življenju in delu osnovnih šol. Predlog določa le načelno, da je delovna obveznost učitelja in vzgojitelja predšolskih otrok 42 ur tedensko, zelo široko pa navaja naloge učiteljev, povezane z vzgojno-izobraževalnim delom. Za neposredno delo z učenci naj bi veljalo: največ 20 ur pouka na teden in še največ 5 ur dopolnilnega in dodatnega pouka, vodenja interesnih dejavnosti itn. To pa je zelo veliko, vsekakor več kot po sedanjem zakonu. Verjetno bi bila precej zapletena aritmetika, po kateri bi vse predvideno lahko lepo razporedili na 5 delovnih dni in 42 delovnih tedenskih ur in pri tem zagotovili najpotrebnejšo kakovost. To so razpravljali tudi naravnost povedali.

Povsem razumljiva je bila tudi želja prosvetnih delavcev, izražena v javni razpravi: zakon naj bi dovolj natančno opredelil organizacijo dela in življenja osnovnih šol. Predlagatelj teh pobud ni mogel upoštevati. Utemeljitev: v skladu z načeli naše celotne zakonodaje ureja zakon sistemska vprašanja, podrobnosti naj urejajo izvršilni predpisi, posebnosti posameznih šol pa njihovi samoupravni akti.

MARJANA KUNEJ



Dallos (Madžarska) Delo je z 2. mednarodne razstave karikature 1978

Kako do učiteljev

V osnovnih šolah vedno več strokovno neusposobljenih delavcev

Ena temeljnih nalog nadaljnje preobrazbe osnovne šole je zagotoviti vsem učencem ustrezne in enakovredne možnosti šolanja. Zato moramo v naslednjem srednjeročnem obdobju uspešneje reševati vprašanja, ki nastopajo ob ustreznih izobraževalnih sestavi učiteljev. V šol. letu 1978—79 je bilo v osnovnih šolah 23,8 % neustrezno zaslednega pouka. Ta podatek je zaskrbljujoč posebno zato, ker je kadrovske neustreznosti zasleden pouk predvsem na predmetni stopnji (36,6 %).

Razlike med šolami z (ne) ustreznimi zasledenimi pouki so velike, analize pa kažejo, da obstajajo statistično pomembne zveze med strokovno zasledenostjo predmetnega pouka in osipom v osnovni šoli nizka stopnja strokovne zasledenosti, ki je sicer tudi večja v gospodarsko slabše razvitih območjih, teži k povezavi z visokim osipom.

Za popolno uveljavitev enotne osnovne šole moramo odločneje reševati vprašanja strokovne zasledenosti pouka v vseh osnovnih šolah in v vseh območjih, zlasti še v manj razvitih. Ob uveljavljanju štipendijske politike in organizirani gradnji domov za učence moramo usmeriti našo družbeno akcijo tudi v zagotavljanje razmeroma enakih in učinkovitih možnosti za osnovnošolsko vzgojo in izobraževanje ter tako prispevati k uresničitvi načela vsem enake možnosti za šolanje ter osebni razvoj.

Razlike so tudi med strokovno zasledenostjo predmetnih področij. V šolskem letu 1978—79 je največ strokovno usposobljenih učiteljev poučevalo kemijo (83,6 %), najslabše pa je bilo s tehnično vzgojo (33,3 %). Glede ustrezne strokovne zasledenosti lahko razvrstimo predmetna področja v tri kategorije. Prvo sestavljajo tista področja, kjer je ustrezna strokovna zasledenost nad 70 %. Sem sodijo kemija, angleški jezik (82,5 %), biologija (80,4 %), slovenski jezik (76,2 %), zemljepis (75,6 %), zgodovina (72,4 %) in nemški jezik (70,1 %). Drugo skupino sestavljajo predmetna področja, pri katerih je ustrezna strokovna zasledenost fizika (54,4 %), matematika (54,2 %), telesna vzgoja (50,7 %) in glasbena vzgoja (48,3 %). V zadnjo kategorijo moramo uvrstiti gospodinjstvo (40,4 %) in tehnično vzgojo, kjer je ustrezno zasledena komaj tretjina pouka.

Pričakovali bi, da se učitelji, ki poučujejo predmete, za katere niso usposobljeni, vključujejo v izobraževanje ob delu, vendar temu ni tako. Po podatkih pedagoških akademij v Ljubljani in Mariboru je med vpisanimi kandidati, ki se izobražujejo ob delu, okoli 40 % takšnih, ki delajo v osnovnih šolah, okoli 60 % pa je slušateljev, ki so sedaj zaposleni v drugih dejavnostih. Zanimivo je, da se je število diplomantov, ki se izobražujejo ob delu, v zadnjih letih zelo znižalo, to je gotovo tudi posledica manjše motivacije za študij ob delu.

V skupini učiteljev, ki poučujejo na predmetni stopnji in nimajo ustrezne strokovne izobrazbe, prevladujejo učitelji s srednjo izobrazbo. Predvidevamo, da so med njimi učitelji, ki zaradi objektivnih razmer poučujejo določena predmetna področja že več let. Med njimi so tudi absolutni gimnazij, tehniških in drugih šol, ki niso nadaljevali študija, pač pa so se zaposlili in so v začasnem delovnem razmerju. V tej podskupini so tudi študentje, ki nadaljujejo šolanje na kadrovske ali drugih višjih ali visokih šolah.

Manjšo podskupino sestavljajo učitelji, ki imajo dokončano višjo šolo, poučujejo pa (tudi) tista predmetna področja, za katera niso usposobljeni. Predvidevamo, da so v tej podskupini razredni učitelji s končano peda-

goško akademijo in diplomanti predmetnega pouka, ki poleg svojih predmetov poučujejo tudi tiste, za katere niso usposobljeni.

Reševanje neustrezne kadrovske zasledbe v osnovnih šolah je pomembna sestavina družbeno usmerjene kadrovske politike na področju vzgoje in izobraževanja. To vprašanje naj bi reševale osnovne šole, kadrovske šole in druge OZD, družbenopolitične skupnosti, interesne skupnosti ter SZDL, Sindikat delavcev vzgoje in izobraževanja, za šolstvo. V skupnem dogovarjanju in usklajevanju je treba opredeliti ustrezne vsebinske, organizacijske in finančne rešitve za dopolnilno izobraževanje učiteljev in drugih delavcev, ki poučujejo tista vzgojno-izobraževalna področja, za katera niso usposobljeni.

Za smotrno reševanje navedene problematike je treba preprečevati tudi dotok neustrezno usposobljenega osebja. Podatki kažejo, da pri tem nismo uspešni. V jeseni 1978 je začelo združevati delo v osnovnih šolah 525 učiteljev, vendar je imelo med njimi samo 160 ustrezno izobrazbo. Zato je treba zagotoviti ustrezno število kandidatov za redni študij. Pri tem je treba upoštevati, da se zlasti nekateri profili zaposlujejo tudi drugje ter uveljaviti takšne organizacijske in vsebinske modele, da bo študij učinkovitejši in da se bo zmanjšal osip, ki je sedaj okoli 60 %. Pridobiti je treba tudi kadre iz drugih, zlasti tehničnih področij za tehniško-vzgojno dejavnost in pouk naravoslovnih predmetov in poskrbeti za njihovo dopolnilno pedagoško izobraževanje.

Dopolnilno izobraževanje učiteljev mora postati predvsem skrb posamezne osnovne šole in kadrovske šole. Učitelji, ki se dopolnilno izobražujejo ob delu, potrebujejo podporo in pomoč za premagovanje težav, ki jih imajo pri študiju. Njihovo motivacijo za dopolnilno izobraževanje je treba spodbujati in čutiti morajo, da so njihova prizadevanja za dokvalifikacijo in dopolnitev izobrazbe v skladu z družbenimi prizadevanji za kakovostno in enotno osnovno šolo.

To vprašanje je posredno povezano tudi z učinkovitostjo in kakovostjo dela posamezne šole, saj predvsem strokovno usposobljeni učitelji lahko kvalitetno poučujejo. Kakovost dela šole pa mora biti pomembna postavka pri pridobivanju prihodka. Zato moramo preseči sedanji način zagotavljanja denarja za nagrajevanje šol po delu. Osnovne šole namreč dobe ta denar na temelju domnevne kakovosti dela, to pa tudi pomeni, da ga dobijo vnaprej v obsegu globala. Višina teh sredstev pa je neodvisna od stvarne kakovosti dela celotne šole. Tako se lahko dogaja, predpostavljamo, da sta na različnih šolah učitelja, ki delata različno kakovostno enako nagrajena, kajti prvi dela kakovostno na kakovostni šoli, drugi pa manj kakovostno na manj kakovostni šoli. Zato je treba demokratično zagotoviti financiranje obsega, uspešnosti in kakovosti dela v obsegu družbenopolitičnih skupnosti tako, da bo višina denarja za kakovost dela, ki ga dobi šola, odvisna od resnične kakovosti dela posamezne šole. Tako bi osnovne šole bolje, z večjim prizadevanjem in hitreje ustvarjale možnosti za boljše delo, bolj bi se zanimale za uvajanje novosti, ter si prizadevale za boljše možnosti pouka in širjenje interesnih dejavnosti, za hitrejšo reševanje kadrovskih vprašanj ipd. Tako mora postati vsaka šola temeljna nosilka svojega razvoja in dela ter vse bolj sama neposredno odgovorna za kakovost dela in dosežke. Seveda pa bi morali v določenem obdobju še zagotoviti solidarnostno prelivanje denarja glede na razmere, v kakršnih delujejo šole zdaj.

MILAN ADAMIČ

Preobrazba gimnazije

Iskanje nove vsebinske in organizacijske podobe

V dosedanjih razpravah o izhodiščih, načinih in poteh preobrazbe vzgojno-izobraževalnega sistema, ki mu v celoti gradimo novo podobo, je velikokrat stopalo v središče tako imenovano »vprašanje gimnazije«. Razlogi, da se del javnosti tako zelo zanima za usodo gimnazije, so v precejšnji meri objektivne narave in povezani s tem, da je bila gimnazija doslej edina šola, ki je v izobraževalnem sistemu imela izključno vlogo pripravljalnice za nadaljnji študij. Ta njena vloga pa je ob dogovorjenih načelih za preobrazbo najbolj protislovna. Pri reševanju teh protislovij so se pokazala zlasti takšna vprašanja: če je usmerjeno izobraževanje za delo, za kakšno naravo dela gre in kakšna vrsta izobrazbe najbolj omogoča človeku, da se vključi v delovne in proizvodne procese ter se usposobi za ustvarjalno razvijanje in spreminjanje obstoječe narave teh procesov; katera izobrazba najbolj omogoča celosten razvoj osebnosti; katera vrsta izobrazbe lahko več prispeva k odpravljanju delitve materialnega in duhovnega dela; koliko naj bo izobraževanje na posamezni ravni zahtevnosti sklenjeno in specializirano itd.

Iz različnih odgovorov na ta vprašanja so v zvezi z gimnazijo in njeno preobrazbo izvirala in še izvirajo zelo različna gledanja, ki se vrtijo v mejah dveh skrajnosti. Na eni strani so gledanja, ki prisegajo na dosedanje gimnazije kot najboljše šole, ki zlasti z vsebino vzgojno-izobraževalnega dela daleč prekaša vse druge šole. Zato je glede te vsebine ni potrebno spreminjati, morebitne spremembe so opravilne le v organizaciji ter metodah in sredstvih vzgojno-izobraževalnega dela v njej. Pasivnost mnogih gimnazij pa tudi drugih družbenih dejavnikov pri iskanju vloge, položaja in podobe gimnazije v sistemu usmerjenega izobraževanja izhaja v veliki meri prav iz takšnega gledanja. Na drugi strani pa so stališča, ki izrekajo nad dosedanje gimnazije preklestvo, jo proglašajo za anahronistično izobraževalno institucijo, ki ne sme imeti svojega mesta v vzgojno-izobraževalnem sistemu usmerjenega izobraževanja, zlasti pa ne njeno elitistično naravo kot edine nosilke splošne izobrazbe v srednjem izobraževanju. Zato jo je preprosto treba odpraviti, nekatere sestavine njene vsebine pa vgraditi v druge srednje šole. Tudi nekatera iskanja, npr. poskusi, da bi posamezna gimnazija izobrazila bančne delavce ali cestno-prometne tehnike ipd. so izraz tega drugega ekstremnega gledanja.

IZHODIŠČA ZA PREOBRAZBO

Očitno je, da izvirajo navedena stališča iz različnih zornih kotov, predvsem pa ne upoštevajo dovolj izhodišč preobrazbe vzgoje in izobraževanja, za katera smo se družbeno dogovorili, ko smo oblikovali temelje za to preobrazbo. Ne bo odveč, če nekatera teh izhodišč ponovno poudarimo, zlasti tista, ki govorijo, da je treba za izobraževanje po osnovni šoli oblikovati prožen, vodoravno in navpično povezan ter celoten sistem, v katerem je vsaka vrsta in oblika izobraževanja sistemsko enakovredna drugi vrsti ali obliki, in ki je diferenciran samo po vsebini glede na zahteve določene panoge, dejavnosti ali stroke. Z drugimi besedami: v srednjem izobraževanju odpravljamo dosedanje vrste šol, ki so dajale izobrazbo različne vrednosti (tako v družbenem kot individualnem pomenu), s tem pa tudi neenake možnosti za vključevanje v nadaljnje izobraževanje v delo in za nadaljnji osebni razvoj.

Dosledno upoštevanje navedenega izhodišča nas neposredno vodi k načelu, po katerem morajo vse ravni in oblike izobraževanja po osnovni šoli izobraziti hkrati za vključevanje v delovni proces in za nadaljnje izobraževanje ter da nobena šola in nobena oblika izobraževanja ne more pripravljati mladih samo za študij.

Ker gradimo vsebino celotnega sistema usmerjenega izobraževanja z vzgojno-izobraževalnimi programi, je pri njihovem oblikovanju to načelo zelo

pomembno. Ob upoštevanju navedenih kakor tudi drugih izhodišč in načel (novi družbenoekonomski odnosi, načelo vertikalne sestave vzgojno-izobraževalnih programov ter njihove široke zasnove, povezovanje izobraževanja z delom in dela z izobraževanjem, višanje kulturne in izobrazbene ravni vseh delavcev in občanov itd.) so se pri oblikovanju predloga zakona o usmerjenem izobraževanju ter v smernicah za oblikovanje vzgojno-izobraževalnih programov kakor tudi pri opredeljevanju števila in vrst usmeritev ter smeri razvili za srednje izobraževanje vzgojno-izobraževalni programi s takimi značilnostmi:

— Vsebinska vsakega programa za pridobitev strokovne izobrazbe obsega tele enakovredne sestavine:

— splošnoizobraževalne vsebine, ki izhajajo iz splošnega smotra vzgoje in izobraževanja, iz družbenih razvojnih potreb in vrednot ter iz potreb in vrednot človekovega vsestranskega razvoja;

— temeljna strokovnoteoretična in praktična znanja, ki so potrebna za samostojno spremljanje razvoja stroke, za njeno razvijanje ter za ustvarjalno prenašanje novih spoznanj v proizvodne in druge delovne procese;

— posebna strokovnoteoretična in praktična znanja, ki omogočajo celostno razumevanje proizvodnih in drugih delovnih procesov na določenem področju dela ter omogočajo delavcu usposabljanje za širše sklope dela in s tem obvladovanje različnih zahtev, pogojev in vrst dela.

— V srednjem izobraževanju se z enim vzgojno-izobraževalnim programom zagotavlja izobraževanje za več sorodnih poklicev, del in nalog iste ali različne stopnje zahtevnosti, če je mogoče del vsebine, ki je različen glede na vrsto oziroma zahtevnost dela, zagotavljati z izbirnim delom programa.

— Kadar je vzgojno-izobraževalni program srednjega izobraževanja podlaga, na kateri se gradi zahtevnejši program, morajo vsebine temeljnih in posebnih strokovnoteoretičnih in praktičnih znanj obsegati tudi osnove stroke oziroma strokovnoteoretična in praktična znanja, ki izhajajo iz potreb zahtevnejših del in nalog v isti usmeritvi. S to zahtevo se v bistvu uveljavlja načelo vertikalne izgradnje programov v posamezni usmeritvi ter težnja po bolj kakovostni in širši strokovni izobrazbi vseh delavcev, kakor se na drugi strani skupno vzgojno-izobrazbeno osnovo, ki je obvezni sestavni del vseh programov na začetku usmerjenega izobraževanja, uveljavlja težnja po bolj kakovostni in širši izobrazbi vseh delavcev in občanov.

PROGRAMI ZA POSAMEZNE USMERITVE

S takšno vsebinsko in organizacijsko zasnovo se v srednjem izobraževanju oblikujejo vzgojno-izobraževalni programi za pridobitev strokovne izobrazbe

usmerjeno izobraževanje

vseh usmeritev, v katerih bomo zagotavljali izobraževanje za posamezna področja dela, dejavnosti, panoge ali stroke (npr. strojna, tekstilna, upravno-pravna, zdravstvena, elektroenergetska, elektronska itd.). Poleg teh usmeritev predvidevamo tudi oblikovanje programov v naravoslovno-matematični, družboslovno-jezikovni in pedagoški usmeritvi, katerih vsebina bi bila podobna vsebini današnjih gimnazijskih programov. Upravičenost oblikovanja takšnih programov pa ni odvisna le od tega, ali imamo v visokem izobraževanju programe, ki v predvidenih drugih usmeritvah glede na načelo vertikalne povezanosti programov znotraj usmeritve nimajo vsebinsko ustreznih programov v srednjem izobraževanju, temveč je odvisna zlasti od tega, ali obstajajo področja dela, ki jih z vzgojno-izobraževalnimi programi srednjega izobraževanja drugih usmeritev ni mogoče pokriti. To pa je ključno vprašanje, od katerega je odvisno, če bomo takšne programe sploh oblikovali, kdo jih bo oblikoval, kje se bodo izvajali in katera področja združenega dela bodo v odnosih svobodne menjave dela zagotavljala pogoje za njihovo uresničevanje. To vprašanje se zlasti postavlja za naravoslovno-matematično in družboslovno-jezikovno usmeritev.

Dosedanja analiza pa je pokazala, da obstajajo področja dela, za katera bi morali oblikovati in izvajati takšne programe; hkrati pa bodo ti programi vsebinska podlaga tudi določenim programom visokega izobraževanja.

Tako bi s programi naravoslovno-matematične usmeritve izobraževali za opravljanje del in nalog ustrezne zahtevnosti, npr. v programstvu, računalništvu, meteorologiji, fizikalnih in bioloških laboratorijih ter razisko-

valnih institutih v raziskovalnih postajah in opazovalnicah, hkrati pa bi bili ti programi podlaga za oblikovanje vzgojno-izobraževalnih programov v visokem izobraževanju, npr. za študij matematike, fizike, biologije, informatike, meteorologije, astronomije. S programi družboslovno-jezikovne usmeritve bi izobraževali za opravljanje del in nalog ustrezne zahtevnosti, npr. v informacijsko-dokumentacijski dejavnosti, v knjižnicah in knjigarnah, v arhivski dejavnosti, turistični dejavnosti, v dejavnostih kulture, pa tudi v ustreznih strokovnih in raziskovalnih organizacijah na področju jezikoslovja in družboslovja, hkrati pa bi na podlagi teh programov oblikovali vzgojno-izobraževalne programe v visokem izobraževanju, npr. za študij jezikoslovja, književnosti in ujetnosti, nekaterih družbenih in antropoloških znanosti (filozofije, sociologije, psihologije, zgodovine, geografije, anheologije, etnologije).

Ne smemo pa pozabiti, da gre pri ugotavljanju, katerim programom v visokem izobraževanju so programi naravoslovno-matematične oziroma družboslovno-jezikovne usmeritve lahko podlaga, samo za zagotavljanje načela vsebinske ter programske povezanosti in kontinuiranosti, ki pa ni avtomatično in mehnično povezano z načelom zagotavljanja vertikalne prehodnosti sistema s stališča udeleženca izobraževanja. To moramo vedeti še zlasti zato, ker obstaja bojazen, da bo na eni strani tistim udeležencem, ki se bodo vključili v te programe, onemogočen npr. študij v tehničnih usmeritvah, na drugi strani pa tistim, ki se bodo izobraževali v drugih usmeritvah, onemogočen študij naravoslovno-matematičnih ali družboslovno-jezikovnih ved. Ob tem

velja spomniti, da uvajamo pri prehodu iz srednjega v visoko izobraževanje tako imenovani nadaljevalni izpit, ki ga bo moral opravljati vsakdo, ki bo želel nadaljevati izobraževanje, in to v tisti usmeritvi, v katero se bo želel vključiti. Če bo hotel npr. absolvent srednje šole naravoslovno-matematične usmeritve nadaljevati izobraževanje na strojni fakulteti, bo moral opraviti nadaljevalni izpit v srednji šoli strojne usmeritve, v svoji srednji šoli pa bo opravljal nadaljevalni izpit, če se bo npr. želel vključiti v študij biologije. Torej bo za vse veljal enak pogoj.

Še nekaj besed o poimenovanju. Ker odpravljamo vrste srednjih šol, odpravljamo tudi njihova dosedanja imena. Tako naj bi se recimo dosedanja poklicna tekstilna šola imenovali obe enako: npr. srednja šola oziroma šolski center tekstilne usmeritve ali

srednja tekstilna šola. Po tej analogiji naj bi dosedanje gimnazijske postale srednje šole ali šolski centri naravoslovno-matematične ali družboslovno-jezikovne ali pedagoške usmeritve ali npr. naravoslovno-matematični šolski center.

Pričujoči zapis je lahko pokazal le na nekatere poglavitne ščitve, kakršne so se oblikovale doslej pri pripravi podobe sistema usmerjenega izobraževanja. Temeljno načelo velja vedeti za spreminjanje vseh dosedanjih šol, nekatere konkretno rešitve pa naj bi veljale predvsem gimnazijam in naj bi spodbudili nadaljnja iskanja ter prizadevanja zlasti še pedagoških delavcev. Pri oblikovanju nove vsebinske in organizacijske podobe sedanje gimnazije je njihova aktivna vloga nujno potrebna. Temu je ta zapis v prvi vrsti namenjen.

JOŽE MIKLAVC

Stališča do načelnih vprašanj

Republiški svet za vzgojo in izobraževanje o temeljnih vprašanjih prihodnjega sistema vzgoje in izobraževanja

Republiški svet za vzgojo in izobraževanje je na seji 18. 10. 1979 obravnaval predlog zakona o svobodni menjavi dela na področju vzgoje in izobraževanja (o predlogu bomo v našem časopisu pisali še podrobneje), največ časa pa je posvetil nekaterim vprašanjem, o katerih javna razprava o osnutku zakona o usmerjenem izobraževanju in zakona o osnovni šoli ni izoblikovala povsem enotnega stališča ali pa zahtevajo predlagane rešitve podrobnejšo razčlenitev. Republiški svet za vzgojo in izobraževanje je predložil v obravnavo ta vprašanja Republiški komite za vzgojo in izobraževanje, ki je podal tudi svoje predloge za rešitev nerešenih vprašanj.

KAKO NAJ BODO VZGOJNO-IZOBRÁŽEVALNE ORGANIZACIJE SAMOUPRAVNO ORGANIZIRANE?

V javni razpravi so se nekateri zavzemali za podrobno zakonsko opredelitev pogojev za organizacijo TOZD vzgoje in izobraževanja, drugi pa za prožnost, ki naj bi jo omejeval samo zakon o združenem delu. Razprava na seji Republiškega sveta za vzgojo in izobraževanje je dala prednost odprtim možnostim: samoupravna organiziranost naj se prilagaja različnim pogojem, o njej pa naj odločajo tisti, ki so neposredno zainteresirani.

Ali naj se osnovne šole organizirajo kot enovite delovne organizacije ali pa naj se združujejo kot TOZD v delovne organizacije v občini? Razprava je poudarila, da mora biti osnovna šola povezana z okoljem, s krajevno skupnostjo in starši. Vsako odtujevanje osnovne šole od neposrednega okolja pomeni odtujevanje od delovnih ljudi, ki želijo in imajo pravico sodelovati pri njenem delu in razvoju. Pomembno pa je tudi, da se osnovne šole povezujejo med seboj in z vzgojno-varstvenimi organizacijami zaradi uspešnejšega dela.

Ali naj zakon omejuje ali pa spodbuja združevanje in povezovalne sorodnih ali celo raznorodnih organizacij (šole različnih usmeritev, osnovne šole, šole usmerjenega izobraževanja, delavske univerze itd.)? Udeleženci razprave so se izrekli za prožnost in različne oblike organiziranosti, ki pa mora imeti določene meje. Tako bo npr. v usmerjenem izobraževanju vzgojno-izobraževalna organizacija združevala v okviru iste ali sorodnih usmeritev več stopenj zahtevnosti. S tem bo odpirala učencem različne možnosti za pridobitev izobrazbe na več ravneh in v različnih smereh. Programska raznorodnost in omejenost na eno ali dve stopnji zahtevnosti bi zadržala značilnosti sedanje poklicne šole raznih

strok, to pa bi bilo v nasprotju zasnovo usmerjenega izobraževanja. Programska raznorodnost bi bila neracionalna, če bi združevala različne usmeritve.

V usmerjenem izobraževanju bo treba iskati nove možnosti povezovanja med šolami in delovni učencev ter med šolami in TOZD iz materialne proizvodnje.

ŠIROKA STROKOVNA IZOBRAZBA ALI PRIPRAVA ZA KONKRETNO DELO?

Javna razprava se je opredelila za široko zasnovano strokovno izobrazbo. To pomeni, da bo usmerjeno izobraževanje pripravljalo učence za delo v določenih strokih, neposredno pa jih bo usposabljal samo za začetek dela v njej. Za konkretna delovna naloge v določenih TOZD se bodo torej usposabljali na delu in delom v pripravniški dobi.

Na nekaterih področjih bo izobraževanje tesneje povezano z usposabljanjem, priprava na delo pa bo morala biti določena in konkretna. Tako bo tudi s pripravo učiteljev, saj morajo pri končani šoli prevzeti razredni učni predmet z vso odgovornostjo in relativno samostojnostjo. Podobno pa je še pri nekaterih drugih poklicih.

KAJ S STROKOVNIM IZPITOM?

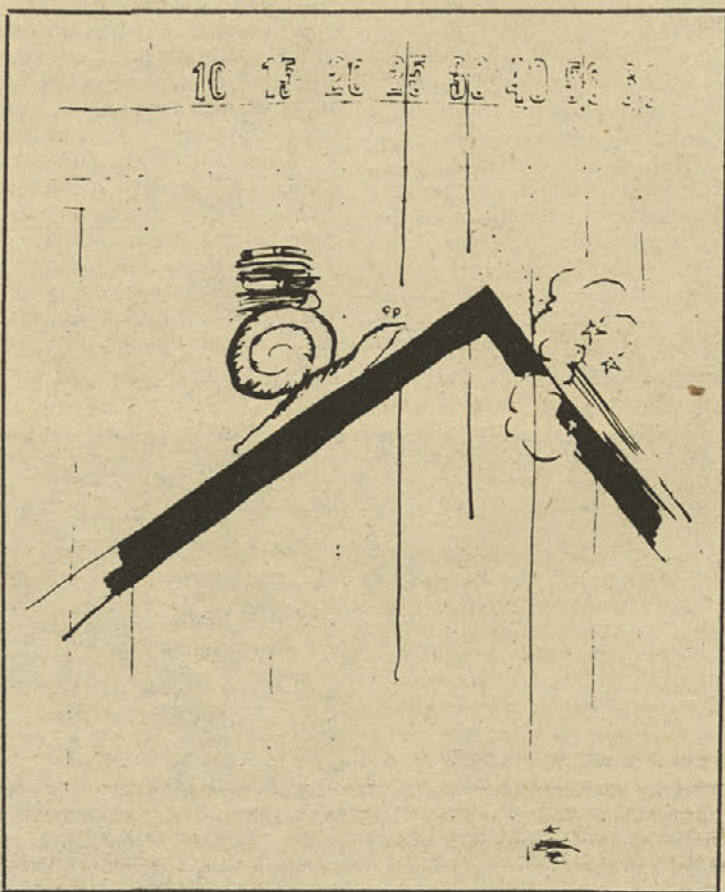
Vprašanje, kaj in kako s strokovnim izpitom za učitelje vzgojitelje, je spodbudilo širošo razgibano razpravo. Udeleženci so v njej ugotavljali, da načeloma to vprašanje že 10 let ugotavljamo preživelost sedanje vsebine strokovnih izpitov in iščemo drugačne rešitve.

Bistvena napaka sedanjih strokovnih izpitov je v tem, da so odtujeni od vzgojno-izobraževalne organizacije, v kateri pripravljajo dela, in ki mora skrbeti za njegovo načrtno uvajanje v delo. Učni nastop ne daje prave slike njegove usposobljivosti, izpitna snov zahteva preverjanje že preverjenega. Po strokovnem izpitu lahko dobi učitelj napachen vtis, da je dokončno usposobljen za delo na področju vzgoje in izobraževanja, čeprav je stalno izobraževanje zdaj nujno.

Strokovni izpit bo treba posodobiti. Zakon o združenem delu predvideva pripravništvo, v katerem je delavec deležen mentorstva in posebne pomoči, da se usposobi za samostojno opravljanje dela. Strokovni izpit naj bi v posodobljeni obliki preverjal in potrjeval to usposobljenost.

Še večjo skrb kot strokovnemu izpitu pa bo treba nameniti stalnemu strokovnemu izpopolnjevanju pedagoških delavcev. To je stalna potreba, nujna zahteva časa, ki velja za vse izobrazbene usmeritve in ravni.

(Nadaljevanje na 5. strani)



Kristofori (Norveška). Delo je z 2. mednarodne razstave karikature 1978

Stališča do načelnih vprašanj

(Nadaljevanje s 4. strani)

KAKO Z USPOSABLJANJEM ZA MANJ ZAHTEVNA DELA?

Javna razprava je opozorila, da ne smemo ločiti strokovnega usposabljanja za manj zahtevna dela in naloge od strokovnega usposabljanja in usmerjenega usposabljanja, saj bi sicer ostalo naj sistematičnejši ali na njegovem robu. Ali to pomeni, naj bi v prihodnje ne izobraževali več za poklice ozkega profila, čeprav so potrebe očitne? Razpravljalci so poudarili, da zahteva sedanja tehnologija poklice ozkega profila, zato je tudi izobraževanje in usposabljanje za taka dela zdaj nujno. Rešitev je torej v tem, da bo tudi izobraževanje za manj zahtevna dela in opravila sestavni del srednjega usmerjenega izobraževanja. Programi naj bi obsegali izbrane vsebine skupne vzgojno-izobrazbene in temeljne teoretične in praktične znanja, potrebna za obdelavo dela in opravila. Mar katerim učencem bo to pomenilo izobraževanje, pridobivanje redne strokovne izobrazbe po njih, saj bodo lahko v zaporednih stopnjah kasneje dopolnjevali svojo izobrazbo in se usposobili za zahtevnejše naloge. Taka rešitev odpira tistim, ki ne usposabljaajo za poklice ozkega profila, neovirano možnost nadaljnje izobraževanja; to je skladno s potrebami tehnološkega razvoja in tudi najbolj človeško.

KUPNI IN LOČENI PROGRAMI

Ali naj gradimo programe posameznih smeri in ravni na skupnih temeljnih vsebinah ali ločene? Ali naj temeljijo visokošolski programi na sorodnih programih srednjega izobraževanja ali naj bodo od njih neodvisni? Ta vprašanja je razprava odprala rešitev v načelu, naj vsak vzgojno-izobrazbeni program vodi do strokovne izobrazbe za eno ali več sorodnih del in nalog iste ali različne stopnje zahtevnosti. Z ločnim delom programa bo vendarle mogoče zajeti posebne zahteve posameznih smeri, samo pri njih bodo potrebni povsem samostojni programi.

Razprava je poudarila pomen vertikalnega oblikovanja vzgojno-izobrazbenih programov. Z njimi je mogoče ob notranji diferenciaciji usmerjati učence v različne smeri še med študijem. Taka rešitev zahteva pedagoška praksa, saj se dostikrat izkaže, da se med študijem, da nekdo ne more zahtevnejšega programa, drugi pa bi lahko iz manj zahtevnega prešel k bolj zahtevnemu. Kadar imamo znotraj posamezne izobrazbene organizacije programsko razvejeno izobraževanje in širši zahtevnostni razpon, se organizacija laže prilagaja tudi različnim potrebam združenega dela.

Taka programska zasnova zahteva polivalentne organizacije, ki usmerjajo izobraževanje iste ali sorodnih usmeritev (npr. srednje šole strojne usmeritve), odklanja pa sedanjo ločenost šol posameznih stopenj iste usmeritve, ki jim daje že vnaprej različni družbeni položaj.

Vertikalna zgradba programov mora odpirati v okviru posamezne usmeritve tudi pot na ustrezno višje in visoke šole. Samo pri interdisciplinarnem študiju so osnove seveda različne.

KAKŠNO VLOGO IMAJO V USMERJENEM IZOBRAŽEVANJU DELAVSKE UNIVERZE?

Stališča javne razprave je, naj po težišču dela delavskih univerz dopolnilnem družbenem,

splošnem in strokovnem izobraževanju, na stalnem izpopolnjevanju izobrazbe in znanja delavcev in občanov. Če je potrebno, naj organizirajo delavske univerze tudi dislocirane enote in središča za študij ob delu pod pedagoškim vodstvom matičnih šol, ki so odgovorne za izvajanje programov. Razpravljalci so poudarili, da je treba upoštevati tudi stališča iz javne razprave, ki jih je posredovala Zveza sindikatov Slovenije, naj delavske univerze tedaj, ko je očitna potreba in kadar izpolnjujejo zahtevane pogoje, izvajajo tudi verificirane programe ali njihove dele. To stališče naj bi veljalo tudi za izobrazbeno središča v OZD. Republiški komite za vzgojo in izobraževanje bo na tem temelju skupaj s predstavniki delavskih univerz in izobrazbenih centrov poiskal najbolj ustrezno rešitev.

PREOBRAZBA GIMNAZIJE

Razprave o preobrazbi srednjih šol so se pogosto zaustavile ob preobrazbi gimnazije, ki ima s svojo tradicijo poseben položaj med drugimi srednjimi šolami. V usmerjenem izobraževanju bodo vse šole pripravljale za delo in za nadaljnje izobraževanje. Pri oblikovanju programov so podlaga zahteve posameznih usmeritev. Tako bodo iz sedanjih gimnazij nastale tri usmeritve: pedagoška, naravoslovno-matematična in družboslovno-jezikovna. Imeli bomo torej srednje šole ali šolske centre pedagoške, naravoslovno-matematične in družboslovno-jezikovne usmeritve.

Vsaka od teh šol bo imela svoj program, ki bo z izbirnimi vsebinami oblikoval lahko več posameznih smeri. Te bodo pripravljale za določena dela in naloge, hkrati pa tudi za nadaljevanje študija za zahtevnejše poklice.

Tako bodo programi teh šol tudi podlaga za oblikovanje tistih programov v visokem izobraževanju, ki se ne morejo opirati na druge strokovne usmeritve srednjega izobraževanja.

Jasno opredeljena programska podoba srednjih šol pedagoške, naravoslovno-matematične in družboslovno-jezikovne usmeritve je pogoj, kot so ugotavljali razpravljalci, tudi za usmerjanje osnovnošolcev v nadaljnje izobraževanje in za določitev posebnih izobrazbenih skupnosti, ki naj bi skrbele za posamezne šole.

OMEJEVANJE VPISA

Po ustavi imajo občani pravico do izobraževanja na vseh stopnjah in v vseh vzgojno-izobrazbenih organizacijah pod enakimi, z zakonom določenimi pogoji. Pravica torej ni omejena in jo je zato treba podrobneje določiti z zakonom o usmerjenem izobraževanju. Ne bi bilo smotno niti človeško, če bi vpolneno šolo, kadar vemo, da po končanem študiju ne bodo dobili zaposlitve.

Prav tako pa ne bi bilo pametno, če bi se ravna pri bilo pomatno, samo po trenutnih potrebah ali če bi omejevali vpis zaradi nizke zmogljivosti vzgojno-izobrazbenih organizacij, kadar so potrebe po določenih strokovnih delavcih očitne. Javna razprava je opozorila, da morajo uporabniki in izvajalci zagotoviti potrebne zmogljivosti, pri vpisovanju pa upoštevati poleg trenutnih vedno tudi dolgoročne razvojne potrebe po absolutnih različnih usmeritvah in smeri.

Udeleženci razprave so se zavzeli za usmerjanje v izobraževanje, za spodbujanje mladine in odraslih za vpis v usmeritve in smeri, ki jih potrebuje združeno delo. Poklicno usmerjanje se mora nadaljevati po osnovni šoli

delo

šola

tudi prva leta usmerjenega izobraževanja. Usmerjanje mora podpirati tudi štipendijska politika in ustrezno vrednotenje dela. Usmerjanje zaposlenih v nadaljnje izobraževanje je trajna naloga kadrovskih in izobrazbenih služb v OZD. Administrativno omejevanje vpisa naj bo izjemno, ne pravilo.

ENAKOPRAVNOST POTI

Razprava je odprla tudi vprašanje enakopravnosti različnih poti do izobrazbe, zlasti pri izobraževanju na zahtevnejši ravni.

Negotova pot do poklica

Kaj vpliva na odločitev odraslih za nadaljnje izobraževanje

Usmerjanje zaposlenih v nadaljnje izobraževanje je prav tako pomembno kot poklicno usmerjanje mladine. Tudi pri izobraževanju ob delu in iz dela bi morali doseči čim večjo skladnost med interesi posameznika in potrebami združenega dela ter interesi širše družbene skupnosti.

Dosedanje vključevanje zaposlenih v strokovno izobraževanje kaže mnoge pomanjkljivosti, ki jih je mogoče odpraviti z načrtnim usmerjanjem. V srednje šole za odrasle se vključijo v SR Sloveniji vsako leto okoli 22.000 odraslih, od teh nad polovico v izobraževanje za neproizvodne poklice. Tudi na višjih in visokih šolah velja za študij ob delu podobna ugotovitev.

KAJ VPLIVA NA ODLOČITEV ODRASLIH ZA NADALJNJE IZOBRAŽEVANJE?

Javno mnenje o nekem poklicu prav gotovo vpliva na posameznika. Delo »v belih haljah« je za mnoge bolj cenjeno in privlačno kot delo v neposredni proizvodnji, ki je umazano, bolj naporno, pogosto organizirano v izmenah, poteka v ropotu, na mrazu in podobno. Družbeno vrednotenje določenih del in poklicev se kaže tudi v osebnih dohodkih. Delavci v administraciji so pogosto precej bolj nagrajeni kot neposredni proizvajalci, pa čeprav so le-ti strokovnjaki na svojem področju. To seveda destimulativno vpliva na odločanje za izobraževanje v proizvodnih usmeritvah. Ko bo zagotovljeno drugačno nagrajevanje, bo tudi odločanje za nekatere poklice bolj urejeno. Marsikdaj tudi propaganda za vpis v posamezne vrste šol opravi svoje in usmeri zaposlene v povsem druge smeri, kot pa bi bilo smotno za posameznika in za delovno organizacijo.

V marsikateri stroki doslej ni bilo možnosti stopenjskega napredovanja od najenostavnejših del do zahtevnejših poklicev. Marsikje so se poklice poti ustavljale v slepi ulici. Ker zaposleni niso videli prihodnosti v svoji stroki, so se pač odločali za prekvalifikacijo (v ekonomski šoli je npr. tretjina učencev ob delu, ki se bodo povsem prekvalificirali). V usmerjenem izobraževanju bo ta ovira odpravljena, saj bodo programi grajeni stopenjsko v vseh usmeritvah.

Dosedanje delo kadrovskih in izobrazbenih služb znotraj delovnih organizacij prav tako ni prispevalo k skladnejšemu izobraževanju odraslih s potrebnimi

Ali dati prednost izobraževanju ob delu in iz dela pred »rednim« oziroma neprekinjenim izobraževanjem, ali podpirati predvsem slednjega, ali pa naj bodo te poti enako vrednotene. Razpravljalci so se zavzeli za enakopravnost vseh poti do izobrazbe. Tedaj, kadar zahtevata študij in delo višjo osebnostno zrelost ter večji obseg delovnih in življenjskih izkušenj, pa moramo to predvideti v vzgojno-izobrazbenih programih kot pogoj za vpis v določeno šolo ali smer.

JOŽE VALENTINČIČ

nostni in strokovni razvoj. Socialistična samoupravna ureditev naše družbe zahteva skrb za razvoj vsakega posameznika. Ne moremo dopustiti, da bi delavec v vsej delovni dobi ostal na isti ravni. Spodbujati moramo njegovo hotenja, mu pomagati v osebnostnem razvoju ter ga usmerjati glede na njegove sposobnosti, nagnjenja in interese skladno s širšimi družbenimi potrebami. Pri usmerjanju delavcev v nadaljnje izobraževanje bodo morali bolj kot doslej odločati tudi delavci sami po svojih samoupravnih organih.

Tudi vzgojno-izobrazbeno organizacijo morajo posamično svetovati zaposlenim, jih čim širše proučiti o vseh možnostih za nadaljnje izobraževanje in jih po potrebi preusmeriti, zlasti kadar se posameznik vključuje v izobraževanje sam, brez podpore delovne organizacije. Res da ima pri nas vsak državljan ustavno pravico do izobraževanja, vendar bi bilo nehumano vključevati

delavce v izobraževanje, za katero vemo, da jim ne zagotavlja ustrezne zaposlitve. Odraslemu je namreč težje kot mlademu človeku, saj ga družina in stanovanje vežeja tudi pri zaposlitvi na določeno območje.

Pri izobraževanju ob delu je treba načrtovati mrežo šol tako, da zagotovimo izobraževanje vsem, ki jih vanj usmeri delovna organizacija. Napačno bi bilo, če bi vključevali odrasle le glede na to, koliko učnih mest je v šolah. Ob načrtovanju kadrovskih potreb je prav, da upoštevamo tako mladino kot odrasle. Poskrbeti je treba za tiste delavce, ustrezno usposobljene za delo, ki ga že opravljajo, pa tudi za napredovanje vseh sposobnih in motiviranih za učenje. Pri tem pa je treba paziti, da s prekomernim izobraževanjem določenih profilov delavcem na posameznem območju ne povzročimo, da bi starši odjedali kruh svojim otrokom.

MILENA MALOVRH

Film, otroci in odrasli

Ob posvetu evropskih filmskih pedagogov

Mednarodni posvet Mladina in film je sestavni del oktobrskega mannheimskega festivala. Na njem se vsako leto sestanejo pedagogi, filmski ustvarjalci in teoretiki. Ti seznanjajo poklicne tovariše z novimi dosežki na področju filmske vzgoje, ki v svetu vse bolj prerašča v vzgojo za kritično sprejemanje vsega, kar ponujajo avdiovizualna sredstva. Posvet je tudi izredna priložnost, da si ogledamo najnovejše filme, ki obravnavajo probleme otrok in mladine. Letos, v letu otroka, so na posvetu namenili precej časa temi Otroci v filmih za odrasle. Skoraj vsi prispevki o oblikah in metodah dela so predstavili oblike aktivnega pridobivanja znanja ob sredstvih množičnega obveščanja. S tem da učenci predvajajo svoj radijski spored in posnamejo film ali televizijsko oddajo, spoznavajo bistvo posameznega medija. Tako pridobljeno znanje omogoča posamezniku, da kritično in samostojno sprejema informacije, ki jih dobiva vsak dan. Ni naključje, da so pedagogi v kapitalističnih deželah izdelali najbolj celostne programe za vzgojo učencev ob avdiovizualnih sredstvih in znanje. V teh deželah sistem obveščanja prav načrtno zavajal gledalce. Zato mnogi napredni učitelji ob prizadevanjih, da bi vzgojili svobodnega človeka, dajejo mlademu človeku najboljše obrambno sredstvo — znanje, s tem pa sposobnost kritične presoje informacij, ki se ponujajo.

UNESCO je predstavil svoj načrt o pouku za avdiovizualno komunikacijo ali o pouku za množične komunikacije. Pri sestavi načrta so sodelovali predstavniki Danske, Holandske, Švedske, Finske, Anglije. Upoštevati so tudi informacije iz Belgije, Francije, SSSR, ZRN, Španije, Italije in USA. V projekt niso vključili izkušnje tistih dežel, ki za zdaj še vedno obravnavajo zgolj filmsko in televizijsko vzgojo. Projekt je izredno zanimiv, in če bi ga uresničevali, bi to prav gotovo veliko prispevalo k osvoboditvi mladega človeka od tujih vplivov in k rasti samostojne osebnosti.

Precejšnjo pozornost je vzbudil tudi projekt inštituta za avdiovizualno izobraževanje iz Amsterdama (poprej inštitut Film in mladi). Smoter projekta z naslovom Film-televizija-raziskovanje je poučiti učence o izraznih sredstvih, ki jih uporabljata film in televizija (pa tudi dnevni tisk) pri sporočanju. Le-to ima vedno določene smotre. Projekt je bil pripravljen za učence stare 13 in 14 let. Pri njem sodelujejo učitelji, ki jih to delo zanima in vedo, da je potrebno. Za pouk so pripravili de-

lovni zvezek za učence, ki vsebuje veliko slikovnega gradiva, priročnik za učitelje in potrebno avdiovizualno gradivo (izvlečke iz televizijskega dnevnika in obzornika, izvlečki iz radijskih poročil, dokumentarna filma in serijo diapozitivov, ki označujejo ključne točke vizualne pripovedi). Projekt obsega 8 učnih enot po dve šolski uri. Glede na to, da učitelji nimajo potrebne poprejšnje izobrazbe za to delo, je gradivo zelo skrbno pripravljeno, pouk pa je skoraj programiran. Vendar pa so sestavljali delovnega zvezka in priročnika za učitelje zelo pazili, da postavljena vprašanja toliko zaposlijo posameznika, da odgovori ne morejo biti »uniformirani«. Če bi se taki odgovori pojavili, bi namreč takoj razvrednotili ves projekt.

Vsi filmi, ki so bili uvrščeni v spored posveta, so izzvenili v eno samo poanto: sodobnemu otroku je težko živeti, ker je zdaj otroštvo najtežje človekovo obdobje. V vseh filmih — tistih za otroke, in tistih, ki so namenjeni odraslim, pa v njih nastopajo otroci, so bile v ospredju nasprotja, ki nastajajo v sožitju staršev in otrok. Videti je, da je povsod, bodisi v kapitalističnih bodisi v socialističnih deželah življenje takšno, da starši ne najdejo časa, da bi prisluhnili svedenju otroku. Preveč so zaposleni z reševanjem svojih osebnih in eksistenčnih problemov, da bi ob svojih težavah upoštevali tudi težave otrok. Zanimivo je tudi, da so skoraj vsi filmi nakazali ta pojav sodobnosti, in opozorili na vlogo starih staršev, ki postaja vse bolj pomembna v osebnostnem razvoju tork. Starim staršem se nikamor ne mudi in z veliko potrpljenjem poslušajo vnuke, ki jim odpirajo svoja srca. V našem času so stari starši postali več kot samo pripovedovalci pravljič.

Druga kruta resnica, ki se je kot rdeča nit vlekla skoraj skozi vse filme, pa je to, da predsodki, ki jih pozna svet odraslih, grenijo otrokom življenje in prinašajo v njihov čisti svet precej grenkobe, razočaranja in sisk. Film so sicer skušali pokazati otrokom in staršem izhod iz zagate. Vsak po svoje. Toda, žal, samo poskušali.

Obe temi sta prikazali stanje, ki zahteva zelo zavzeto sodelovanje vzgojiteljev. Posvet je tako opozoril, kaj vse je potrebno, da bi vzgojili kritičnega prejemalca informacij, ki jih ponujajo množična občila, na drugi pa potrebo po počlovečenju odnosov med odraslimi in otroki. Zahteve, ki jih ni lahko uresničiti. Zanje je treba veliko časa, dobre volje, razuma in še več srca.

MIRJANA BORČIČ

Učitelji se selijo

V naši republiki prekine delovno razmerje vsako leto okoli 900 osnovnošolskih učiteljev. Približno 65 % teh se potem zaposli v drugi delovni organizaciji, drugi pa se upokojijo, odidejo v JLA, v tujino, na študij ali pa ostanejo doma.

Bralce želimo seznaniti z nekaterimi rezultati raziskave pedagoškega inštituta o migracijskih procesih med osnovnošolskimi učitelji, ki govorijo o emigrativnosti in imigrativnosti slovenskih učiteljev. Za načrtovanje kadrovske politike v občini je namreč zelo pomembno vprašanje, ali učitelji menjavajo zaposlitev le v njenem okviru, ali odhajajo v druge občine, ali prihajajo k njim učitelji iz drugih občin, ali pa jih njihove občine ne privlačijo.

Migracijske procese smo spremljali tri leta (1973, 1975 in 1977). V analizo regionalne zaposlitvene migracije smo vključili vsako leto le tiste učitelje, ki so se po prekinitvi delovnega razmerja z osnovno šolo zaposlili v drugi delovni organizaciji. Nismo pa upoštevali učiteljev, ki so se upokojili, ki so odšli študirati, ki so ostali doma, ker nas ni zanimalo, ali so le-ti spremenili kraj bivanja ali ne.

Iskali smo predvsem odgovor na vprašanje, ali so emigrativni procesi bolj značilni za določena področja, ali obstajajo razlike v obsegu in smeri migracijskih procesov na različnih območjih.

Globalni rezultati kažejo, da je v vseh treh letih dokaj stalen delež učiteljev, ki so se po prekinitvi delovnega razmerja na določeni osnovni šoli odločili za zaposlitev v isti občini. Giblje se od 61,1 % do 63,0 %. V posameznih občinah pa je situacija zelo različna. Nekatere občine so zadržale kakšno leto tudi vse učitelje, na primer v drugih občinah so ponekod odšli vsi učitelji, ki smo jih zajeli v analizo regionalne migracije.

Najmanj emigrativne so v naši republiki tele občine: Ljubljana (vse občine skupaj), Celje, Velenje, Maribor, Kranj, Koper, Novo mesto in Murska Sobota, kjer je vsako leto ostalo v občini nad 60 % učiteljev. Značilno za te občine je, da imajo dobro razvita občinska središča, da so možnosti za zaposlovanje delavcev znotraj občine veliko večja kot v nekaterih drugih občinah. V omenjenih občinah smo namreč ugotovili, da si pogosto učitelji poiskajo zaposlitev kar v istem kraju, kjer so dotedaj poučevali. To je posebno izrazita značilnost občin: Ljubljana, Velenje, Murska Sobota, Kranj in Maribor, ki z razvितostjo šolske mreže, gospodarstva in družbenih služb prednjačijo v naši republiki.

Po podatkih iz treh časovnih posnetkov so se pokazale kot **najbolj emigrativne** naslednje občine: Metlika, Piran, Izola, Trbovlje, Vrhnika, Litija, Grosuplje, Kočevje, Sevnica, Hrastnik, Laško, Zalec. Tudi v občinah Jesenice, Tolmin, Nova Gorica, Ribnica, Krško, Slovenske Konjice, Mozirje, Dravograd in Ormož se jim vedno posreči zadržati učitelje v svojih občinah. Videti je, da bo te občine še naprej zapuščale vedno več učiteljev.

Ker nam podatki o emigrativnosti še ne povedo, kje bi bilo treba zaradi močne emigrativnosti hitro in učinkovito ukrepati, pogledimo še, kako je z imigrativnostjo občin in kako je uravnotežena emigracija in imigracija.

Iz primerjave emigrativnosti in imigrativnosti smo izločili štiri skupine občin, v katerih je v vseh treh letih potrjena določena značilnost.

I. skupina občin — značilnost: nizka emigracija in nizka imigracija

To z drugimi besedami pomeni, da so si učitelji, ki so prekinili delovno razmerje, pogosto poiskali drugo zaposlitev znotraj iste občine, na tudi med tistimi, ki so jih šole n. novo zaposlile, je

največ takih, ki so bili že sicer zaposleni v isti občini.

Med najbolj zaprte občine z vidika zaposlovanja učiteljev po našem merilu spadajo občine:

LJUBLJANA, MARIBOR, KRANJ, NOVO MESTO in MURSKA SOBOTA. Omenjene občine so prostorsko obsežne z močnimi, razvitimi občinskimi središči, dobro razvito industrijo, široko mrežo vzgojno-izobraževalnih ustanov, razvito infrastrukturo. V takih razmerah so možnosti zaposlovanja velike in ni potrebno, da bi si iskali zaposlitev v drugih občinah.

II. skupina občin — značilnost: visoka emigracija in visoka imigracija

To je skupina občin, za katere je v primerjavi s prvo skupino značilnost povsem nasprotna. V občinah VRHNIKA, LITJA, RIBNICA, DRAVOGRAD, LAŠKO, MOZIRJE, TRBOVLJE, GROSUPLJE, NOVA GORICA, SLOVENSKE KONJICE, ORMOŽ, JESENICE in ŽALEC je velik odstopek učiteljev regionalno migriralo v druge občine, po drugi strani pa je bil tudi priliv učiteljev iz drugih občin močan. To pomeni, da so bile te srednje razvite občine, najbolj dinamični prostori v naši republiki glede zaposlovanja učiteljev. Rekli bi lahko, da je zanje značilno, da imajo v bližini močnejša občinska središča, ki privlačijo učitelje, po drugi strani pa so same tudi še toliko privlačne, da se v njih želijo zaposliti učitelji iz drugih občin.

III. skupina občin — značilnost: nizka emigracija in visoka imigracija

V občini CELJE in VELENJE so učitelji relativno najmanj pogosto odhajali iz občine in dotok pa je bil v vseh treh letih zabeležen kot močan. Razvijajoče Velenje zadržuje svoje učitelje, privablja pa jih tudi iz drugih občin. To je seveda za načrtovanje kadrovske politike olajševalna okoliščina. Potrebe celjske občine so velike, še posebno, ker se ne morejo pohvaliti z velikim naravnim prilivom. Zaradi tega se prazni zaledje občine, ki je sicer zelo obsežno, saj učitelji z manj razvitih področij težijo v urbane okolice. To nam potrjujejo podatki o precejšnji emigraciji iz občin Sevnica, Krško, Hrastnik, Šmarje pri Jelšah, Šentjur pri Celju, Laško, Zalec, ki je verjetno v pretežni večini vsa usmerjena v občino Celje.

IV. skupina občin — značilnost: visoka emigracija in nizka imigracija

V analizi regionalne zaposlitvene migracije smo odkrili najbolj neugodno situacijo v naslednjih občinah: TOLMIN, KOČEVJE, SEVNICA, KRŠKO, HRASTNIK. Iz teh občin odhaja zelo veliko učiteljev, iz drugih občin pa se pri njih poišče zaposlitev le malo učiteljev. V načrtu kadrovske politike bodo morali razmisliti tako o tem, kako zadržati čimveč v njihovi občini zaposlenih učiteljev, po drugi strani pa tudi učinkovito ukrepati, da bi se okrepile vrste učiteljev iz svojega okolja, kajti na druge po naših podatkih za zdaj ne morejo veliko računati.

Vsi ti rezultati o regionalni zaposlitveni migraciji nas usmerjajo v hipotezo, da bomo morali ob proučevanju vzrokov migracijskih procesov med učitelji vključevati poleg psiholoških, pedagoških, socialnih prvin tudi čisto sociološke oziroma demografske značilnosti okolja, v katerem učitelj živi in dela. Odkrivamo namreč, da razvitost oziroma nerazvitost, odprtost oziroma zaprtost občine vpliva na obseg in smer migracijskih procesov.

MAG. MAJDA PLESTENJAK



Poklic, ki veliko zahteva

Poskrbimo ne le za šolo, temveč tudi za učitelja

Ne samo v strokovnem tisku, tudi v dnevnem časopisu lahko vsak dan beremo o osnovni šoli, celodnevem pouku, o usmerjenem izobraževanju, o najrazličnejših vidikih delovanja šole.

Razmeroma malo pa je napisanega o učitelju. Največkrat ugotavljamo, da odhajajo učitelji drugam, da jih ni dovolj z ustreznimi izobrazbo, da ni moških učiteljev, pa skoraj ne omenjamo več. S tem smo se že sprijaznili.

In vendar je učitelj nosilec vsega dogajanja v šoli. Z njim se bo šola razvijala in spreminjala na bolje, postala naprednejša, bližja otrokovi naravi ali pa bo ostajala kljub vsem reformam toga in odtujena.

Zato je nujno posvetiti učitelju — človeku vsaj toliko skrbi in pozornosti kot šoli — instituciji.

Sprgovorimo tokrat nekaj besed o učiteljevi obremenjenosti, ki se izraža v subjektivnem občutku utrujenosti, nezadovoljnosti, prenasitenosti. Pogledimo nekoliko učiteljevo obremenitev s psihološkega vidika. Tako bomo svojo utrujenost lahko lažje razumeli in to je že prvi korak k spremembam, k izboljšanju.

V šoli, pri pouku, v razredu je celotna osebnost učitelja. Problem je v tem, da dela z ljudmi, in v tem se razlikuje od mnogih drugih poklicev. Delo z otroki ga povsem zaposli.

Otrokom mora podajati znanje. Če jih hoče uspešno nekaj naučiti, mora veliko vedeti o didaktiki, metodiki itd. Za učno uro mora biti dobro pripravljen. Izpopolnjevanje se mora v znanju. To je kognitivna plat njegove osebnosti.

Učitelj je neprimerno bolj kot pa delavec v drugih poklicih čustveno obremenjen. Ne more v miru, kot npr. znanstvenik. Z njegovim delom so povezane ču-

stvene reakcije, pogosto ki so lahko zelo intenzivne. Včasih je v razredu vesel in srečen, pogosto pa tudi jezen, užaljen, včasih celo osramočen. Vse te čustvene napetosti, v motnjah vegetativnega živčevja in končno lahko tudi v psihosomatskih težavah. Pa to še ni vse.

V razredu, med tolikimi otroki, s katerimi smo v dokaj zapletenem odnosu učitelj — učenec, se pogosto dogaja, da nam neko ravnanje ali vedenje otroka sproži davno čustvo, ki pa ga ne znamo opredeliti. Sami sebe npr. ne razumemo, zakaj nas je neka drobna krajca učenca prvega razreda, ki še ne loči prav dobro tu-jega od svojega, tako razburila. Ali pa nas napadalno vedenje povsem iztiri. Včasih ne moremo razumeti, zakaj takega učenca ne maramo. Ob tem se počutimo nelagodno, te svoje občutke poravnati, največkrat pa se jih niti ne zavedamo. Vse to nas močno bremeni.

Omenili smo že pomen nadčloveških odnosov v razredu. V razredu pa je 30 učencev ali več. Vsak izmed njih učitelja zdaj sovražijo, zdaj se ga boji, zdaj ga ima rad, zdaj mu je hvaležen. In učitelj, ne samo, da vse to sprejema, do vsakega učenca ima tudi čustven odnos, ki se lahko spremeni iz ure v uro, iz dneva v dan.

Ob tem razmišljanju postaja jasno, zakaj nekateri učitelji vsega tega ne vzdržijo in odhajajo v druge poklice.

Poleg vsega je to še poklic, v katerem se nenehno razdajamo. Toliko pripovedujemo, učimo, govorimo, dopovedujemo, ponavljamo, da imamo včasih ko odhajamo iz šole občutek neke praznote. Gotovo tega ni v vseh poklicih. Zato bi učitelj potreboval veliko nadomestila, kulturnega razvedrila, rekreacije. Kaj lahko storimo zase? O tem bomo spregovorili kdaj prihodnjič.

Daleč od domovine

Tretjina naših državljanov, ki začasno delajo ali pa prebivajo v tujini je nlažjih od dvajset let.

Ugotavljajo, da približno 150.000 mladih Jugoslovancev ni vpisanih v šole, zdaj pa so v resnici v slepi ulici. Prav tako bo tudi z več kot sto tisoči predšolskih otrok, ki imajo starše začasno zaposlene v tujini. Daleč od rojstnega kraja pozabljajo otroci materinščino, slabo pa se uče tudi jezika nove domovine.

Posebno zaskrbljujejo razmere v zvezni republiki Nemčiji. Od sto osemdeset tisoč otrok in mladine, starih do osemnajst let, jih je samo sedemdeset tisoč v rednih šolah. Vsak drugi otrok, gođen za osnovno šolo, ne obiskuje niti ene oblike dopolnilnega pouka, ki pomeni možnost domovine. Odstotek otrok, ki obiskujejo dopolnilni pouk, je zelo različen: najvišji je v Holan-

diji (83 odstotkov), nato v Belgiji (70 odstotkov) ter na Danskem in v Švici (okrog 65 odstotkov). V Nemčiji in na Švedskem ima dopolnilni pouk le vsak drugi učenec, v Franciji pa je od deset otrok komaj 40 % otrok v šoli le osem.

Podatki povedo, da se sklepi o vzgoji in izobraževanju otrok naših državljanov, zaposlenih v tujini, ki so bili sprejeti pred več kot šestimi leti na skupni seji predsedstva centralnega komiteja Zveze komunistov Jugoslavije in predsedstva SFRJ, ne uresničujejo tako, kot bi se morali. Razmeroma dobro je to urejeno v Holandiji, Belgiji in na Danskem, toda prav v teh treh deželah je najmanj naših delavcev. V Nemčiji in Avstriji je le malo narejenega, čeprav so tam možnosti najboljše: delo naših izobraževalnih organizacij je uzako-

njeno, zagotovljen je prostor, na voljo so učila. Na žalost ni bilo mogoče na Švedskem, v Franciji in Švici narediti nič več, ker odgovorni organi teh dežel ne kažejo potrebnega razumevanja za tovrstno sodelovanje.

Uspehov ni mogoče doseči tudi zato, ker prebivajo otroci in mladina na območjih, ki so med seboj zelo oddaljena. Mnogi vzroki za neuspehe pa izvirajo tudi iz domovine: republike in pokrajine se počasi dogovarjajo, učitelji neradi odhajajo v tujino, ker so slabo plačani (slabše kot nekateri administrativni delavci v naših diplomatsko — konzularnih predstavništvih), zagotovljene niso ustrezne možnosti za delo, ni primernih učbenikov, že zelo dolgo ni mogoče doseči dogovora o načinu financiranja, vzgoje in izobraževanja zunaj domovine... Tak odnos toliko bolj zaskrbljuje, ker se naši

otroci in mladina zelo zanimajo za to, da bi se vzgajali in izobraževali po našem vzgojno-izobraževalnem sistemu.

Premajhna skrb za izobraževanje naših otrok in mladine tujini utegne imeti zelo hude posledice. Na to so pred nedavnimi opozorili na seji medrepubliške medpokrajinske komisije za vzgojo in izobraževanje.

Precejšen del našega mladinskega rodu je izpostavljen vplivom sovražne emigracije in delinkventnih skupin, naši otroci, ki ne znajo jezika nove domovine, pa ob vstopu v šolo razvrščajo k določeno zaostalim otrokom. Znanje pa je tudi, da so otroci mnogoboljši kot odrasli izpostavljeni na črtni asimilaciji. Naši delavci živijo in delajo v tujini samo začasno, posledice tega njihovega bivanja pa so trajne. Posebno za mladino.

DJOKICA PETKOVIČ

Kakšno dopolnilno izobraževanje

Učitelji predlagajo organizacijo in metode svojega dopolnilnega izobraževanja

Pravica in dolžnost do dopolnilnega izobraževanja vsakega delavca sta opredeljeni v naši zakonodaji. Izobraževanje postaja sestavni del človekove delovne obveznosti. Vzgojno — izobraževalne organizacije vključujejo dopolnilno izobraževanje v 42-urno delovno obveznost pedagoških delavcev. Le-ti izpopolnjujejo svoje znanje na študijskih konferencah v šoli, na sestankih strokovnih aktivov, seminarjih in drugih oblikah, ki jih organizirajo kadrovske šole, Zavod SRS za šolsko strovna društva, družbeno-politične organizacije in drugi. Vse oblike dopolnjujejo s samozobraževanjem. Raziskava, opravljena v Zavodu SRS za šolstvo, je med drugim skušala ugotoviti, kolikšen delež dopolnilnega izobraževanja v celotnem učiteljevem delu. Zvedeli smo želeli tudi, kaj predlagajo učitelji glede organizacije in metode svojega dopolnilnega izobraževanja.

Iz odgovorov v anketah ugotavljamo, da postaja dopolnilno izobraževanje učiteljev sestavni del njihovega življenja. Učitelji porabijo za kolektivne oblike študija povprečno šest in pol ur mesečno, kar pomeni eno do dve uri na teden. Podatek je stvaren, saj sodijo v to skupino študijske konference učiteljev v šole, sestanki strokovnih aktivov, seminarji in podobne oblike kolektivnega študija. Dosti pomembnejši del dopolnilnega izobraževanja postaja samozobraževanje. V mesecu dni porabijo učitelji za samozobraževanje povprečno 18 ur, to pomeni štiri do pet ur samostojnega študija na teden. Izkazalo se je, da je samozobraževanje pogostejša oblika dopolnilnega izobraževanja med učitelji v srednjih šolah, medtem ko porabijo učitelji v osnovnih šolah, predvsem učitelji razrednega pouka, za samozobraževanje manj časa.

Učitelji porabi za razne oblike dopolnilnega izobraževanja (tu nismo prišli še do družbenega izobraževanja, ki se ga učitelji udeležujejo kot člani raznih družbenopolitičnih organizacij in društvo) pet do sedem ur na teden, torej kar en delovni dan. Kontinuiran in dobro organiziran kolektivni študij ter vodeno samozobraževanje bi učitelju omogočila hitrejšo spremljanje aktualnosti in lažje doseganje ciljev.

NAJBOLJ UČINKOVITE METODE IN OBLIKE DELA

Tudi čas učiteljevega dopolnilnega izobraževanja je mogoče racionalizirati ter metode in oblike dela uskladiti s cilji, ki jih želimo doseči z izobraževanjem. Smotneje bo, da bomo učitelje obveščali o novostih prek pedagoške literature ali po drugih poteh pisnega obveščanja. Ko pa bo naš cilj usposobiti učitelje za določeno dejavnost, bomo uporabljali kolektivne oblike študija ter aktivne metode in oblike dela.

Tudi učitelji menijo, da je čas dopolnilnega izobraževanja, kjer so prevladovala predavanja in je ob koncu celo »zmanjkalo časa« za razpravo, mimo. Opredelili so se za sodobnejše oblike dopolnilnega izobraževanja, take, ki jim bodo zgled pri njihovem delu v razredu. Učitelji srednjih šol za mladino in odrasle menijo, naj predavatelji kombinirajo frontalno delo s skupinskim oblika-

mi, kjer v malih skupinah povzamejo udeleženci nova teoretična spoznanja in svojo prakso izmenjujejo izkušnje ipd. V kolektivnih oblikah dopolnilnega izobraževanja si učitelji želijo predavanja, kombinirana s pogovorom in razpravo ali razpravo o posameznih problemih na temelju prejšnjega individualnega študija. Učitelji osnovnih šol poudarjajo še metodo razlag dopolnjeno s praktičnim delom.

ŠTUDIJSKO GRADIVO

Dopolnilno izobraževanje uspešnejše, če je udeležence pred izobraževanjem vsaj delno usmerjen v problematiko, ki bo to izobraževanje zajelo. Navedbo to izobraževanju, so predložili učitelji, ki so navadno priložili vabilu k izobraževanju, so predložili. Teze, ki jih pripravijo predavatelj, udeleženci bolj usmerijo, ga motivirajo za udeležbo pri izobraževanju in za morebitno privrabo nanj, če pozna tudi širšo literaturo za področje, ki bo izobraževanje zajelo. Udeleženci morajo dobiti teze pri seminarjem, dovolj zgodaj, da jih lahko pripravijo na sodelovanje.

Pri izbiri seminarskega gradiva dajejo učitelji v osnovni prednost priročnikom, učiteljem srednjih šol za mladino in odrasle pa širšim tezam z navedbo literature.

ORGANIZACIJA

Praksa kaže, da traja večina oblik dopolnilnega izobraževanja pedagoških delavcev danes dva. Pogostejše in krajše oblike dopolnilnega izobraževanja ustrezajo vsem, ki iz osebnih razlogov težje za daljši čas zapuščajo svoje delo in družino. Tako je večina anketiranih učiteljev menila, naj traja dopolnilno izobraževanje dva ali največ tri dni. Daljše izobraževanje je mogoče le v šolskih počitnicah.

Dopolnilno izobraževanje še do nedavna potekalo pretežno med šolskim letom in tako odlo govalo učitelje od njihovega rednega dela, čeprav je bilo včas zaželeno, naj bi dopolnilno izobraževanje ne odvrčalo učitelja od pouka. Z letom 1976/77 bile določene 14-dnevne zimski počitnice tudi s poudarkom, da bo ta čas posebej namenjen dopolnilnemu izobraževanju pedagoških delavcev. Pretežni del dopolnilnega izobraževanja po-

(Nadaljevanje na 7. strani)

Kakšno dopolnilno izobraževanje

(Nadaljevanje s 6. strani)

teka v resnici med zimskimi in letnimi počitnicami, kot so menili, da bi bilo najprimernejše, tudi učitelji v osnovnih in srednjih šolah. Učitelji v srednjih šolah in enotah za odrasle predlagajo kot najprimernejše izobraževanje ob koncu tedna (petek, sobota). Med temi je namreč več honorarnih učiteljev, ki se sicer izobraževanja ne bi mogli udeležiti. Učitelji v osnovni šoli ter šolah in enotah za odrasle menijo, da je najbolje, če je dopolnilno izobraževanje

organizirano čim bliže kraju njihovega bivališča. Za organizacijo v republiškem središču so se odločili učitelji srednjih šol, ki že po tradiciji prihajajo tja k različnim oblikam dopolnilnega izobraževanja. Vendar bi bilo tudi tu mogoče izobraževanje bolj približati udeležencem. Prav je, da organizatorji dopolnilnega izobraževanja ter predavatelji že pri načrtovanju tega izobraževanja bolj upoštevajo tudi predloge pedagoških delavcev samih. **MARIJA VELIKONJA**

Svobodna menjava dela

V razpravi je predlog zakona o svobodni menjavi dela na področju vzgoje in izobraževanja

Med temeljne sistemske zakone, ki bodo urejali vzgojno-izobraževalno dejavnost, spada tudi zakon o svobodni menjavi dela na področju vzgoje in izobraževanja, katerega predlog je objavljen v zadnji številki skupščinskega Poročevalca.

Prvi osnutek zakona z naslovom »zakon o izobraževalnih skupnostih« je javna razprava bistveno razširila in dopolnila tako, da v sedanjem besedilu ureja celotne družbenoekonomske odnose na področju vzgoje in izobraževanja, svobodno menjavo dela v izobraževalnih skupnostih in v neposrednih odnosih med uporabniki in izvajalci. Tako vsebinska zasnova zakona pa je zahtevala tudi drugačen naslov.

Iz predloga zakona povzemamo nekaj značilnih stališč in določil.

VLOGA OBČINSKE IZOBRAŽEVALNE SKUPNOSTI

V občinski izobraževalni skupnosti uporabniki in izvajalci ugotavljajo in obravnavajo celotne potrebe in interese po vzgoji in izobraževanju v občini in jih v skladu s potrebami družbenega razvoja uresničujejo s svobodno menjavo dela v svoji skupnosti in po njej, z usklajevanjem planov izobraževalnih skupnosti ter z oblikovanjem in sprejemanjem dogovora o temeljnih plana družbenopolitične skupnosti.

S svobodno menjavo dela v občinski izobraževalni skupnosti uporabniki in izvajalci zadovoljujejo skupne in celotne družbene potrebe in interese na področju osnovnega šolanja, izobraževanja in usposabljanja šolobveznih otrok z motnjami v telesnem in duševnem razvoju, osnovnega glasbenega šolanja, splošnega družbenega izobraževanja delavcev in občanov ter druge potrebe po vzgoji in izobraževanju, ki jih določa samoupravni sporazum o ustanovitvi skupnosti.

V občinski izobraževalni skupnosti uporabniki in izvajalci ugotavljajo tudi družbene potrebe po usmerjenem izobraževanju in sodelujejo pri planiranju razvoja usmerjenega izobraževanja ter pri usmerjanju v izobraževanje (33. člen).

VLOGA POSEBNE IZOBRAŽEVALNE SKUPNOSTI

V posebno izobraževalno skupnost se s samoupravnim sporazumom o ustanovitvi združijo delavci po svojih temeljnih organizacijskih združenega dela in delovnih skupnostih ter drugi delovni ljudje kot uporabniki skupaj z delavci izobraževalnih organizacij usmerjenega izobraževanja kot izvajalci.

Posebno izobraževalno skupnost ustanovijo uporabniki, ki so trajno zainteresirani za usmerjeno izobraževanje določene usmeritve ali več sorodnih usmeritev, oziroma uporabniki, ki so med seboj tehnološko ali dohodkovno povezani, skupaj z izvajalci, ki izvajajo ustrezne vzgojno-izobraževalne programe usmerjenega izobraževanja.

Posebna izobraževalna skupnost se ustanovi za območje SR Slovenije tako, da zagotavlja usmerjeno izobraževanje za pridobitev vseh stopenj strokovne izobrazbe v določeni usmeritvi oziroma v sorodnih usmeritvah. (35. člen).

VLOGA IZOBRAŽEVALNE SKUPNOSTI SLOVENIJE

V Izobraževalni skupnosti Slovenije uporabniki in izvajalci oblikujejo skupne osnove politike vzgoje in izobraževanja v Socialistični republiki Sloveniji, usklajujejo razvoj vzgoje in izobraževanja s potrebami družbenega razvoja in opravljajo naloge skupnega pomena. V ta namen zlasti oblikujejo predloge za usklajevanje planov izobraževalnih skupnosti, določajo enotne osnove standardov in normativov za opravljanje vzgojno-izobraževalne dejavnosti, se sporazumevajo v skladu s tem zakonom o pogojih in merilih za solidarnostno zagotavljanje obveznega osnovnega šolanja in o obsegu in načinu opravljanja nalog skupnega pomena ter sodelujejo o vprašanjih, za katere je na področju vzgoje in izobraževanja pristojna skupščina Socialistične republike Slovenije (40. člen).

SKUPŠČINA IZOBRAŽEVALNE SKUPNOSTI

Izobraževalno skupnost upravlja skupščina. Skupščina izobraževalne skupnosti ima zbor uporabnikov in zbor izvajalcev.

Delegat v zbor uporabnikov občinske oziroma posebne izobraževalne skupnosti delegirajo uporabniki, ki so člani skupnosti. Delegat v zbor izvajalcev občinske oziroma posebne izobraževalne skupnosti delegirajo delegacije izvajalcev, ki so člani skupnosti.

Delegat v zbor uporabnikov Izobraževalne skupnosti Slovenije delegirajo zbori uporabnikov občinskih in posebnih izobraževalnih skupnosti, v zbor izvajalcev pa zbori izvajalcev teh skupnosti.

Pri delegiranju delegatov izobraževalnih organizacij v zbor izvajalcev izobraževalnih skupnosti je treba zagotoviti ustrezno zastopanost učencev oziroma študentov (44. člen).



STROKOVNI SVET ZA VZGOJO IN IZOBRAŽEVANJE SR SLOVENIJE

Strokovni svet za vzgojo in izobraževanje SR Slovenije:

- obravnava pomembnejša strokovna vprašanja v zvezi s sistemom in vsebino vzgoje in izobraževanja in daje predloge izobraževalnim skupnostim;
- sprejema vzgojni program za vzgojo in varstvo predšolskih otrok;
- sprejema program življenja in dela osnovne šole;
- določa načela za oblikovanje vzgojno-izobraževalnih pro-

gramov za pridobitev strokovne izobrazbe;

— daje mnenje k posameznim vzgojno-izobraževalnim programom za pridobitev strokovne izobrazbe;

— opravlja druge naloge v skladu z zakonom.

Strokovni svet za vzgojo in izobraževanje SR Slovenije sestavljajo strokovni in drugi delavci izmed uporabnikov in izvajalcev, iz Gospodarske zbornice Slovenije, iz visokošolskih in raziskovalnih organizacij ter iz družbenopolitičnih organizacij, strokovnih društev in organov družbenopolitičnih skupnosti (63. in 64. člen).

Vzgoja za socialistično demokracijo

Vsebina, oblike in možnosti

Samouprava učencev, dejavnost Zveze socialistične mladine, vzgojno-izobraževalno delo pri predmetu samoupravljanja s temelji marksizma in pri drugih predmetih in oblikah dela dajejo veliko možnosti za idejno-politično in samoupravno vzgojo, za usposabljanje učencev za uresničevanje samoupravne socialistične demokracije.

V osnutku zakona o osnovni šoli je poudarjeno: »Vzgoja za samoupravljanje je sestavni del celotnega vzgojno-izobraževalnega dela v osnovni šoli, zato imajo učenci pravico, da se razvojni stopnji primerno vključujejo v samoupravljanje in sodelujejo pri oblikovanju delovnega načrta«.

Kako uresničujemo to zakonsko določilo v pedagoški praksi?

Način in vsebina samoupravljanja učencev 1. razreda se razlikuje od načina in vsebine samoupravljanja učencev 8. razreda. Sodelovanje učencev pri načrtovanju življenja in dela v vzgojno-izobraževalni organizaciji, pri uresničevanju vzgojno-izobraževalnih načrtov in s tem pri doseganju vzgojno-izobraževalnih smotrov, ima veliko vzgojno vrednost. Učencem omogoča ustvarjalno delo, razvijanje čuta dolžnosti, odgovornosti idr.

Isto zakonsko določilo pravi tudi tole: »Za uresničevanje pravic do samoupravljanja oblikujejo učenci skupnost učencev oddelka in skupnost učencev šole, kjer ob učiteljevi pomoči obravnavajo posamezna vprašanja iz življenja in dela osnovne šole, medsebojne odnose med učenci in učitelji, dajejo predloge strokovnim in samoupravnim organom šole, zlasti, v zvezi z oblikovanjem in izvajanjem delovnega načrta, in sodelujejo pri njihovi obravnavi«.

S tem ko učenci oblikujejo predloge za delo in življenje v šoli, razpravljajo o uresničevanju vzgojno-izobraževalnih načrtov, se seznanjajo s težavami in problemi, ki se pri tem pojavljajo. Sami pomagajo reševati probleme in prispevajo svoj delež k uresničevanju družbenih vzgojno-izobraževalnih smotrov. Postajajo subjekti vzgojno-izobraževalnega procesa v širšem obsegu. Učenci samoupravno živijo in delajo v skupnosti učencev oddelka in skupnosti učencev šole.

V skupnosti učencev oddelka se učenci vzgajajo pod učiteljevim (v višjih razredih pa razrednikom) mentorstvom v svobodno samoupravne osebnosti in se usposabljaajo za uresničevanje socialistične demokracije. Skupnosti učencev oddelkov so doslej dokaj uspešno delovale. Prav v njih se je začel tudi proces demokratizacije odnosov med učitelji in učenci.

Manj uspešne pa so bile skupnosti učencev šole. Verjetno bi bilo potrebno, da bi imela tudi skupnost učencev šole mentorja. Kot zelo dobro se je pokazalo v nekaterih območjih (Celje), da so učenci pedagoških šol prevzeli mentorstvo v skupnostih učencev oddelkov in skupnosti učencev šole v posamezni osnovni šoli.

Glede vsebine dela skupnosti učencev šole ni zadržev. Obravnavajo vsa tista vprašanja življenja in dela na šoli, ki so skupna vsem skupnostim učencev oddelkov, oblikujejo predloge, ki jih daje strokovnim in samoupravnim organom po poprejšnji obravnavi v skupnostih učencev oddelkov. To so lahko razni pravilniki (pravilnik o pravicah in dolžnostih učencev, pravilnik o nagradah, pohvalah in vzgojnih ukrepih ipd.), oblike sodelovanja s krajevno skupnostjo, vključevanje v razna tekmovanja, organizacija raznih delovnih akcij, obujanje in razvijanje tradicij revolucije itd. Pri vsaki nalogi morajo biti učencem jasni smotri, ki jih motivirajo za prevzemanje nalog, dolžnosti in odgovornosti.

V srednjih šolah ali šolah usmerjenega izobraževanja je samouprava učencev primerna njihovi razvojni stopnji.

V osnutku zakona o usmerjenem izobraževanju je zapisano: »Delavci in učenci oziroma študentje uresničujejo svoje samoupravne pravice v izobraževalnih organizacijah z odločanjem na svojih zbiorih, z referendumom in

v drugih oblikah osebnega izražanja, z odločanjem po delegatih v svetu izobraževalne organizacije in z nadzorstvom nad delom organov in služb v izobraževalni organizaciji, kakor tudi po delegacijah in delegatih v skupščinah samoupravnih interesnih skupnostih in skupščinah družbenopolitičnih skupnosti«. V primerjavi z učenci osnovne šole imajo učenci in študentje usmerjenega izobraževanja širše samoupravne pravice in dolžnosti. V primerjavi z delavci izobraževalne organizacije imajo enake pravice in dolžnosti v vseh primerih, v katerih gre za zadeve učencev ali skupne zadeve učencev in delavcev. Eno izmed določil osnutka zakona pravi: »Odločitve sveta v zadevah, o katerih odločajo delavci skupaj z učenci oziroma študenti, so sprejete, če jih je v enakem besedilu sprejela večina delegatov delavcev in večina delegatov učencev oziroma študentov; v zadevah, ki so posebej našteje pa tudi drugih delegatov«. O medsebojnih delovnih razmerjih izobraževalne organizacije in o uporabi sredstev za osebno in skupno porabo odločajo kot doslej delavci izobraževalne organizacije sami v skladu z zakonom. V primerjavi z dosedanjimi pravicami samoupravljanja učencev imajo po novem osnutku zakona učenci večje samoupravne pravice, dolžnosti in odgovornosti oziroma širše področje samoupravljanja in enake načine uresničevanja samoupravnih pravic kot drugi občani, samoupravljalci.

Iz dosedanje prakse uresničevanja samoupravnih pravic učencev srednjih šol pa lahko ugotavljamo, da je bila samouprava učencev v vzgojno-izobraževalnih organizacijah marsikje zapostavljena. Na primer pri razrednih urah, v katerih naj bi skupnost oddelka učencev samoupravno obravnavala življenje in delo učencev v vzgojno-izobraževalni organizaciji, so opravičevali izostanke od pouka, obravnavali učni uspeh in morda se še seznanjali s pravilnikom o pravicah in dolžnostih; v sestavi sveta ni bilo upoštevano načelo paritete; svet je imel letno dve, največ tri seje; načelo delegatskih odnosov med učenci ni bilo uresničevano itd.

Zaradi pomanjkljivosti, ki so se pokazale v praksi — pri uresničevanju samoupravnih pravic in dolžnosti učencev in s tem pri usposabljanju učencev za uresničevanje socialistične demokracije, bi bilo nujno potrebno, da imajo tudi vzgojno-izobraževalne organizacije usmerjenega izobraževanja (srednje šole) mentorja za samoupravo učencev. Ta bi usmerjal celotno samoupravo učencev (delo skupnosti učencev oddelkov, letnikov, cele šole). Svetoval bi delegatom učencev pri pripravi na seje, jim pomagal pri obravnavi delegatskih gradiv, pri uresničevanju delegatskih odnosov itd. Res je, da bi morali biti vsi učitelji mentorji za samoupravo učencev v šoli, posebno pa člani osnovnih organizacij ZKS, sekretar osnovne organizacije ZKS, predsednik sveta. Vendar praksa kaže, da se zanašajo drug na drugega, navadno pa vsi na učitelja predmeta samoupravljanje s temelji marksizma.

Nekateri učitelji predmeta samoupravljanje s temelji marksizma posvečajo premalo pozornosti samoupravi učencev v vzgojno-izobraževalni organizaciji. Skrbijo, da učenci obvladajo učno vsebino. Teorije ne povezujejo s širšo družbeno samoupravno prakso niti s samoupravnim življenjem učencev v vzgojno-izobraževalni organizaciji. Tak vzgojno-izobraževalni proces ni uspešen, ker gre za pouk zaradi pouka. Razlogi za take pojave na šolah so zelo različni. Največkrat učitelji tega predmeta nimajo dovolj podpore v učiteljskem zboru. Uresničevanje samoupravljalске prakse — pravic in dolžnosti učencev v vzgojno-izobraževalni organizaciji zahteva veliko zavzetosti tistega, ki naj skrbi, da bo skupnost učencev samoupravno živela in delala.

VLOGA ZVEZE SOCIALISTIČNE MLADINE

Zveza socialistične mladine Slovenije je opredeljena v ustavi kot vzgojna družbeno-politična organizacija. Tudi osnutek za-

kona o osnovni šoli in osnutek zakona o usmerjenem izobraževanju jo opredeljujeta kot vzgojno subjektivno silo.

Vzgojna funkcija osnovne organizacije ZSMS se dokaj uspešno uveljavlja v vzgojno-izobraževalnih organizacijah. Osnovne organizacije ZSMS s svojimi programi dela — političnimi akcijami idejno obveščajo svoje člane, prispevajo k političnemu izobraževanju (npr. z organizacijo raznih tekmovanj) in poznavanja delavskega gibanja in naše socialistične revolucije; z organizacijo mladinskih delovnih akcij; z raznimi predavanji idr.) Svoj delež prispevajo tudi k uveljavljanju samouprave učencev v vzgojno-izobraževalni organizaciji.

Razloge za večjo uspešnost OO ZSMS v vzgojno-izobraževalnih organizacijah kot uspešnost samoupravnih skupnosti učencev lahko pripisujemo prav temu, da imajo OO ZSMS izmed pedagogov mentorje, ki usmerjajo dejavnost OO ZSMS, jim svetujejo, pomagajo. OO ZSMS se dogovarjajo o vsebini dela v občini (OK ZSMS) in v republiki (RK ZSMS). Kjer ni uspešna samouprava skupnosti učencev, ni uspešna tudi dejavnost OO ZSMS, ker je eden izmed njenih smotrov, razvijati samoupravo učencev.

Dogaja pa se tudi, da si OO ZSMS s svojo dejavnostjo in zagnanostjo v vzgojno-izobraževalnih organizacijah »prilaščajo« samoupravne pravice in dolžnosti učencev — odločajo o zadevah, ki so samoupravne pravice učencev. Ob tem zane-marjajo svojo vzgojno idejno-politično vlogo. Največkrat zato, ker ima skupnost učencev šole isti oziroma skupen delovni načrt z OO ZSMS.

SAMOUPRAVA UČENCEV V INTERESNIH DEJAVNOSTIH

Učenci se kot samoupravljalci najuspešneje uveljavljajo v raznih interesnih dejavnostih (športnih, kulturnih, idejno-političnih, tehniških, socialno-humanistarnih idr. krožkih, društev, klubih). Interesne zunajšolske dejavnosti so v vseh vzgojno-izobraževalnih organizacijah dokaj razvite. Navadno ne delujejo vse enako uspešno. Opaziti je, da dosegajo učenci delovne uspehe prav v tistih dejavnostih, ki so uspešno samoupravno zasnovane. V dejavnostih, v katerih ima mentor pokroviteljski, avtoritativni odnos do učencev, navadno ni uspeha. Učenci zgubljajo zanimanje, dejavnost nekaj časa obstaja, nato preneha.

Učenci, ki v interesni dejavnosti samoupravno načrtujejo, postavljajo smotre, izbirajo oblike in metode dela, vrednotijo rezultate, tudi vzdržujejo delovno disciplino, so motivirani za delo, razvijajo si čut osebnosti in kolektivne odgovornosti, skratka, njihovo delo je uspešno.

Interesne dejavnosti so primerna oblika, v kateri učenci uresničujejo svoje samoupravne pravice in dolžnosti in se hkrati usposabljaajo za samoupravljalce — seveda, če mentorji niso samo mentorji v strokovnem pogledu, temveč tudi v samoupravnem.

Interesne dejavnosti so del celotnega dela in življenja v vzgojno-izobraževalni organizaciji. Uresničevanje samouprave učencev v njih je treba povezovati s samoupravo v skupnosti učencev oddelkov in skupnosti učencev šole kot s sodelovanjem učencev (delegatov) pri upravljanju vzgojno-izobraževalne organizacije in po učencih delegatih v delegacijah pri upravljanju širše družbene skupnosti.

Usposabljanje učencev za uresničevanje socialistične demokracije, za samoupravljanje je proces, ki poteka v različnih oblikah. Nujno je treba spremljati doseganje uspehov na vseh področjih, da bi lahko pedagoška prizadevanja spreminjali, izboljševali. Strokovni organi vzgojno-izobraževalne organizacije (razredniki, učiteljski zbori oddelkov, učiteljski zbor šole) bi morali spremljati idejni razvoj vsakega učenca. Ocene (opisne ali številčne) bi bile sestavni del ocene predmeta samoupravljanje s temelji marksizma. **JOŽICA SELAKOVIČ**

Vrtec — središče predšolske vzgoje

Pogovor s pedagoško svetovalko za predšolsko vzgojo pri Zavodu SRS za šolstvo Ireno Levičnikovo

Začetki preobrazbe vzgojno-izobraževalnega sistema v skladu z družbenimi načeli ne kažejo tudi na področju predšolske vzgoje. Ta dejavnost se je posebno v zadnjem času naglo širila in razvijala. Zanimalo nas je, kakšen bo nadaljnji razvoj predšolske vzgoje, kakšni so temeljni programi dela in kakšne so bistvene novosti na tem področju. Hoteli smo zvedeti. Kakšne bodo naloge vzgojno-varstvene organizacije — središča družbeno organizirane predšolske vzgoje v prihodnosti?

O teh vprašanjih smo se pogovarjali s pedagoško svetovalko Zavoda SRS za šolstvo Ireno Levičnikovo. Takole nam je odgovorila:

— Doslej smo na področju predšolske vzgoje delali brez programa. Zakonsko osnovo za izdelavo programa za otroke od osmega meseca do sedmega leta starosti smo dobili leta 1971. Vsa ta leta smo zbirali gradivo in ga poskusno uvajali v vzgojno-varstvene organizacije. Urejeno gradivo smo letos predložili Strokovnemu svetu za vzgojo in izobraževanje SRS, ki je naš program sprejel in potrdil.

Kaj je najpomembnejše v tem programu? Jasno smo opredelili smotre predšolske vzgoje, ki bodo trdna opora in hkrati usmeritev pri nadaljnjem delu. Pojasnili smo temeljne poglede na predšolsko vzgojo: organizacijske oblike, ki zajemajo: dnevno varstvo (najširši program), pravo na šolo in minimalni 80-urni program za vse otroke v krajinski skupnosti (predvsem petletne). Jasno smo nakazali temeljne dejavnosti predšolske vzgoje: igro, zaposlitev in delo. Posebej smo poudarili učenje, ki poteka v predšolski vzgoji povsem svojevrstno — z igro, delom, opravili in zaposlitvijo.

Program je pripravljen za vse straostne stropnje otroke. Iz njega je vidno, da je vsak ukrep, ki zadeva otroke — že od dojenčca dalje — vzgoja, ne samo nega.

V sprejetem vzgojnem programu so jasno opredeljena vzgojna področja: telesna in zdravstvena vzgoja, intelektualna vzgoja in estetska vzgoja. Moralna, kulturna in tehnična vzgoja so sestavine vseh teh klasičnih področij, z njimi se nenehno povezujejo in prepletajo. Povedati moram, da uvodni del programa poudarja sodelovanje vzgojno-varstvene organizacije s starši, z osnovno šolo in s krajno skupnostjo.

Ko je strokovni svet za vzgojo in izobraževanje sprejel program, je hkrati določil, naj uvajamo v vrtec ves program in spremljamo njegovo izvajanje. Po dveh letih bomo morali poročati, kaj smo ugotovili.

Zavod SRS za šolstvo je po sklepu določil potek dela in pripravo za to uvajanje. Doslej smo pripravili 11 seminarjev za vse ravnatelje vzgojno-varstvenih organizacij, kjer smo jih seznanili s programom in jih obvestili o njihovih dolžnostih.

Naj povem, da morajo zbori delavcev vseh vzgojno-varstvenih organizacij ta program preučiti do konca letošnjega decembra.

Da bi bilo neposredno obveščanje v prvem obdobju čim hitreje opravljeno, bomo pripravili seminarje za 420 vzgojitelj, ki vodijo aktivne za posamezne starostne stopnje otrok. Svetovali jim bomo, kako naj načrtujejo delo in jih seznanili z njihovimi dolžnostmi. Seminarje z isto vsebino pripravljamo tudi za 210 medicinskih sester v vzgojno-varstvenih organizacijah za otroke do tretjega leta starosti. Svetovalke pri posameznih organizacijskih enotah Zavoda SRS za šolstvo bodo strokovno

svetovalce pri načrtovanju vsebine programa.

Za načrtovanje vzgojnega dela smo izdelali nove smernice, skladno s programom, ki predvideva, da mora vsaka vzgojiteljica dobro poznati otroka in njegovo okolje.

Prvi mesec — september smo namenili spoznavanju otrok in njihovemu prilagajanju okolju. Delovno obdobje pa zajema tri tromesečja in traja od 1. oktobra do konca junija.

V naslednjem letu, ko bo delo že precej napredovalo, bomo presojali in ugotavljali uspehe in morebitne slabosti programa, ki jih bo pokazala praksa v vzgojno-varstvenih organizacijah. Dopolnitve in spremembe bomo po dveh letih predložili v ponovno obravnavo Strokovnemu svetu za vzgojo in izobraževanje v SRS.

Povedati je treba, da je sedanji vzgojni program namenjen zdravim otrokom, hkrati pa bo tudi temelj za izdelavo programov najprej za slušno motene, slepe in slabovidne otroke v letu 1980, kasneje pa še za duševno prizadete otroke.

NALOGE VZGOJNO-VARSTVENE ORGANIZACIJE V PRIHODNOSTI

Že zdaj namenjamo veliko pozornosti načrtovanju dela za srednjeročno obdobje. Na seminarjih za ravnatelje bo morala vsaka vzgojno-varstvena organizacija kritično presoditi in poročati o svojem delu, ki ga je opravila v preteklem obdobju — glede na družbeno zahtevo, naj bi vrtec postal središče predšolske vzgoje, ki bi vsem otrokom že v predšolskem obdobju omogočil enotne razvojne možnosti.

Vsaka vzgojno-varstvena organizacija bo morala hkrati ugotoviti, kaj je storila doslej in kaj namerava storiti v prihodnje glede povezovanja s krajeno skupnostjo, s samoupravnim interesno skupnostjo otroškega varstva v občini, itn. Ugotoviti bo morala, kako je doslej in kako bo odslej razvijala nove družbeno-ekonomske odnose in svobodno menjava dela.

Menim, da je novi program kakovostna dopolnitev vsebine vzgojnega dela v vzgojno-varstvenih organizacijah in hkrati obogatitev dela navzven v povezovanju s krajeno skupnostjo.

Kar zadeva navedene družbene zahteve, je treba poudariti, da so naše vzgojno-varstvene organizacije tudi doslej že veliko storile na tem področju. Trditve ponazarjajo te statistične podatki, ki veljajo za Slovenijo: doslej je bilo okrog 40.000 zunanjih otrok, vključenih v prireditve vzgojno-varstvenih organizacij, za 8.000 petletnih otrok poteka v 80-urni minimalni program, mnoge vzgojno-varstvene organizacije so že uvedle popoldansko varstvo na igriščih za otroke iz okolja, nekatere vzgojno-varstvene organizacije so odprle v ta namen nove knjižnice. Še bi lahko naštevati.

Pogovor pripravila
TEA DOMINKO

predšolska vzgoja



Igralca naj spodbuja otroka k dejavnostim in domišljiji

Kako približamo otrokom glasbo

Pri Dopisni delavski univerzi Univerzum je pravkar izšlo delo Mire Voglar, Kako približamo otrokom glasbo. Delo je namenjeno predvsem varuhinjam, ki se šolajo, pa tudi tistim, ki že opravljajo svoje delo v vzgojno-varstvenih organizacijah, in vsem, ki se ukvarjajo z vzgojo otrok (staršem, medicinskim sestram itd.). Tudi vzgojiteljice, učitelji in glasbeni pedagogi bodo našli v njem veliko nasvetov za svoje delo.

Varuhinje sicer nimajo glasbene izobrazbe, a če so svojemu delu predane, primerno metodično razgledane in sodelujejo z vzgojiteljico, bo njihovo vzgojno delo rodilo pozitivne rezultate. Avtorica se je spretno izognila številnim izrazom, ki zahtevajo glasbeno izobraževanje bralca, zato je knjiga dostopna najširšemu krogu uporabnikov.

V uvodu govori Mira Voglar o pomenu zgodnje glasbene vzgoje in kako učinkuje glasba na predšolskega otroka, kakšno vlogo ima varuhinja pri glasbeni vzgoji in kakšne glasbene dejavnosti gojimo v predšolskem obdobju.

Sledi poglavje o petju, kjer je poudarjen pomen pevskega »izmišljanja«, torej ustvarjalnega petja. Ko avtorica govori o petju že oblikovanih pesmi, torej o glasbeni reprodukciji, poudarja, kako pomembno je iskreno čustveno doživljanje ob petju. Vsa dela, ki jih posredujemo otroku, naj bodo umetniško vredna. Popevke, narodnozabavna glasba in viže ter zabavna glasba nikakor ne sodijo v vzgojno varstveno organizacijo!

V poglavju o poslušanju najdemo tudi seznam nekaterih primernih plošč za poslušanje vokalne in instrumentalne glasbe na predšolski stopnji. Avtorica je obdelala več pomembnih vprašanj o poslušanju glasbe iz radia

in o premagovanju hrupa.

V poglavju o igranju na male instrumente sta poudarjeni otrokova želja in potreba otroka po igranju na glasbilo. Med opisi instrumentov zasluži pozornost poglavje o instrumentih za otroke do 2. leta, posebej in dovolj obsežno pa so obdelani instrumenti za otroke od 3. do 7. leta, ki jih izdelujemo za otroke ali pa z otroki.

Tudi glasbene didaktične igre je avtorica razdelila glede na starost otrok. Med igrami za najmlajše najdemo vrsto izvirnih pesniških besedil, ki jim je dodana tudi analiza izvedbe. (Ta besedila so pravkar izšla pri isti založbi kot samostojna knjižica z naslovom Biba biba baja. Delo je opremljeno z izvirnimi umetniškimi ilustracijami akademske slikarke Lidije Osterc.) Za otroke od 2. leta starosti dalje se igranje z besedili pridružijo še glasbene didaktične igre.

Kot uvod v vsako poglavje je avtorica nanizala zgled iz spominov dijakin, ki nas s svojo neposrednostjo in iskrenostjo vodijo k razmišljanju in zbujajo zanimanje za nadaljnje besedilo.

Sklepni poglavjem sledi izbor 24 otroških pesmi avtorjev J. Bitenca, J. Kuharja, M. Voglar, A. Weingerla. Izbor je naravna različna vsebina in preprosta zgradba, upoštevana pa je tudi načelo umetniške vrednosti. Vsaki pesmi so dodani tudi napotki za razlago.

Zaradi jasnega in razumljivega sloga, številnih pomembnih napotkov in ugotovitev, priporočamo knjigo vsem, ki se ukvarjajo z glasbeno vzgojo otrok, pa so se kdaj pri svojem vzgojnem delu pošteno vprašali »kako« in »zakaj«. Marsikak odgovor na taka vprašanja bodo verjetno našli prav v tej knjižici.

MILENA NOGRAŠEK



Nastop mladih harmonikarjev (Foto: B. Blenkuš)

Fantje in dekleta med seboj

Koristen priročnik

Zveza društev za pomoč duševno prizadetim za Slovenijo je pred nedavnim izdala knjižico Fantje in dekleta med seboj. Knjižica zajema pretežno prevode in povzetke strokovnih referatov na temo medsebojnih odnosov in spolnosti duševno prizadetih mladostnikov in odraslih, s prvega mednarodnega simpozija.

Knjižica, ki je dokaz zavzete skrbi Zveze, da bi pomagala duševno prizadetim, bo dobrodošel pripomoček staršem pa tudi strokovnim delavcem. V njej bodo našli smernice za delo pri vzgoji na intimnem in zapletenem področju medsebojnih odnosov in spolnosti, zapisane prvič v slovenskem jeziku.

Predsednica koordinacijskega odbora za načrtovanje družine Živa Beltram je priročniku na pot zapisala med drugim tudi tole: — Z odkrito, strokovno in znanstveno informacijo prispeva publikacije te vrste k odpravljanju nasprotij med idealom ljubezni in tragedijo njenega neuspeha v nešteti pojavnih oblikah posameznikove življenjske izkušnje; pomagajo do spoznanja, priznavanja in upošteva-

nja spolnosti, do njenega razbremenjevanja zgodovinskih navlak greha, neznanja, zlorab in izkoriščanja; so dragoceno gradivo v naših splošnih družbenih prizadevanjih za počlovečenje vseh razmerij ljudi med seboj od javnih, v združenem delu, do posebnih v družini ali drugačni intimni, čustveno povezani skupnosti.

V uvodu je spec. klin. psiholog Azra Kristančič med drugim poudarila: — Človek ne more živeti brez ljubezni in brez hrepenenja po drugem človeku. Ne more zavreči občutkov in čustev drugih. To je resnica in potreba, ki jo vsak bolj ali manj občuti. Prav zaradi tega je pomembna vzgoja za življenje s seboj in v družbi, njen sestavni del pa je tudi vzgoja za ustrezne odnose med moškim in žensko. Posledice pomanjkljive ali neustrezne vzgoje na tem področju lahko ugotavlja vsak od nas v svojem osebnem življenju.

Razmišljanja strokovnjakov o tem, kako pomagati svojim otrokom, učencem in gojencem, še posebej prizadetim, boste našli v knjižici Fantje in dekleta med seboj. Toplo jo priporočamo!

Prizadevamo si, da bi ohranili želje po petju

Upoštevati moramo, da ima predšolski otrok pravico napačno peti, ker se v tem obdobju melodični posluš še razvija!

PRIMER:

»Stara sem bila morda 4, morda 6 let. Sosedovi so imeli dekle, ki je bila moje starosti. Velikokrat sva se skupaj igrali. Rada je pela, imela je zelo lep glas.

Nekega dne, ko je bila pri nas, naju je mamica prosila, naj ji kaj zapojeva. Vsaka je zapela po eno pesem. Ko sva končali, je mamica njo pohvalila, meni pa rekla, da bi morala tudi jaz tako peti kot ona.

Zajokala sem in zbežala. Zelo me je prizadelo. Od takrat nisem hotela pred nikomer več peti.

Odrasli moramo imeti pravičen odnos do otrokovih razvijajočih se možnosti. Otrok ni kriv, če so njegove dispozicije za glasbo na nižjem nivoju! Otrok ni kriv, če se mu možnosti počasneje razvijajo. Proces razvijanja melodičnega posluš se konča šele v šolskem obdobju. Zato ima otrok pravico peti malo po svoje!

Odrasli se vse premalo zavedamo, kako globoko otroka prizadene krivična graja, graja za nekaj, za kar sam ni kriv; otrok si je prizadeval, da bi nam čim lepše zapel, mi pa ga za to prizadevno petje grajamo. Še slabše učinkuje graja, ki jo povežemo s primerjanjem bodisi, da primerjamo možnosti enega otroka z možnostmi drugega, bodisi da primerjamo sedanji otrokov uspeh z njegovim prejšnjim uspehom.

Če otroku očitamo, da napačno poje, mu vzamemo veselje do petja, s tem pa mu jemljemo tudi možnost razvoja melodičnega posluš, saj vemo, da se dane dispozicije razvijajo v sposobnosti le ob otrokovi lastni glasbeni dejavnosti.

Če želimo otroku pomagati, potem ga motivirajmo za petje. Otroka s slabše razvitim poslušom še pogostejše kot druge otroke pohvalimo za njegove izmišljarije. Tako si bo še več izmišljal, ob tem pa mu nihče ne more reči, da niso prav zapete... (Odlomek iz knjige Kako približamo otrokom glasbo)

Pedagoške misli

Bistveni vzroki otrokovega šolskega neuspeha so družinski konflikti, ki nastajajo v tesnih stanovanjskih razmerah, tuje učne vsebine, ki komajda upoštevajo otrokova izkustva, in položaj učiteljev, ki ne utegnejo spoznati otrokove posebne naravnosti.

(Iris MANN: Schlechte Schüler gibt es nicht (Ni slabih učencev). München, 1977, str. 3)

Starši le redkokdaj objektivno presojujejo otroka in njegove sposobnosti. To je čisto naravno, saj se vsakemu očetu in materi zdi njun otrok dober, pameten in popoln. Zaradi tega je izredno koristno za oba: za učitelja in starše, d se pogovorijo o otroku, o njegovih posebnih sposobnostih, interesih in nagnjenjih, o njegovem čustvenem življenju in značaju, o njegovem življenjskem okolju in vplivih tega oko-

lja na njegovo rast. (Vladimir CVETKO: Šola in družina, v: Izbrana poglavja iz pedagogike. Ljubljana, 1964, str. 132.)

Priljubljena in koristna dejavnost je lahko škodljiva, če je pretirana. (Boris Grušin)

Risanje ni le učni predmet, temveč je svetovni jezik, ki ga razume vsakdo. To je vzgojno. (Amalija Sorré)

Preskusni kamen vsake pedagoške teorije je njeno predeleževanje vzgojnih smotrov, ker se po njih ravna vzgojna sredstva ter vsebina in način pouka, razkrijajo pa še pedagoško naziranje o možnostih in mejah vzgojnega učinkovanja ter s tem tudi njegovo pojmovanje človekove narave. (Vladimir Schmidt)

Odkrivanje in ustvarjanje

Šole — žarišča skrbi za gojenje materinščine

Bled, okrašen z jesenskimi zlatom, je bil od 17. do 21. oktobra dom slavistov iz vseh jugoslovanskih republik in obeh pokrajin. Njihov 9. kongres je predstavil enotna prizadevanja za napredek slavistike kot znanosti in pedagoško-metodičnih spoznanj o pouku materinih jezikov narodov in narodnosti Jugoslavije. Prvi dan plenarnih zasedanj je osvetlil sedanji trenutek v jugoslovanski slavistiki in prinesel osnovne informacije o položaju jezika in književnosti v usmerjenem izobraževanju. Od tod so izražale vse vsebine sekcijskih srečanj, ki so potekala v dveh tednih izkoriščenih dnevih. Tu so predavali in razpravljali strokovnjaki za jezike in književnosti, pedagoški svetovalci in srednješolski ter osnovnošolski učitelji. Obravnavana so bila področja: sociolingvistika, dialektologija, medjezikovni in dialektalni pojavi, normiranje, ravnanje jezikovne strukture, literarna teorija in interpretiranje, književnost in jezik v NOB, medknjiževne zveze, usmerjeno izobraževanje ter metodika in didaktika.

Blejski kongres pomeni družbenopolitični in kulturni dogodek za vso Jugoslavijo, za nas Slovence pa (zadnji tak kongres je bil pri nas pred dvajsetimi leti) tudi praznik naše najbolj nacionalne znanosti. Ko smo si Slovenci v preteklosti oblikovali svoj narodni obraz in ga soočali s profili drugih narodov, praviloma vedno močnejših, številčnejših, agresivnejših, ekonomsko trdnjših, smo si vedno vztrajno pomagali z ugotovitvami slovenistike. Naši veliki možje slovenske slavistike so luščili plasti tujega, privzetega, vsiljenega in obelodanjal domače, odkrivali veličino že ustvarjenega in dodajali novo. Tudi danes ni drugače. Narodnoosveščevalna funkcija vede o slovenskem jeziku in književnosti se je sicer ob razrednem prestrukturiranju preobrazila, vendar ni izgubila svojega velikega pomena. Če je bila nekdanj v ospredju njena dokazovalna in samopotrjevalna naloga, je danes najpomembnejše iskanje skupne poti s socialistično samoupravno družbeno prakso. Naše slovenistično jezikoslovje in literarna veda delujeta in raste v dialektičnem sozvočju z družbenopolitičnim, znanstvenim in kulturno-umetniškim razvojem Slovenije in Jugoslavije. Naloga slovenistike je vse manj popravljati pojmovanje drugih o nas in nas o sebi, in vse bolj raziskovanje, odkrivanje in ustvarjanje takšnega jezika, književnosti in kulturnih odnosov, kakršne hočemo in kakršne smo zakoličili v naših ustavnih in drugih določilih.

Nas kongres je bil tako uglašen prav od začetka, saj je dr. Anton Vratuša že ob slovesnem začetku poudaril, da slovenski jezik v današnjem trenutku že nastopa kot sodejavnika zavestne in znanstveno zasnovane družbene akcije.

Ko razmišljamo o našem jeziku, književnosti in kulturi, ne moremo izpuščati posebnega poslanstva naših vzgojno-izobraževalnih institucij (od predšolskih do univerze). Vse naše šole bi morale biti domače ognjišče skrbi za razvoj, negovanje in bogatenje materinščine. Ta skrb je zasidrana v naši kulturni dediščini, v dosežkih naših imenitnih jezikoslovcov, književnikov in praktikov, še bolj pa mora biti usmerjena v krepitev in graditev odpornosti slovenskega jezika sedanosti, da bo ta lahko zaobjel, presnoval in zrcalil vso današnjo vsakdanost in poslovnost, torej tudi področja jezikovne prakse, ki jih do včeraj še ni bilo.

Prav na tej ravni je 9. kongres Zveze slavističnih društev Jugoslavije prinesel raznovrstne misli, predloge in tudi že izkušnje. Žal so te ideje, ki so se večinoma navezovala na prestrukturiranje jezikovnega in književnega pouka v srednjem usmerjenem izobraževanju, prihajale skoraj izključno iz drugih republik in pokrajin. Zdi se, da smo Slovenci lahkomišelnost pustili iz rok priložnost, da tako velikemu številu ljudi, ki se tako ali drugače ukvarjajo z materinim jezikom, sporočimo vsaj naše temeljne ideje, poglede in novosti pri pouku slovenskega jezika in književnosti v našem preobrazujočem se šolstvu. Že res, da imamo doslej javno oblikovane zamisli samo o šolanju pedagoških delavcev, imamo pa vendarle že dovolj razčiščene poglede na pouk materinščine v celotni pahljači usmerjenega izobraževanja.

Ko so člani Akademškega pevskega zbora Tone Tomšič ob navdse dopadljivem petju iskali po dvorani očala za »omejenega filistra«, se nam je utnila misel, da smo jih slavisti vendarle že našli in da jasno vidimo današnjo in jutrišnjo vlogo slovenskega jezika, književnosti in kulture v slovenskem in jugoslovanskem družbenem prostoru. MIHAEL GLAVAN



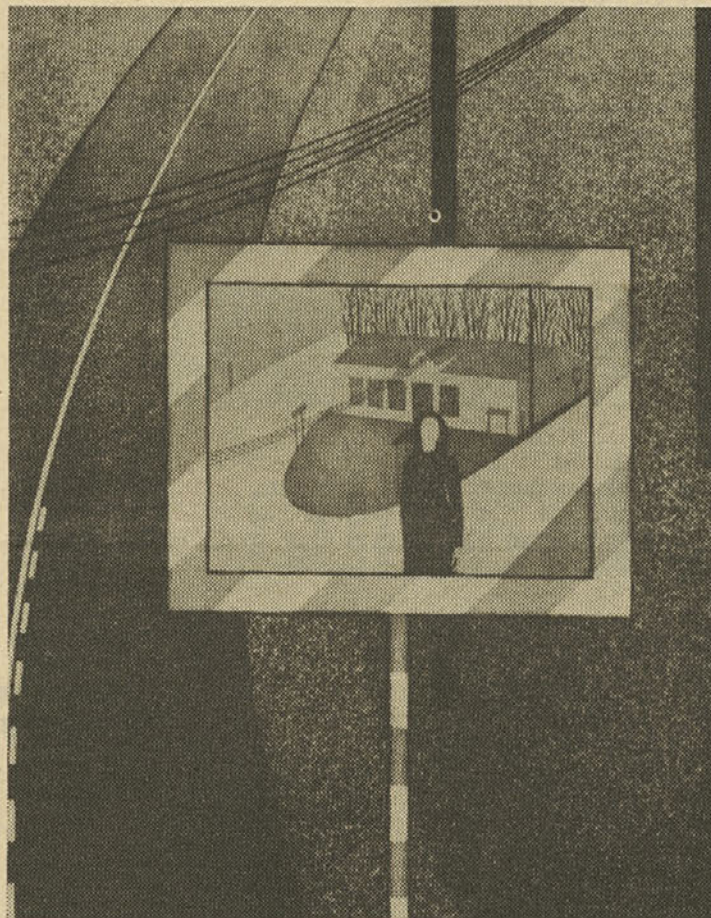
Aforizmi

Govorimo, ko naj bi molčali, in molčimo, ko naj bi govorili!

S konstruktivnim molčanjem je prispeval, da so bili po živahni

razpravi sprejeti pomembni sklepi.

Dvoličnost je kot bumerang: z vso silo ti prileti nazaj v glavo. BEBEL



Tina Stegovec: Na razpotju, barvna reliefna jedkanica in akvatinta, 1979 s samostojne razstave v ljubljanskem Labirintu, ki bo odprta do 15. novembra. Avtorica je pred nedavnim prejela plaketo Mednarodnega biografskega centra v Cambridgeu, ki so jo vključili v leksikon The World Who's Who of Women

Povabilo v lutkovno gledališče

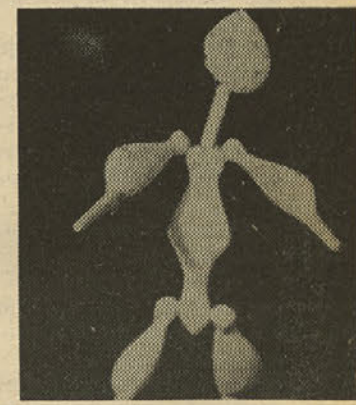
Srečanje Malega princa z odraslimi

Francoz Antoine de Saint Exupery je živel, pisal in umrl kot pilot. Preživel je več letalskih nesreč, dokler ga ni julija 1944 sestrelilo nemško letalo. Nekoč se mu je nad puščavo pokvarilo letalo, zato je moral zasilno pristati in popraviti motor. Po resničnem dogodku je nastala pravljica o Malem princu, ki je s svojega planeta priletel na Zemljo, v puščavo in tam srečal pilota. Zaradi preprostosti, simbolike in ene najlepših definicij ljubezni v svetovni literaturi, je knjiga kmalu zaslovela po vsem svetu.

Prenos umetnine v drug medij zahteva veliko pretanjenega občutka in poguma. Mali princ nosi v sebi sporočila povedana tako, da vedno znova doživlja uprizoritve na lutkovnem odru. Vsakdo, ki se tega loti, pa tvega. Pokojni Jože Pengov je z uprizoritvijo Malega princa verjetno tudi zaradi tega toliko časa odlašal, da je za njim ostala le priredba knjige za lutkovni oder. S to priredbo se je letos spoprijel Edi Majaron v ljubljanskem lutkovnem gledališču. Vedel je za ti-soče Malih princev, ki jih nosimo v sebi, zato se je potrudil, da nam bi jih z nasilno predstavo ne poškodoval. Prav tu je razlog za množico ponesrečenih predstav Malega princa. Režiserju pomagajo tudi lutke Petra Černeta; te ne ubijajo podobe Malega princa, ki jo občinstvo prinese s seboj v dvorano, ampak so simboli, ogródja, na katera lahko obečamo svoje predstave o Malem princu.

Edi Majaron skoraj ni premislil sveta, ki ga opisuje knjiga, zato pa mu je v predstavi postavil nasproti drugi pol — svet odraslih. Ta dva sveta sta tako daleč eden od drugega, da srečanje nanju sploh ne deluje. V svetu Malega princa na marionetnem odru nastopajo odrasli, ki prebivajo na asteroidih. So predstavniki dveh milijard odraslih, ki menda živijo na Zemlji. Vsak nosi s seboj eno najbolj pogostih napak »odraslih«: Zemljanov in je temu primerno tudi oblikovan. Njihovi planeti imajo obliko značilnih predmetov: kraljev planet je stolček — prestol; nečimernež stoji v ogledalu; pijanec prebiva v kozarcu, namesto glave pa ima na vratu natak-njen vrč; trgovec planet je blagajna; svetilničar živi v svetilki, njegova glava pa je žarnica; geograf stoji na teh nogah na globusu in spominja na geografsko merilno napravo. Vse te čudake sreča Mali princ, ko zapusti svojo vrtnico in odide na Zemljo. Tam pa ne sreča ne kraljev, ne pijancev, ne trgincev..., temveč kačo, vrtnice, lisico in pilota, ki je sicer odrasel, vendar izjemoma tudi nekaj razume. Še sreča, da je Mali princ padel v puščavo! Kača in lisica sta Zemljanki in nista »odrasli«, zato nista tako ironično stilizirani kot prebivalci asteroidov. Pilot je živ igralec,

Blaž Vižintin, ki si izposoja glas od Silva Božiča, pilota v svetu odraslih. Sprva pilot Malega princa odžene, češ da ima opravka z resnimi stvarmi, kot vsi odrasli. Mali princ mu pripoveduje o svojem planetu in o svoji vrtnici (njegov planet predstavlja poveznik za vrtnico, kar simbolizira vse njegovo bivanje



Lutkovno gledališče Ljubljana, 19. 10. 1979. Antoine de Saint Exupery — Jože Pengov: Mali princ. Režija: Edi Majaron

na njem). Ta zgodba o ljubezni, o vrtnici pomaga pilotu, da zagleda vodnjak v puščavi, ki je očem neviden. Mali princ se vrne na svoj planet in od tam pozdravlja prijatelja vsakokrat, ko ta pogleda v zvezdno nebo. Šest let je minilo od zasilnega pristanka v puščavi, ko je pilot odprl okno in zvezde so se mu nasmejale. Spomnil se je na malega prijatelja in začel pripovedovati zgodbo odraslim. Te predstavljata dve ogromni sedeči figuri: moški in ženska. Figuri sta pasivni, se sploh ne zganeta, ne komunicirata s pilotom in ne vemo natanko, ali sploh živita. Ustrezata opisu Saint Exuperya: »Ljudje namreč ne vidijo lepote, ker jih slepijo strasti in napake, zato so drug od drugega bolj oddaljeni kot zvezde.«

Uprizoritev Malega princa zahteva starejše občinstvo, kot običajno zahaja v lutkovno gledališče, osnovnošolce in odrasle (seveda le tiste odrasle, ki so pripravljene poslušati Malega princa). Naši lutkarji že dolgo mislijo na predstavo za odraslo občinstvo, saj bi tako lahko dokazali, da je lutkovna umetnost mnogo več, kot le zabava za otroke. Mali princ jim pri tem pomaga. JELENA SITAR

• Obrazi

Državna založba Slovenije je pravkar izdala eno najboljše knjig Josipa Vidmarja Obrazi, v katerih je objavljenih petindvajset spominskih portretov o najvidnejših osebnostih slovenske kulturne in politične zgodovine 20. stoletja. Spomini, občudovanje in kritične sodbe o sodobnikih so se zile v skrbno pretehtano obravnavo galerije likov najvidnejših osebnosti, ki so v zadnjih šestdesetih letih ustvarjale slovensko kulturno in politično življenje — od Milana Vidmarja, Ivana Cankarja, Otona Županciča pa do Edvarda Kardelja. Josip Vidmar si je prizadeval, da bi vsak portret postal samostojna, sklenjena celota. Na tiskovni konferenci, ki jo je priredila Državna založba Slovenije ob izidu njegove knjige, je povedal, da je portrete razvrstil po zaporednosti, ki naj bi po svoji osnovni in osebni vsebini vodila od povsem osebnih problemov in značilnosti k poglavitnemu vprašanju časa, na katero so nekateri stopnja odgovarjali odločno negativno, nekateri živahneje in globlje, nekateri pa povsem zavedno in posvečeno. Taka zamisel mu je omogočila, da je knjigo sklenil z likoma Borisa Kidriča in Edvarda Kardelja, katerih delo ni samo odločilno poseglo v njegovo življenje, »temveč je tudi porušilo naš stari svet in zasnovalo novega, z novimi vrednotami in ocenjevanjem vsega, kar živimo, delamo in ustvarjamo.«

Najbolj pa so k zapisovanju mamili Josipa Vidmarja njegovi odnosi do Otona Županciča in predvsem Župancičevi do njega; zato je spis o Otonu Županciču tudi po obsegu središče te knjige.

OTON ŽUPANČIČ (Odlomek)

Glede Prešerna je bil nenavadno občutljiv. Gledal ga je visoko nad seboj in nad vsem, kar je duhovnega nastalo med Slovenci. Nekega večera sva sedela sama v kavarni Union. Menila sva se o tem in onem, ko je pristopil k mizi soliden gospod srednjih let, ki ga nisem poznal,

nemara kak intelektualce. Prosil je za dovoljenje, ki ga je dobil, in prisedel je. Načel je takoj pogovor o ritmu v poeziji in je kmalu prišel na dan s tezo, da je Župancičev stih ritmično čistejši in popolnejši od Prešernovega. Ker sem opazil, da se na Župancičevem čelu zbira huda ura, kakor

vselej pri podobnih diskusijah, sem neznanca opozoril, da je Župancič spisal esej o ritmu in metrumu, v katerem da lahko najde vse potrebno o tem vprašanju, glede katerega se je z našim nočnim gostom strinjal že prenekateri naš literarni pikolovec. Toda mož ni popustil. Trdil je, da esej pozna, da pa se ne strinja z njim in da vztraja pri svoji sodbi o Župancičevem in Prešernovem verzu. Tedaj ga je Župancič resno namrščeno prosil, naj ne govori več o stvari. In ko je sprevidel, da možakar ne namerava odjenjati, mu je dejal z vljudno odločnostjo. »Poslušajte, gospod, o stvari ne razumete nič, ker pa ne mislite končati, bo bolje, če sedete k tistile mizi,« mu je pokazal s prstom, »ali se pa tja preseliva midva.« Odselil se je seveda začuden gost, ki Županciča očitno ni mogel razumeti. Zapustil je kavarno. Ko je odšel, sem Županciču rekel, da moža do neke meje razumem, kajti zdi se mi, da je za Prešerna treba dozoreti. Ne vem, ali je krivo šolsko obravnavanje pesnika ali kaj, toda sam sem dozorel zanj dovolj kasno, se pravi neke pri tridesetih letih. Zelo se je čudil mojim besedam. Pomislil je, nato pa dejal: »Razumel sem ga in drag mi je bil, odkar sem ga bral prvič.«

Kdor ga je hotel kakor koli povzdigovati nad Prešerna, je

slabo naletel pri njem. Ker sem bil o njegovi iskreni ponižnosti pred Prešernom povsem prepričan, sem se moral vpraševati, kam vendar postavlja tega pevca, on, ki je samega sebe imenoval princa ali sina daljnih carstev ali preroka božjega in ki je v sebi čutil duha, sorodnega duhu vse-mirja. Kaj in kje je bil v njegovih predstavah Prešeren?

Ko smo leta 1926 proslavljali Prešerna v Mariboru, je Župancič recital Sonete nesreče. Recital jih je pretresljivo. Priprtila pa se mu je v šestem sonetu majhna nesreča; ni se mogel odločiti, kako naj v izreki uskladi rime: sklepi, oklepi in tepi. Bil je zelo razdražen zaradi tega, prav nesrečen. Ko je sonete bral kasneje v ljubljanskem radiu, se je odločil po Prešernu za odprte eseje v vseh rimah. Dasi je imel nekoliko brenteč in nosljajoč glas, je recital prepričevalno in toplo, brez slehernih recitacijskih trikov, naravno. Ljubljanski radio pa je seveda magnetofonski trak uničil ali zbrisal, namesto da bi recitacijo presnel na ploščo. Govorila sva nekoč o vsem tem, toda obrnil je pogovor na sonete in njih tragično veličino. Pri tem pa se je spomnil nečesa neprijetnega in spregovoril je, kakor da se obotavlja, kakor da mu je težko izreči svojo misel: »V celem ciklu vidim eno samo šibko mesto. V zadnjih stihih drugega soneta pravi Prešeren:

... zija nasproti življenja gnus, nadlog in stisk ne malo,

in pojem »ne malo« je v zvezi s temi težkimi izrazi, kakšni so življenja gnus, nadloge in stiske — preslaboten.« Bilo mu je hudo.

Nekaj dni pred mojim umikom v ilegalo sva imela v gledališču spet pogovor o Prešernu. Govoril mi je, da je pri tem velikem pesniku popolno vse, čisto zagotovo pa je prepričan, da je Sonetni venec, ki je tako mojstrsko obvladana, nepopisno komplicirana oblika, povsem brez napake ali šibkosti. Prikimal sem verjetno nekoliko zadržano, kar je opazil in je malce burno vprašal: »Ali morda ni res? Ali poznate v njem kako slabo ali vsaj ne povsem dognano mesto?« Namesto odgovora sem mu v miniaturni izdaji pokazal dvanajsti stih štirinajstega soneta in mu rekel, naj mi ga prebere. Zamislil se je, nakar je bral:

Naj pesmi milost tvoja vsaj obsi-je...

Seveda je poudaril besedo »pesmi«, saj sta naslednja dva verza odvisen stavek, ki se nanaša nanjo. Rekel sem, da sem ta naglas sicer pričakoval, da pa je prošnja tega verza že izrečena, in to s poudarkom že na koncu dvanajstega soneta in še v trinaj-

stem. Kajti v dvanajstem pravi Prešeren:

ak'hočeš, da bi zalši cvet rodile, ... jim iz oči ti pošlji žarke mile.

Trinajsti pa to prošnjo razvija do upanja:

in gnale bodo nov cvet bolj vese-lo.

Vrhu tega se navedeni stih štirinajstega soneta vendarle slabo veže s prvo tercino, v kateri izraža strah, da bi Juliji poezije ne bile nadležne, nakar sledi:

Naj pesmi milost tvoja vsaj obsi-je,...

Spričo te zveze te skoraj obide skušnjava, da bi poudaril ali besedo milost ali celo obsije, kar pa spet ni sprejemljivo in kar je tudi anticipirano v milih žarkih iz njenih oči. Ne poudarek na »pesmi« ne na »obsije« tedaj ne stopnjuje pesnikove prošnje, ki bi tu morala biti zadnji izrečena stopnjevanje. Ostane še beseda milost. Toda k njeni milosti se obrača ves zadnji del venca, če ne sploh cela pesnitev. Župancič me je poslušal nesrečen. Preverjal je moje trditve po knjižici, naposled pa se je globoko prizadel zgrabil za lase in obupano bruhnil: »Zakaj ste mi to povedali!«

Rad imam pesmi

V ciklu iz slovenske književnosti s skupnim naslovom Rad imam pesmi, pravljice... predstavljamo sodobne mladinske ustvarjalce. Tako je bila prejšnji mesec na vrsti Saša Vegri, sledi ji Niko Grafenauer, ob koncu tega polletja bomo predstavili še Kajetana Koviča, v drugem polletju pa bomo ta ciklus nadaljevali s Tonetom Pavčkom, z Elo Peroci, Svetlano Makarovič in Branko Jurca.

Iz današnje oddaje, ki jo je pripravil Viktor Konjar, smo izbrali odlomek iz pogovora s pesnikom. Na vprašanje, kako nastane dobra, živa, otroška pesem je Niko Grafenauer takole odgovoril:

»Pred časom sem že opisal, kako je nastala ena od pesmi v zbirki Pedenjped in to lahko skušam obnoviti. Recimo, kako je nastala pesem Uspavanka v zbirki Pedenjped.

Takrat sem bil študent, imel sem svojo sobo, napadla me je angina in sem ležal v postelji. Ker nisem bil za nobeno rabo, ne za študij ne za delo, sem si začel izmišljati verze. Začel sem z verzom, ki ni še ničesar povedal o vsebini pesmi. Trililili, tralala. Ta verz je bil samo zvočna igra, ki jo je bilo treba razplesti in ji najti konkretno vsebinsko ozadje, kakšen resničen dogodek. Domislil sem se svoje postelje, na katero sem bil že nekaj dni priklenjen, in pa tega, da sem že ves dan sam. Hkrati je v meni oživel spomin na otroška leta, ko sem zlasti zvečer sameval v svoji postelji, medtem ko so drugi še

smeli ostati pokonci. Tako sem začel vse te prvine povezovati, po svoje sem jih ponekod zasukal in uskladi, dokler ni nastala pesmica, ki se mi je zdela, da bo privlačna za otroška ušesa. Seveda nisem hotel vsega kar naravnost povedati, ampak sem skušal kako stvar prikazati tudi s podobo, ki bi bila blizu otrokovemu svetu, obenem pa tudi dovolj slikovita, da bi se tisto, kar hočem z njo povedati, čimbolj izrazilo.

Ta pesmica je kratka. Navedel bom samo nekaj verzov, kako sem jih skušal izoblikovati. Nikjer, recimo, ne povem, da je mojega junaka Pedenjpeda strah. Na to samo namignem, ko pravim »Pedenj v postelji leži, rjuho vleče na oči.« Če bi naravnost povedal, da se boji, bi bilo po mojem mnenju povedano nepesniško. Pesnik mora največ stvari povedati med vrsticami. Še bolj značilen primer za to trditev je verz »šel je za devet gora, prav nikogar ni doma.« S tem nočem reči, da Pedenjpeda zares ni doma in da je v resnici odšel za devet gora. S prispodobno iz pravičnega sveta skušam samo povedati, da se je preselil iz resničnega sveta v svet sanj in da ga za resnični svet na nek način v resnici ni doma. Tak postopek se mi je zdel pri Pedenjpedu najbolj uporaben in ga nadaljujem tudi v kasnejših pesmih, v katerih je mogoče še več igrivosti, še več iskanja najrazličnejših besednih novosti, ki naj bi pritegovale mlade bralce in seveda tudi poslušalce.

Branilci našega neba

Ob 10. novembru, dnevu topniško-raketnih enot protiletalske obrambe JLA

Pred tremi leti so po ukazu vrhovnega komandanta oboroženih sil SFRJ Josipa Broza Tita prvič praznovali praznik svojega rodu pripadniki topniško-raketnih enot protizračne obrambe JLA.

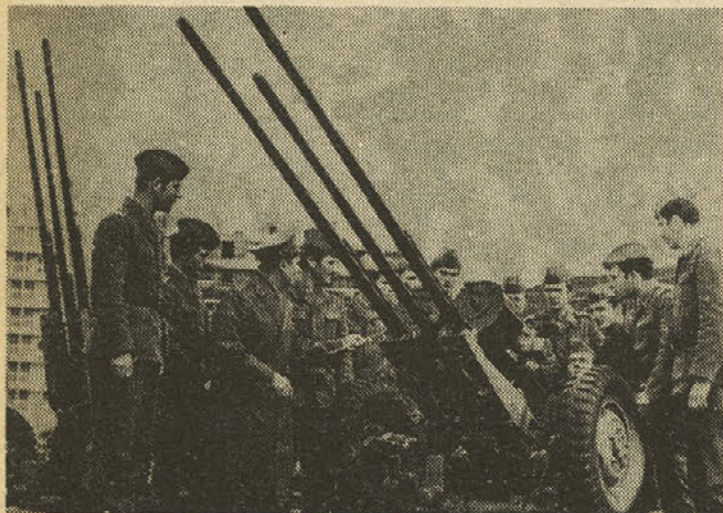
10. novembra 1944 je vrhovni štab ustanovil prvo protiletalski polk za obrambo osvobojenega Beograda. To je bila prva enota protizračne obrambe, ki je vsebovala vse tri sestavine, značilne za ta rod oboroženih sil: sredstva za opazovanje neba, sredstva za vodenje protizračnega boja in protizračno zaščito. Seveda pa to še ne pomeni, da so pred letom 1944 nemška letala brezskrbno letela nad partizanskimi položaji, kolonami, osvobojenimi mesti. Že prej so namreč v večini brigad in divizij obstajale manjše enote, oborožene z zaplenjenimi topovi in zadolžene za obrambo

pred napadi iz zraka.

Sedma sovražna ofenziva je prinesla nepričakovan uspeh teh časovnih enot protizračne obrambe; sestrelili so kar 37 sovražnikovih letal.

Povojni razvoj enot protizračne obrambe je povzdignil »raketarje in protiletalce« v enega najsodobnejše opremljenih rodov naše armade. Tako imamo zdaj močnega zaščitnika varnosti, svobode in neodvisnosti naše dežele.

Opremljeni z najmodernejšo tehniko, od radarsko-računalniških sredstev za opazovanje zračnega prostora in sodobnega protiletalskega orožja do raketnih sistemov za boj z letali na vseh zračnih višinah, so topniško-raketne enote protizračne obrambe zanesljivi branilci našega neba.



Šolski center protiletalske obrambe v Zadru — študentje akademije pri praktičnem pouku (Foto: S. Krševan)

NIŽJA STOPNJA

9. nov. Rad imam pesmi Nika Grafenauerja
16. nov. Se glasba lahko smeji?

SREDNJA STOPNJA

6. nov. Na lovu I. del
13. nov. Na lovu II. del

VIŠJA STOPNJA

8. nov. Kako se vedemo ob nesreči
15. nov. Opera — nastanek in razvoj

NENAVADNI POGOVORI

15. nov. Večerna pravljica

ZA SREDNJE ŠOLE

5. nov. Internacionalizem 7. nov. Dogovori — odločitve
12. nov. Nacionalno vprašanje
14. nov. Dogovori — odločitve

KNJIŽEVNOST JUGOSLOVANSKIH NARODOV

10. nov. Jure Kaštelan
17. nov. Vesna Parun

ELEKTROTEHNA n. sol. o.
trgovsko, izvozno, uvozno in proizvodno podjetje
61001 LJUBLJANA, Titova c. 51
telefon: (061) 320 241; telex: 31184 YU ETEHNA



»Šivala je deklica zvezdo...«

V morebitnih »izrednih« razmerah se bo pouk nemoteno nadaljeval — potrditev zamisli med nedavnimi vojaškimi vajami

Mladinci ene od dolenjskih vasi so zapisali na ciklostiranem letaku, ki so ga poimenovali »Gorjanski poročevalec«, takole:

»Ne dovolimo, da bi nam so-

vražnik ogrozil domovino!

Zato se mu z vsemi sredstvi postavimo nasproti!« Na istem letaku sledi poziv za akcijo:

»Nadaljujte s pisanjem gesel, s petjem borbenih pesmi in z



Vojak Mehmed Djindo seznanja pionirja z delovanjem puškomitraljeza (Foto: Zvonko Azdejkovič)

Na lovu

S tema oddajama nadaljujemo lanskoletni oddaji Etične vrline lova. Bili smo gostje lovske družine Vič; januarja smo se najprej ustavili na Burgerjevi domačiji, kjer smo se pogovarjali o varstvu divjadi pozimi, o skrbi zanjo in o načinu hranjenja, gostitelji pa so nam pripovedovali o lovskem orožju in spremljevalcih, brez katerih ni lova — o lovskih psih. Imeli smo nenavadno srečo, saj smo bili le nekaj kilometrov iz Ljubljane v pravi divjini.

Tokrat smo bili ponovno v gosteh na letošnjem prvem skupinskem lovu. Zbralo se je več kot trideset lovcev. Radovedno smo jih spremljali od začetnega zbora do konca lova. Ti dve radijski šoli bosta predstavili lov od začetka do konca. Naj vam napišemo le del pripovedi.

Z mladim lovskim pripravnikom Oliverjem smo se takole pogovarjali:

— Greš velikokrat na lov?
— Velikokrat. Na Barje ali na Mokro.

— V glavnem z očetom?
— Da, z očetom.
— Koliko si star?
— Šestnajst let.
— Ali težko čakaš, da boš postal lovec?

— Upam, da bom že kar z osemnajstimi leti.

— Zakaj ti je lov tako pri srcu?

— Zato ker sem rad v naravi in zaradi živali. Zelo rad pa tudi fotografiram živali s teleobjektivom.

Pogovarjali smo se tudi z enim izmed starejših lovcev, tovarišem Janom. Zanimalo nas je, kaj meni o sodobnem lovu.

Takole nam je odgovoril:

— Tisti, ki ne lovijo, ponavadi mislijo, da lovci uničujemo divjad. To seveda ni res, nasprotno: gojimo jo, saj se zavedamo, da je vse to narava, naše narodno bogastvo.

Kaj je naredila naša lovska družina za gojenje divjadi?

— Sklenili smo, da bomo kar najbolj strogo spoštovali vse predpise, odloke, zakone. Prostovoljno smo se odločili, koliko časa ne bomo streljali nekaterih vrst divjadi.

Kaj nam lov pomeni, kaj lahko človeku da?

— Veliko. Na naših srečanjih se spoznavamo, lov je tudi plemenita tekma za uspehi, utrjuje tovarištvo, vzgaja pravičen odnos do sočloveka in narave.

Kako to, da so z vami na lovu tudi otroci?

— Tudi mlade lovce je treba vzgajati. V ta namen prirejamo tekmovanje v streljanju na glinaste golobe, na srnjaka ipd. Tisti, ki ne izpolni zahtevanih pogojev, ne sme sodelovati pri lovu, natančneje — streljati.

Ali prirejate strelske vaje?

— Seveda, saj mora kandidat za lovca pred komisijo dokazati svoje strelske sposobnosti.

Lovci so nam povedali še marsikaj zanimivega. Kljub temu da smo jih zmotili na prvem letošnjem lovu, nam niso pokazali slabe volje, ko smo hodili za njimi, jih spraševali, snemali. Mislim pa, da smo enkrat vendarle preprečili nekemu lovcu zadetek v polno. Tudi ta ni pokazal, da je jezen. Najbrž se je spomnil na staro lovsko pravilo: Ni pomembno, kdo zadene, temveč to, da ostane trofej v lovski družini. Prijateljstvo in plemenito tekmovanje — je rekel tovariš Jan — naj prevladujeta.

Če se nam bo z našima oddajama vsaj malo posrečilo predstaviti, kako poteka lov in če boste pri tem zvedeli kaj novega, bomo več kot zadovoljni. San ni bil naš namen nič drugega, kot prikazati to prvinsko človekovo dejavnost, ki sta ji nevednost in civilizirani svet nalepila etiketo nečesa krutega, nelepega, tuje. Če smo vas prepričali, je bil naš namen več kot dosežen.

ustvarjanjem domoljubnega in bojnega vzdušja v svojem okolju! Naše največje zaupanje velja v teh težkih trenutkih vam mladim, v prepričanju, da ste ga vredni!« In še ilegalni pripis: »Ko prebereš — daj naprej!«

To je le ena od oblik vključevanja šolske mladine na našem podežlju med nedavnimi rednimi vojaškimi vajami pripadnikov naše armade. Mladi so le del milijonske vojske, ki bo ob morebitnem napadu branila Jugoslavijo, so pa tudi nepogrešljiva pomoč pripadnikom JLA v morebitnem spopadu s sovražnikom.

Vojakom so redne vaje koristile kot preverjanje, pridobljenega znanja na šolskih poligonih, enotam teritorialne obrambe pa kot preskušnja njihove bojne pripravljenosti. Osnovne šole so v praksi preskusile zamisel, kako nemoteno nadaljevati s poukom na zaslednem ozemlju. No, pa poglejmo.

Manjša vas na Dolenjskem. Niti redne avtobusne zveze nima. K pouku prihajajo tudi otroci, ki morajo vsako jutro prehoditi tudi po pet ali celo več kilometrov. Vojška vasa je prinesla v vas »namišljenega« sovražnika.

Toda pouk se nemoteno nadaljuje. Učenci sicer ne hodijo v šolo, temveč se s svojimi učitelji sesto-

jajo skrivaj. Po možnosti v skupinah ali pa vsaj po dva in dva. Učenca iz dveh sosednjih hiš se povežeta med seboj in povsem dovolj je, če učitelj obvesti prevega, kdaj in kje bo pouk. Potem se sporočilo širi veržno od hiše do hiše, vse do najbolj oddaljenega šolarja. Seveda se spremeni tudi šolski program, prilagaja se težjim delovnim razmeram. Med uro slovenskega jezika otroci berejo slovenske pesmi, med »spoznavanjem družbe« jih učiteljca seznani z osnovami koncepta naše vseljudske obrambe. Pri urah likovnega pouka pišejo učenci gesla, med glasbenim poukom pa pojejo borbeno pesmi. Pionirji so seveda tudi kurirji, po možnosti pa jih pripadniki naših oboroženih sil seznajajo z osnovami streljanja s puško in z mitraljezom.

V vasi, ki jo je sovražnik obkolil, so učenci pripravili za boro teritorialne obrambe kratek kulturni program — miting. V zboru so zapeli »Šivala je deklica zvezdo...«, najmanjša med njimi. Jožica, pa je prebrala nekaj partizanskih pesmi.

Pionirji so potem na vsakem koraku, na vsaki hiši ali drevesu, izobesili gesla. To so njihove prve naloge v obrambi domovine.

BOJAN SINIČ



Prijateljstvo (Foto: Zvonko Azdejkovič)

Naši pogovori

Pismo, ki smo ga tokrat prejeli, obravnava učiteljevo vprašanje: kako ocenjevati učiteljevo delo, kako vrednotiti njegovo kakovost, kako izoblikovati merila za nagrajevanje pedagoških delavcev. O teh vprašanjih je bilo in je še v naših zbornicah in zunaj njih veliko razprav. Posamezniki so se v njih različno opredeljevali, nekateri stvarno in ustvarjalno, drugi odklonilno, nekateri pa tudi s preveliko občutljivostjo.

Prosvetni delavec je glasilo delavcev na področju vzgoje in izobraževanja. Razprava o učiteljevem ocenjevanju naj bi torej pomagala odstraniti nesporazume in nejasnosti, povezala koristna spoznanja vzgojno-izobraževalne prakse, zlasti pa pomagala iskati boljše rešitve.

Uredništvo je za odgovor tokrat zaprosilo GEZO ČAHUKA, ki se v republiškem odboru Sindikata delavcev vzgoje, izobraževanja in znanosti še dolga leta ukvarja s temi vprašanji.

UREDNIŠTVO

Ocenjevanje učiteljevega dela

Kljub mojemu negodovanju se je zgodilo, da so me izvolili v komisijo za ocenjevanje učiteljev in postavili celo za predsednika te komisije. Zelo nerada sem se lotila tega dela, ker menim, da je nemogoče prav oceniti učitelja in njegovo delo in je zato tako ocenjevanje nesmiselno. Zakaj? Iskrenost in poštenje zahtevata, da to razložim.

Najprej bi bilo zanimivo vedeti, kaj je nagibalo ustvarjalce takega načina nagrajevanja učitelja.

Če to ni »tovarniški pristop do proizvodov in proizvajalcev«... in če je namen ta, da se bodo učitelji, za katere komisija meni, da ne ustrezajo »normam«, popravili, spremenili in dopolnili svoj pedagoški eros, si uredili čas in okoliščine v katerih živijo (življenje je težka ustanova...), spremenili značaj, morda tudi temperament... da bi ustrezali »pogledom«... vsakokratnih članov komisije, potem smo iznašli nekaj, kar je veljalo doslej za, človeško gledano, nemogoče.

Dvomim namreč, da bi tak način nagrajevanja spremenil učitelja, ki se počuti tujec v svojem poklicu, v učitelja, ki vzljubi svoje delo od tedaj dalje, ko vidi, da je na dnu kvalitete lestvice... zaradi komisije določene mandata obdobja... Da bi postal »boljši«... in »pridnejši«... zaradi pičlih dinarjev, dobljenih za kvaliteto... Dvomim tudi, da bi tisti učitelj, ki je prizadeven, zrela, plemenita osebnost ter mu pomeni poklic tudi srečo in izpolnitev življenja, zavestno stremel po ukapljenju... (Prof. Križanič se je nasmešnil, ko je dejal: »Mar naj ga za veselje še plačamo?!«)

Sprašujem se tudi, če je smiselno za tako delo zaposliti kopico ljudi (od katerih bi vsak

hotel nekaj čimprej ukreniti), go-spodariji z njihovim časom in njihovo energijo. Njihove pravilne delovne ure v komisiji veljajo precej denarja; tega si smejo razdeliti za opravljeno delo, ki ga ni mogoče prav opraviti... — Če pa »merimo«... le obseg učiteljevega dela, potem moramo reči bobu vendarle bob!

Ni merila (in tudi ne denarja), ki bi nam »stehtal«... pedagoški eros, ustvarjalnost, poštinovalnost in še mnogo pojmov, ki sestavljajo učiteljev vsakdanjik.

Trdim, da temelji učiteljevo delo na čisti kvaliteti, ki se ne da meriti, a se da spoštovati... Lepi časi, ki poznajo tak odnos!

Svoboden, ustvarjalen zanos, prežet z veliko poštinovalnosti in odgovornosti, daje ritem učiteljevega delu in življenju. Tako delo je lahko zelo skrito in dolgotrajno globoko »rigoljanje«... ali pa glasno in plitko obdelovanje zemlje. Vedno pa je prežeto z neko mero človekoljubnosti. Vse je odvisno od posameznika, njegovega temperamenta in značaja, od njegove osebnosti vrednosti. Vrednost je — ali pa je ni... O njej lahko spregovorim le čas! V sedanjem času pa se vedno zrcali kot teža ljubezni, tj. teža žrtvovanja za drugega.

Če iščemo torej »zdravilo«... za našega učitelja in njegovo šolo, vrnimo učitelju in učencu najprej mir (le v miru se razvijajo umetnosti), vrednote (namesto potrošništva) in avtoriteto (zaupanje, razumevanje in spoštovanje). Ljubezen rodi ljubezen, veselje in — kakovost. Izrek »učenec naj preraste učitelja«... (kako lep in visok cilj vsakega izmed nas!) se uresniči le v takem ozračju, v takem sožitju učitelja in učenca, družbe in šole.

JELKA LAPAJNE

Iskanje spodbudnejših oblik nagrajevanja po delu ni nekaj, kar bi bilo namenjeno samo učiteljem in drugim delavcem v vzgojno izobraževalni dejavnosti. Delavci v vsem združenem delu prizadevno in tudi dokaj uspešno iščejo spodbudnejše oblike nagrajevanja. Le posamezniki ugotavljajo, da ta sistem zanje ni sprejemljiv, namesto da bi razmišljali, kako bi nagrajevanje po delu čimbolj izpopolnili. Menim, da moramo odkloniti kritiko, ki ruši, in ustvarjalno graditi novi sistem, sicer se bomo znašli v slepi ulici. Očitno radi pozabljamo na čase, ko so nam administrativno določali plače. Takrat so nas ocenjevali ljudje, ki so bili zunaj kolektiva in niso poznali našega dela. S takim sistemom nismo bili zadovoljni. Morda so bili zadovoljni le tisti, ki so si z diplomato zagotovili nekatere prednosti in jih obdržali do upokojitve ne glede na svoje delo. Prizadevni delavci, tudi učitelji v šolah, ki so izredno veliko naredili za napredek, za svoje delo niso bili ustrezno nagrajeni. Zdaj želimo sistem nagrajevanja korenito spremeniti, tako da bi v resnici spodbujal delo in omogočil delavcem, da samo odločajo o svojem dohodku.

Avtorica članka pravi, da je učiteljevo delo lahko »rigoljanje«... ali pa glasno in plitko »obdelovanje zemlje«. To je res. Menim pa, da ni namen novega sistema

vzgojnega dela. Kakšen mir in zakaj je potreben učitelju? Morda je mišljen takšen mir za učitelja, da mu »država«... določi plačo in ga pusti, naj dela, odločitev »koliko«... in »kako«... pa prepusti njeni presoji. Morda želimo s klicem po »miru«... izključiti družbeni vpliv na vzgojno-izobraževalno delo? Vedeti je treba, da nas je v preteklosti tak mir vodil v brezidejnost. Takega miru si ne moremo želeti. Naša socialistična in samoupravna družba zahteva, da mora biti

vzgojno-izobraževalno delo odprto javnosti in se razvijati v skladu s potrebami družbe. Šola torej ne more biti oaza miru za učitelja, kjer bi potekalo izobraževalno delo za zaprtimi vrati. Eno je gotovo: Niti ironiziranje prizadevanj za spodbudo nagrajevanje in ocenjevanje kakovosti učiteljevega dela niti klic po miru ne bosta rešila problema nagrajevanja. Rešitev je samo v načrtnem dograjevanju tega sistema.

GEZA ČAHUK

Prejeli smo Zastareli prepiri

Besedili, ki ju objavljamo, sta prevedeni iz učenika angleškega jezika za srednje šole. Po vsebini sta taki, da prav gotovo zaslužita pozornost. Zanima me, kje lahko še srečajo naši dijaki takšnega gospoda Bin gospo Brill? V naši jugoslovanski družbi? Morda v Angliji?

VIDA—ANA KARAMUNJA

DIALOG I

Gospod in gospa Brill se pripravljata.

Gospod Brill: Maureen, to je nemogoče. Ta teden si porabila za obleke že 17 funtov in zdaj si si kupila še eno obleko. Jaz nikoli ne kupujem oblek, če jih res ne potrebujem, ti pa kupiš vse, kar vidiš v trgovini.

Gospa Brill: Toda to obleko sem res potrebovala. Elsie prireja nocoj zabavo, jaz pa nisem imela nobene primerne obleke. Saj vendar ne morem hoditi na zabave, če nimam lepih oblek, mar ne?

Gospod Brill: Toda saj imaš že najmanj osem svečanih večernih oblek. Zdaj pa nimaš dovolj denarja, da bi plačala račun za elektriko... O! Zelo sem jezen nate! V prihodnje si ne smeš kupiti oblek, če me prej ne vprašaš!

Gospa Brill: Ampak Colin! Če vidim v trgovini kaj lepega in grem domov, da ti povem, potem tiste reči ne bo več, ko bom prišla nazaj. Če je ne bom kupila takoj, jo bo kupil kdo drug. In tako ne bom nikoli imela nič lepega.

Gospod Brill: Dobro... v redu. Veš, kaj boš storila? Dovolil ti bom, da boš imela vsak teden nekaj denarja zase. To bo samo za tvoje obleke, ampak več kot toliko ne smeš porabiti. In ničesar ne smeš kupiti, če tega ne moreš plačati iz svojega denarja za obleke.

Gospa Brill: To pa ni slabo. In... koliko lahko porabim?

Gospod Brill: Mmmm... mislim, da je tri funte na teden dovolj, kaj praviš?

Gospa Brill: O, da! Če je tako, ali mi lahko daš vnaprej za šest tednov? Pravkar se odpravljam ven, da bi si kupila večerni plašč,

ki sem ga videla danes. Prav take barve je kot moja nova obleka.

DIALOG II

Gospod in gospa Brill se spet pripravljata. (Se spominjate dialoga iz prejšnje lekcije? To sta ista človeka. Dialog poteka kasneje istega popoldneva.)

Gospod Brill: Maureen, tako ne gre več. Rekel sem ti, da ti bom dal vsak teden tri funte za obleke, ti pa si porabila 18 funtov v enem samem dnevu. To je za šest tednov.

Gospa Brill: Da, dragi, ampak morala sem si kupiti plašč, ki bi se ujemal z mojo novo modro večerno obleko. Zelo poceni sem ga dobila, in kako dobro se ujema z obleko... pogled!

Gospod Brill: Jezen sem nate! Rekel sem ti, da ne zapravljaj toliko denarja za obleke, ti pa si šla naravnost v trgovino in si kupila nov plašč. Zdaj boš še rekla, da potrebuješ nove čevlje, ki se bodo ujemali s plaščem. Res, jaz...

Gospa Brill: Da! Ljubi, prav zato sem te hotela prositi. Veš, na črni čevlji moram nadomestiti pete, beli pa me tiščijo. Res potrebujem kakšne modre čevlje, ki bi se ujemali z mojo novo obleko. Tako lepa obleka je in nočem je pokvariti s kakšnimi starimi čevlji...

Gospod Brill: Kaj? Saj imaš že na stotine parov čevljev. Vsakič, ko kupiš novo obleko, si kupiš tudi čevlje, ki sodijo zraven. Kaj pa tisti lepi rjavi čevlji?

Gospa Brill: O, tisti! Tiste sem si kupila za na deželo. Pretežki so in se ne uejamo z večerno obleko. Če si ne morem kupiti čevljev, pač ne bom šla zvečer na zabavo. Moral boš iti sam.

Gospod Brill: Dobro... v redu. Dal ti bom denar, da si jih kupiš, ampak to naj bo darilo za tvoj rojstni dan.

Gospa Brill: O, dragi, ti si zlat. Hvala! Na hitro bom telefonirala Elsie, da jo vprašam, kdaj se začne zabava.

Gospod Brill: Ne moreš. Na pošti so nam izključili telefon, ker si pozabila plačati račun.

»Tovarišica, zakaj nam lažete?«

»Če boste pridni, bomo imeli danes telovadbo.« Tako je obljubila tovarišica razigranim drugošolcem, ko je stopila v razred.

»Telovadbo... Lahko bom skakal za žogo, spet bom plezal po vrvi in delal prevale na blazinah. Z Jernejem bova tekmovala, kdo bo hitreje tekel. Mogoče ga bom danes premagal!... Zdaj bom pa vso uro čisto pri miru, da ne bo tovarišica huda. Saj je telovadba na urniku trikrat na teden, ampak mi nismo vedno pridni, pa tudi matematike in spoznavanja narave in družbe ne znamo dobro. Zato tudi nimamo nikoli glasbe...«

Otroci so bili vse tri ure zelo pridni. Deklice niso nič klepetale, fantje so mirno sedeli. Težko so čakali tovarišico, ko je zvonec

naznanil začetek zadnje ure. Mirno so stali, pripravljeni, da stečejo v svojo veliko, svetlo telovadnico, ki jih željno čaka.

Tovarišica je stopila v razred. Ni opazila veselih, hrepenečih obrazov in svetlih oči.

»Sedite! Pripravite delovne zvezke za spoznavanje narave in družbe.«

Tiho so sedeli in odpirali torbe. Nihče se ni oglašil. V njihovih očeh je bilo globoko razočaranje, njihov smeh je zamrl.

»Saj je vendar obljubila...« In mali drugošolci so izgubili zaupanje v svojo tovarišico, v nas vzgojitelje. Grd, neizbrisen madež in tiho razočaranje pa sta ostala.

B. K., LJUBLJANA

Rogatec dobil novo šolo

Prav je imel ob odprtju novega šolskega poslopja v Rogatcu nestor prosvetnih delavcev v šmarnski občini, 86-letni Tone Stefančič, ko je poudaril, da se pri gradnji šolskega prostora v Titovi Jugoslaviji dogajajo pravi čudeži, saj rastejo moderne šolske stavbe kot gobe po dežju.

Stara rogaška šola, zgrajena v zadnjem desetletju prejšnjega stoletja, je postala po skoraj desetdesetih letih uporabe zastarela, predvsem pa pretesna. Proces združevanja šol je stisko še povečal, saj so začeli v višje razrede rogaške šole prihajati učenci iz podružnic Stojnega sela, Dobovca in Donačke gore.

Pred štirimi leti so se lotili gradnje novega poslopja. Zgradili pa so ga zunaj trga prav zato, ker je trg utesnjen med hribovje na eni strani in mejno reko Sotlo na drugi strani in v njem ni bilo primerne zemljišča. Prostor za šolo so odmerili na tako imenovani »Pajštavi«, severno od trga med cestama v Stoperce in Žetale, kjer bo ob razmeroma velikem tlorisu stavb možno urediti

še vsa športna igrišča, parke itd. Šola je oddaljena od trga le slab kilometer, učencem iz Stojnega sela in Dinačke gore pa so šole približali. V severnem ozadju šole se razprostirajo zadružni sadovnjaki, za njimi pa se kot kulisa dviga vrh Donačke gore s svojimi grebeni proti Boču. Dvaindvajset učilnic, kolikor jih premore nova stavba s kabineti, večnamenskim prostorom, s telovadnico in drugimi pritliklinami, daje v prihodnosti dobre možnosti za celodnevno osnovno šolo.

Ob začetku slovesnosti ni bila videti zamegljena okolica šole prav nič prijazna, kmalu pa je zapihal veter in razgnal meglo. Toplo jesensko sonce je oživilo jesenske barve in prispevalo k slovesnemu razpoloženju. Med nekdanjimi učenci rogaške šole so se odprtja šole udeležili tudi Andrej Marinc, član predsedstva CK ZKJ, naša znana slovenska književnica Ela Peroci, Jože Šmit in drugi.

ERNEST REČNIK

Iz starih listov

NEKOLIKO MALIH POSEBNEŽEV

Ker smo govorili »zadnjič«... ravno o novincih, naj še naslikam nekoliko malih posebnih, katere sem do zdaj spoznal. Poudarjati moram pri tem, da se mi zdi poučevanje na nižji stopnji, posebno v prvem šolskem letu, najzanimivejše, največje, pa tudi zelo zelo važno. Zanimivo je delovanje na nižji stopnji za to, ker ima učitelj priložnost spoznati popolnoma pristno prav otroško. Veselo je občeati s temi malimi za to, ker

se človeku najbolj udajo in ker se še torej najlažje spravijo s krivih potov na pravo stezo. Zaradi tega in zaradi važnosti temeljnega pouka sploh je pa tudi to delovanje tako važno. Lahkomišeln, malomaren učitelj na nižji stopnji je prava nesreča. On škoduje več ali manj vsej generaciji istega kraja in neznano otežuje delo svojim tovarišem, ki navadno pri najboljši volji zamujene popraviti ne morejo. Mnogo bi se dalo govoriti o tem, da pa ostanem kolikor toliko zvest naslovu, naj nastopi takoj na čelu posebnih.

Obvestilo

Rdeči križ Slovenije vabi vse občane in delovne ljudi, da se v čim večjem številu udeležijo krvodajalske akcije. Prijave sprejema občinski odbor Rdečega križa, v delovnih organizacijah pa aktivisti Rdečega križa, odgovoren za krvodajalstvo.

Kri je nenadomestljivo zdravilo. Človek lahko s krvjo vedno pomaga. Dajanje krvi je dokaz človečnosti in eno izmed meril naše ozavečenosti in solidarnosti do sebe in drugih.

NOVEMBER 1979

NOVA GORICA	5., 6., 7., 8.
DOBROVO V BRDIH	9.
ŠEMPETER	12., 13.
MIREN	14.
ILIRSKA BISTRICA	15., 16.
BLAD	20., 21., 22., 23.
KROPA	27.
BOHINJSKA BISTRICA	28.

RDEČI KRIŽ SLOVENIJE



»MUŽIČKA NAKLADA«
EXPORT — IMPORT

41000 ZAGREB, NIKOLE TESLE 10/1 • POSTANSKI PREHINAC 534 • TELEFON: 444-040

NOVO!

Učitelji glasbenega pouka
pravkar je izšel priročnik

Završki: Frula u osnovnoj školi

po katerem boste lahko preprosto, na temelju narodnih pesmi poučevali igranje na vse vrste piščalk.

Hkrati vam sporočamo, da je izšla druga izdaja priročnika

Završki: Melodika u osnovnoj školi

Priročnike lahko kupite v naših trgovinah:

v Zagrebu:	Gundulićeva 7 Mesnička 1 Teslina 10 Vlaška 81/a
v Splitu:	Obrov 10
v Sarajevu:	V. Perića 9
v Prištini:	Kosovskih brigada b. b.
v Banjaluki:	V. Masleše 11

Pričakujemo vaša naročila!

Odbor za medsebojna delovna razmerja OSNOVNE ŠOLE BOROVNICA

razpisuje dela in naloge:

— učitelja glasbene vzgoje za nedoločen čas s polnim ali polovičnim delovnim časom. Lahko tudi po pogodbi. Začetek dela 1. 2. 1980 ali po dogovoru. Prijave sprejema odbor 15 dni po objavi razpisa.

Posvetovanje slovenskih bibliotekarjev

V dneh od 4. do 6. oktobra letos je bilo na Bledu strokovno posvetovanje in XXIV. občni zbor društva bibliotekarjev Slovenije. Osrednja tema posvetovanja je bila: Knjižničarstvo kot del vzgojno-izobraževalnega procesa na vseh stopnjah šolanja. Aktualnost in ustreznost izbora teme je potrdilo veliko število udeležencev.

Letošnje zborovanje je potekalo v posebno slovesnem ozračju, saj so šestim zaslužnim delavcem podelili Čopove diplome, najvišja priznanja za strokovno delo v knjižničarstvu in v društvu bibliotekarjev Slovenije.

Razmišljanju Janka KREKA o knjižnični mreži na Gorenjskem je sledil referat z naslovom **MESTO BIBLIOTEKARSTVA V VZGOJNO-IZOBRÁŽEVALNEM PROCESU**. Uvodoma je Ignac KAMENIK razložil namen svojega referata in posvetovanja ter med drugim dejal, da se pojavlja knjižničarstvo v vzgojno-izobraževalni dejavnosti na vseh ravneh kot eden izmed udeležencev pri pridobivanju znanja. Poleg učitelja kot posrednika znanja in učenca ima v izobraževanju bibliotekarstvo kot tretji udeleženec pomembno vlogo. Glede na cilje preobrazbe vzgoje in izobraževanja, kot so zastavljeni v naših družbeno-političnih dokumentih in v osnutku zakona o usmerjenem izobraževanju, ko je prvenstvena naloga šole naučiti učenca učiti se, dobiva knjižničarska in informacijska dejavnost vedno večjo veljavo. Gre za to, da si učenci ob selektivnem osvajanju znanja pridobijo tudi tehnike za samostojno učenje. Učenje, zasnovano na enostranski posredniški vlogi učitelja se v sodobni šoli umika učenju, zasnovanemu na neposrednem stiku učenca z učno snovjo. Temelje za samostojno izobraževanje je treba postaviti v mladosti, pri tem ima pravilno zasnovana, metodično in didaktično izdelana knjižnično-informacijska dejavnost pomembno vlogo, saj omogoča tudi po preteku organiziranega vzgojno-izobraževalnega procesa učinkovito stalno izobraževanje.

Nekaj misli iz sklepov, namenjenih širši razpravi:

— Šolsko knjižničarstvo naj dobi ustrezno mesto v vseh normativnih aktih in dogovorih, ki zadevajo vzgojo in izobraževanje kakor tudi v izobraževalnih programih.

— Mreža šolskih knjižnic naj bo na vseh stopnjah šolanja postavljena tako, da bo mogoča kontinuirana knjižničarsko-informacijska dejavnost od začetka šolanja do konca in nadalje v stalnem izobraževanju.

— Ureditev knjižnice naj bo eden od temeljnih pogojev za verifikacijo vzgojno-izobraževalne organizacije (k učilnicam, kabinetom, delavnicam...)

— Izdelati je treba ustrezne in realizacijskim možnostim prilagajene standarde za vse sestavine knjižničnega delovanja (prostori, fond, kadri, status knjižničarja pedagoga), ki bodo omogočali postopno ureditev

šolskih knjižnic glede na dokončne standarde.

— Načrtno je treba usposabljaliti knjižničarski kader, zlasti za srednjo in višjo stopnjo usmerjenega izobraževanja, kar pa zahteva ustanovitev oddelka za bibliotekarstvo na 2. stopnji visokošolskega študija.

— Izdelati je treba vzgojno-izobraževalne pripomočke za področje knjižne in knjižnične vzgoje, bibliopedagogike ter specialne metodike in didaktike.

— Strokovno svetovalno delo in nadzor nad delom knjižnice naj opravlja pedagoška služba v sodelovanju z republiško matično službo. Pri Zavodu SR Slovenije za šolstvo naj se odpre mesto posebnega svetovalca za to področje.

Delo knjižničarja pedagoga je v svojem koreferatu predstavila Marjana KOBE. Opozorila je na problem, ki tare mnoge, to je na status delavca v knjižnici, ki naj bi bil enakovreden učiteljevemu. Ob tem naj dobi knjižničar odgovorne, posebne dolžnosti in obveznosti, zlasti kar zadeva knjižne in knjižnične vzgoje. Te ne smemo zanemarjati, saj razvojnim zmoglostim učencev prilagojena, sistematična knjižnična in knjižna vzgoja v osnovni šoli izoblikuje učenca v aktivnega uporabnika knjige in knjižnice, kar pomeni temelj za vse nadaljnje izobraževanje.

O pionirski knjižnici splošno izobraževalne knjižnične mreže in o knjižnici na osnovni šoli je govorila Darja KRAMBERGER, Andra ŽNIDAR pa je v svojem koreferatu osvetlila probleme strokovne ureditve šolskih knjižnic na srednji stopnji usmerjenega izobraževanja.

Zadnji referat prvega dne posvetovanja, Delo knjižničarja pedagoga na srednji stopnji usmerjenega izobraževanja Ignaca KAMENIKA, je poleg opredelitve mesta in namena šolske knjižnice predstavil vzgojno-izobraževalno delo s postavljenimi vzgojnimi smotri, ki jih mora realizirati pedagog — knjižničar in navedel osem, skupinsko oblikovanih vzgojno-izobraževalnih enot.

Referat drugega dne so obravnavali tematiko knjižnic na visoki stopnji vzgoje in izobraževanja, in sicer:

Miša SEPE je predstavila univerzno knjižnico kot sredstvo učnovzgojnega procesa na univerzi, o knjižnici učbenikov za študente je govorila Zlata KERT. Na vprašanja, ali so naloge, ki jih opravljajo univerzne knjižnice, pedagoške; ali so delavci v univerzni knjižnici pedagogi ali pa le administrativni delavci, ki čuvajo njim zaupana družbena sredstva in na še nekatere druga pa je v svojem koreferatu Pedagoške naloge univerznih knjižnic odgovorila Breda FILO.

Sodelovanje splošno-izobraževalnih knjižnic s knjižnicami v usmerjenem izobraževanju je sistemski nalogi knjižničarstva — to je naslov in ob enem poglavitna misel koreferata Anke KORŽE-STRAJNARJEVE. **ALBINA PERKIČ**



Rainer Herold: K pesmi Pabla Nerude Oda pomladi, 1973, barvni sitotisk



Egidius Sadeler: Otroci z materjo, bakrorez, okoli 1600



Časopis izdajata republiški odbor Sindikata delavcev vzgoje, izobraževanja in znanosti ter Izobraževalna skupnost Slovenije — Izhaja štirinajstredno med šolskim letom.

Izdajateljski svet ČZP Prosvetni delavec: Metka Rečnik, predsednica. Jože Deberšek, Tea Dominko, Leopold Kejžar, Marjana Kunej, Milan Marušič, Marija Skalar, Janez Sušnik, Valerija Škerbec, Zdravko Terpin, Milica Tomše, Jože Valentinčič, Boštjan Zgonc.

Uredniški odbor Prosvetnega delavca: predsednik Geza Čahuk, Breda Cajhen, tehnična urednica Tea Dominko, odgovorna urednica Marjana Kunej, Rudi Lešnik, Veljko Troha, direktor in glavni urednik Jože Valentinčič, Dušan Zupanc.

Naslov uredništva: Ljubljana, Poljanski nasip 28, tel.: 315-585. Naslov uprave: Ljubljana, Nazorjeva 1/1, telefon: 22-284, poštni predal 21, Ljubljana 61104.

Rokopisov in fotografij ne vračamo, posamezni izvod 5 din. Letna naročnina 100 din za posameznike, za delovne organizacije 160 din, za študente 60 din. Št. tek. računa 50101-603-46509.

Tiska ČZP Ljudska pravica: YU ISSN 0033-1643 Po mnenju Republiškega komiteja za vzgojo in izobraževanje je časnik »Prosvetni delavec« prost temeljnega davka od prometa proizvodov (glej 7. točko 1. odstavka 36. člena zakona o obdavčenju proizvodov in storitev v prometu).

Karel Arko

Letošnjega 10. oktobra so pokopali na žalskem pokopališču v spremstvu velike množice znancev, prijateljev in šolske mladine uglednega celjskega slavista, pedagoškega delavca in kulturnika profesorja Karla Arka. Rojen je bil 8. maja 1909 v trdni kmečki dolenski družini na Gori nad Sodražico.

Šolal se je v gimnaziji v Kočevju in v Ljubljani, kjer je tudi diplomiral na univerzi. Diplomiral je iz slavistike in jugoslovanske književnosti ter iz francoščine in češkega jezika. Ko je končal študij leta 1934 ni mogel dobiti službe, ker takrat v državnem proračunu ni bilo denarja za nameščenje prosvetnih delavcev. Leta 1935 so ga končno le namestili na državno trgovsko akademijo v Mariboru, kjer je ostal do 1941, ko so ga nacisti po krašem zaporu izgnali kot nadležnega »Kranjca« v takratno Ljubljansko pokrajino.

V Ljubljani se je takoj vključil v OF, preživel pa se je s priložnostnimi zaposlitvami, dokler ga niso Italijani aretirali. Leta 1942 so ga odpeljali v internacijo na zloglasni Rab, kjer je ostal do zloma Italije v najhujšem pomankanju in trpljenju. Po vrnitvi z Raba je ostal telesno oslabljen v Ljubljani in se po osvoboditvi 1945 vrnil v Maribor; tam je na Ekonomski srednji šoli nadaljeval svoje pedagoško delo.

Povsod, kjer je sodeloval je bil profesor Karel Arko pravi pedagog. Že na trgovski akademiji v Mariboru pred vojno je učil trgovsko osebe lepe slovenščine, po drugem prihodu v Maribor pa je usmeril svoje moči v vzgojo in izobraževanje naše mladine. V prvih letih osvoboditve je prizadevno sodeloval tudi pri obnovi našega šolstva na Spodnjem Štajerskem, ki ga je bil nemški naciizem povsem uničil. Prav zaradi odličnih pedagoških sposobnosti so ga leta 1952 premestili v Celje, kjer je sprva poučeval na II. gimnaziji, od leta 1956 do svoje upokojitve 1976 in do svoje prerane smrti pa na učiteljski — pozneje na Pedagoškem šolskem centru v Celju.

Prav pri vzgoji učiteljev je pokazal profesor Arko velike pedagoške zmožnosti, ko je kot človek pristne avtoritete uvajal mlade učitelje v lepoto slovenske besede, jih z zgledi učil lepega jezika mnoge pa tudi navdušil za študij slavistike.

Njegovi učenci so postali odlični učitelji slovenskega jezika po osnovnih šolah.

Kot odličnemu slavistu in metodiku slovenskega jezika so zaupali profesorju Arku tudi delo prosvetnega svetovalca za slovenski jezik na celjskem območju. Tudi pri tem delu je opravil kot prijatelj slavistov in njihov mentor pomembno pedagoško poslanstvo. Po ustanovitvi slavističnega društva za celjsko regijo so mu zaupali določeno dobo tudi predsedniško funkcijo v tej organizaciji, v kateri je strokovno pomagal predvsem mlajšim kolegom slavistom pri njihovem uvajanju v šolsko problematiko in marsikomu kot požrtvovalen mentor pripomogel do uspehov.

Naj na koncu pripomnimo, da je bil na celjskem območju pri mnogih publicističnih tudi iskan lektor slovenskega jezika tudi na tem področju je opravil pomembno delo. Veliko je storil tudi za razvoj planinstva na celjskem območju, saj je bil posebno prva leta po osvoboditvi eden najdejavnejših članov na novoustanovljenega planinskega društva. Poznali pa smo ga kot agilnega sodelavca v vseh kulturno-prosvetnih akcijah v Celju in okolici, kjer je pomagal z nasveti ali s konstruktivno kritiko. Na nekdanjem učiteljskišču v Celju je uredil tudi več Izvestij.

Zasluznega celjskega šolnika, ki je vse življenje posvetil razmahu Spodnje Štajerske, bomo ohranili v zaslužnem spominu! Bil je dober človek, odličen prijatelj mladine, prizadeven tovariš, velik humanist.

ALBIN PODJAVORŠEK

Podobe otrok v celjskem muzeju

Celjski Likovni salon, Zavod za kulturne prireditve in Pokrajinski muzej so priredili privlačno razstavo: Podobe otrok v celjskem muzeju. Predstavljene so slikarske, grafične in kiparske upodobitve na to temo iz raznih časovnih obdobij. Razstavljena so tudi manj znana dela amaterjev, ki so dali pečat času in okolju. Tu najdemo vse, od kopij renesančnih slik do nekdanj močno razširjenih grafičnih reprodukcij del slavnih slikarjev in izvornih slikarskih, grafičnih in kiparskih stvaritev. Grafiki je skoraj prav toliko kot slikarskih del, precej manj pa je zastopano kiparstvo. Otroški motivi v ikon ponazarjajo mitične sestavine amoretov, od Madone z otrokom do pre-

proste matere. Predstavljeni so otroci v družinskem krogu, prikazane so študije otroških glav do meščanske upodobitve reprezentativnega skupnega portreta in otroških iger v naravi. Med mnogimi razstavljenimi deli ni mogoče prezreti nekaterih znamenitih, največ grafičnih dosežkov, npr. Dečka in starke, kopije v jedkanici po Jeanu Collotu, ki ponazarja umik pred vojsko, prireditve po P. P. Rubensu, Tiepolu idr. Razstavljena je tudi mala plastika Ivana Napotnika. Prvi koraki, ki je lep umetniški dosežek. Celjska razstava dokazuje, da je mogoče muzejsko gradivo tudi zanimivo tematsko predstaviti. I. G.

Popravek

V zadnji številki Prosvetnega delavca je pri članku Šola kot oblikovalka samoupravne politične kulture pomotoma izpadlo avtorjevo ime. Odlomek je iz knjige: Prispevki k teoriji vzgoje

v sistemu socialističnega samoupravljanja, ki je izšla lani v zbirki Novi vidiki. Zbirko izdaja Zavod SRS za šolstvo, knjigo pa je napisal EMIL ROJC.

Ivana Cankarja. Poleg tega so si ogledali tudi nekatere spominske kraje iz NOB na Primorskem, med njimi bolnišnico Franjo in partizansko šolo v Cerknem.

V idilični kraški pokrajini so obiskali galerijo slikarja Vena Piona v Ajdovščini, doživeli pa je bilo tudi ogled Lipice.

MURSKA SOBOTA: STROKOVNA EKSKURZIJA SLAVISTOV

Pomursko Slavistično društvo skrbi za načrtno in učinkovito izobraževanje svojih članov. Ena od takih oblik je bila tudi strokovna ekskurzija slavistov osnovnih in srednjih šol vseh štirih pomurskih občin.

Sedemindeset slavistov je obiskalo rojstne hiše Simona Gregorčiča, Srečka Kosovela in



Diploma in razpis

VPRAŠANJE:

Na šoli poučuje angleščino delavka, ki ima opravljeno B-diplomo visokošolskega študija iz angleščine, A-diplome iz peda-

ODGOVOR:

Delavka ima visokošolsko diplomlo profesorja angleščine, torej izpolnjuje pogoje strokovne izobrazbe za pouk angleščine. **VAŠ PRAVNIK**